

FAŞİZM, SINIFSAK TEMELİ VE İDEOLOJİK KAVRAMLAR

GASPAR JORGE GARCİA GALLO

(Granma, 23 Temmuz 1978)

- Faşizmin çeşitli biçimlerini belirlemeye yarayan terimlerin kökenleri
- Daha açık ve daha arlanmaz bir diktatörlük olarak faşizm
- Kapitalizm niçin faşizme başvuruyor
- Faşist ideoloji ve onun iki yüzü
- Faşist ideolojinin öncüleri
- İlk faşist devletin doğuşu
- Nazizmin doğuşu
- İspanya'da Falanj'ın doğuşu
- Faşizmin Avrupa'da yayılışı
- Faşizmin başarısızlığa uğraması
- Faşizmin yeniden doğuşu ve nedenleri
- ABD'nde ve Avrupa'da faşizm
- Latin Amerika'da faşizm
- Çağdaş faşizmin özel koşulları ve tehlikeleri

Kapitalizmi ve sol revizyonizmi göklere çıkaran teorileri açıkladığımız zaman da işaret etmiş olduğumuz gibi, emperyalizm, kitleleri baskı ve sömürüye karşı verdikleri haklı mücadeleden saptırmak için bölücü teoriler geliştirmekten hiç geri kalmaz.

Halklar, emperyalizmin zorbalığına başkaldırdıkları zaman ve egemenliğini klasik ve sözde «temsili demokrasi» denilen yanılıcı biçimiyle artık koruyamadığında, işkence ve cinayete de başvurur.

Faşizm, emperyalizmin işte bu zamanlarda uygulamaya koyduğu sistemlerden biridir.

Bu barbar ve cani baskı sistemini insanlık, çeşitli isimler altında tanır. Nitekim, İtalya'da Faşizmden, Almanya'da Nazizm'den, ve İspanya'da Falanjizm'den söz edilir. Bugün ise, ortaya çıktığı ülkelere göre büründüğü özgül ayrılıklardan bağımsız olarak, genellikle faşizmden söz ediliyor.

Faşizm ilk biçimiyle ilk olarak İtalya'da ortaya çıktı. Adı, *Fascio di Combattimento* (mücadele birliği) diye kullanılan bir sembolden esinlenerek konuldu; bu birliği dönek sosyalist Benito Mussolini kurmuştu ve amblemi bir silâh çatkısı (fascas) idi. İşte Faşizm ve faşist terimleri buradan geliyor.

Daha sonra Almanya'ya geçti faşizm ve orada Alman Nasional-Sosyalist İşçi Partisi'nin adını, yani NAZİ adını aldı. Bu partiyi eski onbaşı Adolf Hitler kurmuş ve Münih'te (Bavyera) *Dretler* adlı birimin kurduğu Alman İşçi Partisini de kontrol etmeye kadar vardırırmıştı işi. Nitekim onun en yüksek yöneticisi oldu ve yukarıda sözünü ettiğimiz NAZİ yeni adını bu partiye 1920 yılında verdi.

Daha sonra sıra İspanya'ya geldi. Burada 1931 deki antimonarşist devrimden sonra, faşist tipte iki örgüt oluşmuştu. Bu örgütlerden birini, 13. Alphonse yönetiminde zorbalığı bizzat uygulamış olan ve bir askerin oğlu olan Jose Antonio Primo de Rivera yönetiyordu. Bu örgütün adı İspanyol Falanji idi. Diğer örgüt, yani «Milli Sendikalist Savunucular» Cuntası, birincisiyle 1934 yılında birleşti ve «İspanyol JONS'lar Falanji» adını aldı. Üyelerine de falanjistler denilmeye başlandı. İşte 1920-30 yıllarının Avrupalı başlıca faşist örgütlerine verilen isimlerin kökenleri bunlardı.

Faşizm bir sınıf diktatörlüğüdür; ancak, klâsik ve yanılıcı parlamenter sistemi altında ve sözde, birbirinden bağımsız olduğu iddia edilen üçlü erk -yasama, yürütme, yargı- biçimindeki kapitalizmin uyguladığı diktatörlüğün tersine, faşizm, açık bir diktatörlüktür. Terör, cinayet tohumları eker, tüm yasaların kanına girer ve insanın en bayağı güdülerini harekete geçirmeye kadar düşer.

Faşizm, büyük sanayi şirketlerinin, tekellerin ve mütteliklerinin ve de feodal büyük mülk sahiplerinin çıkarlarına hizmet eder.

Faşizm, kapitalistlerin üstü örtülü diktatörlüklerini artık uygulayamaz oldukları yerlerde ortaya çıkar. 20. yüzyılın başından itibaren, emekçi kitleler, kapitalist sömürüye karşı koymaya başladılar ve görkemli Sosyalist Ekim Devrimi, dünya devrimci sürecini hızlandırmada büyük rol oynadı. Emekçiler kendi güçleri-

nin bilincine vardılar: İktidardaki burjuvaziye devirebilirlerdi. Avrupa'daki kapitalist ülkelerin pek çoğundaki hükümetler yıkıldılar ve bazı krallıklar da ortadan kalktı. Parleментар rejim, mutlak bir garanti oluşturmak durumundan çıktı. Tekeller ve onların idare meclisleri (yani burjuva hükümetler), sınıf diktatörlüklerini güçlendirmeye olanak sağlayan yeni araçların peşine düştüler. Nitekim Ekim Devrimi'ni izleyen yıllarda, burjuva hükümetlerinin en keskin bunalım geçirdikleri Bulgaristan, Macaristan, İtalya, Almanya, İspanya, Yunanistan v.b. gibi ülkelerde hükümet darbeleri oldu. Koşullar, faşizmin ortaya çıkması için elverişliydi.

Bilindiği gibi, her ideoloji, belirli bir sınıfın çıkarlarına cevap verir ve, ayrışma halindeki kapitalizmin doğurduğu bir olgu olan faşizm de ancak, onu doğuran sosyal sınıfın içinde bulunduğu çevre kadar kokuşmuş ve çürümüş bir ideolojiye dayanabilir.

Henüz egemenliğini büyük güçlüklerle karşılaşmaksızın uygulamayı başardığı zamanki burjuva ideolojisinin tersine faşist ideoloji, demagoji ve yalana başvurmayı da elden bırakmaksızın en taşkın biçimlerinde görünen teorilerin değerden yoksun bir yığındır.

Faşist «doktrin» ve «teori» leri kısaca gözden geçirelim.

Kitleler Devlet'e, yönetici gruba -bu bir parti yada bir askeri cunta olabilir- ve lidere ya da Führer'e boyun eğler. Kitlelerin kesinlikle hiçbir rolü yoktur ve kural, şefin arzularına kör bir şekilde bağımlılıktır.

Faşist Devlet «sınıflar üstü» dür. Sınıflar savaşı kuşku uyandırır ve hattâ zararlıdır. «İnsan üstü» olan şefin yönetimi altında Devlet, halkın iyiliğini sağlamakla yükümlüdür. Şirketlerin içinde işçiler, şefleri olan patronu izlemek ve ona itaat etmekle yükümlüdürler. «Köyü» lerin içinde işçiler, şefleri olan patronu izlemek ve ona itaat etmekle yükümlüdürler. «Kötü» bir kapitalistin varolması hâlinde, onu gereken yere göndermek «Devlet» in işidir.

Halkın haklarının gerçekten yokluğunu maskeleyen için faşistler, kapitalistleri, toprak sahiplerini, köylüleri ve işçileri, şefin yönetimi altında bir araya toplama gibi sayılan «esnaf Devleti» dedikleri şeyi kurarlar.

İrk üstünlüğü teorisini her ne kadar faşistlerin icademediği doğru ise de, nazilerin bu kavramı, aryan olmayan tüm ırkların aşağı ırk olduğunu ilân ederek, en uzak sonuçlarına kadar uyguladıkları da o denli doğrudur. Bir faşist teorisyen, kuzeyli ırktan olmayan bir insanın, insanla hayvan arasında bir yerde olduğunu, maymuna insandan daha yakın bulunduğunu ve sözcüğün tam

anlamıyla insan olmadığını iddia edecek kadar ileri gitmiştir. Bu ırkçı teori yalnızca ülke sınırları içinde uygulanmakla kalmadı; diğer halkların üzerinde egemenlik kurması için de geçerli sayıldı.

Bu «teori» nin bir parçası olan jeopolitik, coğrafi konumun, nüfus artışının ve ırk üstünlüğünün, «yaşama alanı» gereksinmesini tatmin için diğer halkların zararına, yayılmayı emrettiğini doğrulamaktan ibarettir.

Faşist ideoloji, savaşı yüceltir ve onu, insanın tabii durumu hâline getirir. Savaşa tapınma, faşist «kahramanlığa» tapmayı doğurur; yani insan, bir fetih savaşında ölmeye hazır olmalıdır.

Faşist ideoloji milliyetçiliği, en kokuşmuş biçimiyle öğretir; şovenizm, ırkçı uyumsuzluk diğer halklardan nefret ve fetih yüceltmesi.

Faşizm, sıklıkla «toplumsal hareket» ya da «sosyalizm» maskesi arkasında gizlenir. Genellikle kendini «anti-kapitalist» diye ilân eder, ve dizginsiz bir demogojiye başvurur.

Faşizmin bir diğer niteliği de «entellektüelliğe karşı» olmasıdır. Bir İspanyol falanjist generali özellikle şöyle demiştir: «kültür sözcüğünü işittiğim zaman, tabancama davranıyorum».

Faşistler, zekâ ve akıl yerine, halkın alıklaştırılmasını geçirirler, bu amaç için her türlü modern propaganda ve dile düşürme aracını kullanırlar ve böylece en kaba yalanları yayarlar.

Kalın çizgileri ile faşist ideoloji işte budur.

Asya, Afrika ve örneğin Lâtin Amerika'daki yeni faşist devletlerde (neo-faşist) bazı değişkenlikler görülebilir. Kuşkusuz aryan ırkının üstünlüğü sorunu revizyona uğramış olsa gerektir, zira Mobutu ve Pinochet aryan değildirler!

Faşist ideolojinin belli sayıda tarihsel öncülleri olduğu açıktır. Friedrich Nietzsche'nin felsefi irrasyonelizmi ve üstün insana ve üstün ırka adanmış derin saygı; Joseph Arthur de Gobine ve Houston Stewart Chamberlain'in ırkçı teorileri; toplumsal darvinizm; Allemand Karl Haushofer'in jeopolitiği ve ön plâna ihtirasları ve en aşağı güdülerini çıkarmak için bilime ve ahlâka karşı çıkan diğer sözde düşünürlerin zirvalamaları.

İlk faşist Devlet İtalya'da ortaya çıktı. Ülkenin nüfusu kalabalıktı ve Almanya gibi 19. Yüzyılın sömürge paylaşımında geç kalmıştı. Birinci dünya savaşının sonunda, galipler arasında olmasına rağmen korkunç bir ekonomik krizle karşılaşmak zorunda kaldı.

Bu savaş sırasında İtalya, donanmasının yarısını ve 635.000 insanını yitirdi. Savaş ülkeye ayrıca, yarım milyon sakat ve esir düşmüş bir buçuk milyon askere de mâl oldu. İşçi sınıfı ve köylüler başkaldırdılar; milyonlarca insan gösterilere ve grevlere katıldı. Savaştan kazançlı çıkamamış olan İtalyan burjuvazisi, proleter ve köylü hareketinin yükselişinden ciddi olarak kuşkulandı. O ülkede düzeni ne pahasına olursa olsun yeniden kurmak, devrimci hareketi kırmak ve emperyalist yayılmaya elverişli koşulları yaratmak zorundaydı.

İtalyan burjuvazisi, partilerinden kovulan ve 1919 Mart'ında Milano'da biraraya gelip birkaç gün sonra da döneş sosyalist Benito Mussolini yönetiminde «Mücadele Birliği» (Fascio di Combattimento) ni kuran sağ sosyalist grubun desteğini aldı. O yılın başında, eski savaşçılar da benzer bir grup örgütlemişlerdi: İtalya *Arditi*'ler (Vurucu Birlikler) Birliği».

Aynı yılın sonbaharında, aşırı bir sağcı olan şair Gabriele D'Annunzio, 10.000-15.000 arditi'den oluşan bir askeri birlik oluşturdu ve Yugoslav limanı Fiume'yi işgal etti. İşte bu fırsattan yararlanan faşist gruplar D'Annunzio'ya katıldılar.

1920 martında, Milano'da toplanan İtalyan kapitalistleri, faşistlere dayanmaya karar verdiler ve onları tüm ekonomik kaynaklarıyla desteklemeye başladılar. Bizzat hükümet onlara silah ve teçhizat verdi.

Faşist çeteler kırsal kesimlerde girişimlere ve terörist eylemlere başladılar, oralandaki devrimcileri katlettiler; daha sonra kentlerde daha geniş kapsamlı eylemlere başladılar. 1920 yılında 4.000 den fazla insanı katlettiler. Komünist parti işte o zaman oluşturulmaya başlıyordu ve güçlü durumda olan 6.000 den fazla insan, faşizme karşı mücadele sırasında öldüler.

Faşistler, kitleleri terörle bastıramayınca, sanayiciler ve büyük mülk sahipleri, Hükümet darbesine karar verdiler. Sözde «Roma'ya yürüyüş»ü düzenlediler ve kapitalistlerin baskısıyla III. Victor Emmanuel, iktidarı Mussolini'ye vermeyi kabul etti, o da kendi hükümetini kurdu.

Tüm İtalya tarihinin en kanlı terör dalgasının başlatıldığı tarih, 1922 Ekimi oldu. Tutuklamalar, işkence ve katliamlar bozuk para hâline geldi. Başlangıçta kullanılan sözde işçice tüm demogojiler unutulup gitti. Tüm toplumsal yasalar kaldırıldı ve Mussolini ve diğer faşistlerin pis oyunlarını teşhir eden sosyalist lider Matteotti katledildi.

Terör rejimine karşı halk ayaklanması, muhalefetin savsaklaması ve kararsızlığı nedeniyle başarısızlığa uğradı. Mussolini, 1926 da kurduğu mutlak diktatörlüğünü ölümüne kadar elinde tuttu. Tüm partileri yasakladı (kendisinininki hariç); faşizme karşı olanların hepsini hapisanelere ve toplama kamplarına attırdı; sendikal demokrasiyi yıktı ve hareketi tekelleştirdi. 1930 yılında, papayla bir konkordato imzaladı ve ülke içinde iktidarını sağlamlaştırdığından, İtalyan topraklarını genişletmek için, Fransa (Nice, Savoie, Korsika), Arnavutluk, Tripoli ve Etyopya gibi diğer ülkelerin zararına fetihlere başladı... ufuktaki bir dünya savaşı umuduyla birlikte.

Faşizmin Almanya'da doğuşu, aşağı yukarı İtalya'dakiyle aynı zamana raslar; ama çok daha farklı koşullarda. Nitekim bu farklılıklar, faşizmin orada iktidara geçmesini bir hayli geciktirmiştir.

Büyük alman sermayesi de aynı yöntemlere başvurdu, aynı güçlere dayandı ve İtalyan «meslekdaş»ınkiyle aynı biçimde iktidarı aldı.

İtalya'da olup bitenlerin tersine alman işçi sınıfı, Birinci Dünya savaşından hemen sonra başkaldırdı ve Kaiser II. Guillaum'u devirmeyi başardı. Tekeller 1920 yılında bir hükümet darbesi hazırladılar ama başarısızlığa uğradılar. Yitirilen darbeden sonra sağ sosyal demokrasiye dayandılar, ama onlara tam güvenleri olmadığı için faşist grupları ve özellikle 1919 da Münih'te kurulmuş ve daha sonra gizli servislerin yardımcı onbaşı Adolf Hitler adlı birinin kontrolüne giren Alman İşçi Partisini yedekte tuttular. Bu parti, daha sonra Alman Nasyonal-Sosyalist İşçi Partisi (NAZİ) oldu.

Hitler, özel silahlı müfrezeler (SA'lar ve SS'ler) oluşturmaya başladı ve bunlar, gerek Bavyera hükümetinin gerekse sanayiciler ve büyük toprak sahiplerinin yardımlarıyla çok kısa zamanda tekkelerin vurucu gücü haline geldiler.

1923 krizi sırasında kapitalistler Bavyera'da bir hükümet darbesi tezgâhladılar, ama yanke emperyalizminin onlara lütfettiği işbirliği sayesinde durumları düzelince, bu projelerinden vazgeçtiler. Bununla birlikte, kararlarından Hitler'i haberdar etmedikleri için, o bir darbeye kalkıştı. Hükümetten ve kendi birliklerinden umduğu destekten yoksun kalınca tutuklandı ve bir süre hapiste kaldı.

Almanya'da ekonomik durum 1923 ve 1929 yılları arasında iyileşmiş olmasına rağmen tekkeler, faşistleri yedek güç olarak mü-

talâa etmeye devam ettiler ve kriz tekrar başladığı zaman da yeniden onlara başvurdular.

Hitler ve taraftarları, yıkıma uğramış küçük burjuvazinin tüccarların ve köylülüğün bir bölümünün desteğini kazanmak için en sınır tanımaz demogojiye başvurdular. Kitleler arasında bir destek sağlamaya başardıklarından da kuşku duyulmasın. Sanayicilerin yardımıyla Nazi partisi hızla büyüdü ve saldırı birliklerinin sayıları çoğaldı. Bunlara paralel olarak komünist hareket de güç kazanıyordu; 1932 yılı seçimlerinde 6 Milyon Alman komünistlere oy verdi.

Alman kapitalistleri, diğer partilerden Hitler'e katılmalarını istediler ve Başkan Von Hindenburg'a, onu Başbakan tayin ettirmeyi başardılar. Hitler, parlamentoyu hemen dağıttı. Kendi rejimini yasal bir taban üzerine oturtmak istiyordu ama, o zamanlar Ernst Thaelmant'ın yönettiği komünist partisinin gücünden kuşku olduğu için, bir dizi provakasyona başvurdu ki bunlardan en heyecan uyandırıcı olanı, 27 Şubat 1933 deki Reichtag yangınıydı, ve bu yangın resmen komünistlere yüklendi.

Bu kurnazlık Hitler'e 10.000 den fazla parti militanını tutuklatma ve sıkıyönetim getirme olanağını verdi.

Herşeye rağmen komünist parti, seçimlerde yaklaşık 5 Milyon oy aldı; o zaman Hitler partiyi yasakladı, mutlak iktidarı kurdu ve Almanya tarihinde eşine aslâ, raslanmamış en kanlı, cinayetler furyasını başlattı, bunlar, tüm dünyaca fazlasıyla bilindiği için biz, üzerinde uzun boylu durmayacağız.

Faşizmin, Birinci Dünya savaşı sonucu ikinci dünya savaşı arasındaki dönemde ortaya çıkması ve serpilmesi, İtalya ve Almanya'yla sınırlı kalmadı. Kapitalist sisteme özgü bu toplumsal olgu, yeşermesine elverişli koşulların bulunduğu yerlerde, sistemin gereksinme ve olanaklarına göre gelişti. Faşizmin iktidara geçmediği ülkelerde, yine de faşist gruplar, hareketler ve tekellerin yedeğinde tutulan partiler mevcuttu.

İspanya'daki durumu daha ayrıntılı incelemeye geçmeden önce, faşizm boyunduruğuna girmiş belli başlı ülkeleri kısaca hatırlatalım.

İlkönce Portekiz. Bu yoksul ülke sert bir ekonomik kriz döneminden geçiyordu ve general Fragoso Carmona yönetimindeki askeri bir diktatörlük 1920 yılında iktidarı ele geçirdi. Ve yavaş yavaş faşist bir rejime dönüştü. 1932 yılında Oliveira Salazar iktidara geçti ve «Esnaf Devleti»ni kurdu. Portekiz faşizmi 1975 yılına yani yakın geçmişimize kadar yaşadı.

Litvanya'da faşist diktatörlük, iktidara Antanas Smetona'yı geçiren bir darbeden sonra 1926 yılında kuruldu. Estonya'da da faşist diktatör Pars oldu.

Yunanistan'da General Metaxas, parlamentoyu ortadan kaldırdı ve 1936 dan itibaren açıkca faşist olan bir diktatörlük kurdu.

Bulgaristan, Polonya, Macaristan ve Sovyetler Birliği'ne komşu diğer ülkelérde de, faşist diktatörlükler ortaya çıktı. Bu diktatörlüklerin en önemlileri arasında Polonya'da Pilsudski'yi, Macaristan'da Nicola Horthy'yi sıralıyabiliriz.

Japon militaristleri, İtalya ve Almanya'yla ittifak kurdular ve faşist biçimde önlemler almaya başladılar. Faşist eğilimli askeri diktatörlükler, bizim ülkemiz Küba da dahil, çeşitli dönemlerde, örneğin 1934-37 ve 1953-59 (Batista) yılları arasında Latin-Amerika'da da kuruldu.

Emperyalizm tarafından kışkırtılan ve beslenen bu diktatörlüklerin tümü, uygun an yakalandığında tarihin ilk sosyalist devletini yıkmaya kalkışmak için Sovyetler Birliği'ne saldırmaya hazırlanıyordular.

Parlemonter sistemin ayakta kaldığı kapitalist devletlerde, faşist çevreler, gruplar ve partiler, askerlerin ve sağ sosyal-demokratların, İngiltere'deki Oswald Mosley, Fransa'daki albay François de la Roque ve satılmış Doriot gibi döne ve hainlerin katılımıyla oluşuyorlardı. ABD'nde 1938 yılında tekellerce finanse edilen faşist yada faşizme yakın 800 den fazla grup vardı. Ünlü havacı Charles Lindberg de bunlara dahildi.

Bu gruplar ve partiler her yerde, İsveç'te, Hollanda'da, Danimarka'da, Norveç'te, Çekoslovakya'da hızla çoğalıyorlardı. Birbirleriyle ve özellikle Nazi partisiyle bağlarını sıkı tutuyorlardı. Alman faşizmi, bu kıtalarda casusluk ve sabotaja kendini adayacak faşist gruplar oluşturmak için Afrika'da ve Latin-Amerika'da, alman kökenli yuvaların varlığından da yararlanıyordu.

Avusturya'da faşistler, Bakan Engelbert Dollfuss'u 1934 yılında katlettiler; Brezilya'da Plinio Salgado'nun «Bütünleyiciler»inin iktidarı almasına ramak kaldı; Bolivya'da 1941 de hükümet darbesi yapmayı ve ülkeyi faşist bloka katmayı denediler; Arjantin'de saldırı gruplarına 20.000 ajan toplamayı başardılar. Bu hareketler yapılırken şu projeye uyulmak zorundaydı: İkinci dünya savaşının hazırlanması. Bu savaşın sonunda Alman ve İtalyan faşistleri, engin imparatorlukları kontrol altına alacaklarını umuyorlardı.

Faşizmin tüm dünya için oluşturduğu tehlikeyi ilk olarak apaçık ortaya koyanlar komünistler oldu. Halkları, kapitalizmin en gerici çevrelerinin başvurduğu bu yeni demogaji ve cinayet biçimine karşı birleşmeye çağırdılar. Pek çok ülkede faşizme karşı Halk Cepheleeri kuruldu ve savaş verildi. Sovyetler Birliği, Komünist enternasyonal ve onu oluşturan partiler, bu terör, esaret ve ölüm rejimine karşı mücadelede öncüydüler. *

İspanya'da General Primo de Rivera da iktidara geçti ve askeri bir diktatörlük kurdu. Bu diktatörlük, monarşiden, ordudan ve katolik kilisesinin en gerici kesimlerinden destek alıyordu. 1931 yılında halk, antimonarşik bir devrimi sonuna dek götürdü ve Cumhuriyeti kurdu. Faşist örgütlenmeler hemen canlandılar, bunlar arasında eski diktatörün oğlu olan Jose Antonio Primo de Rivera'nın kurduğu 'İspanyol Falanji' ve «Milli Sendikalist Savunma Cuntası (JONS)» sayılabilir. Bu iki örgüt 1934 yılında birleştiler ve «JONS'lar İspanyol Falanji» adını aldılar; üyelerine de falanjistler denilmeye başlandı.

İspanya'da büyük toprak sahipleri, bazı finans çevreleri, generaller ve kilise ruhanilerinin oluşturdukları bir diğer örgütlenme daha vardı; bu, Goicorchea ve Calvo Sotelo tarafından yönetilen «İspanya Yenilenme Partisi»ydi.

Tüm bu gerici güçler 1932 yılında yeni bir birlik oluşturdular ve «İspanyol özerk haklar konfederasyonu» adını aldılar. 1933 seçimlerinde çoğunluğu sağladılar. Sol -seçimlerde bölünmüş olarak ortaya çıkma hatasını yapmıştı- 1935 yılında anti-faşist halk cephesini kurdu. Tüm İspanyol demokratik güçlerinin birliği ülkenin siyasi durumunu değiştirdi ve Halk Cephesi 1936 seçimlerinde zafer kazandı.

Bununla birlikte, Halk Partisi temsilcileriyle birlikte oluşan hükümet, devrimin ilkeleriyle tutarsızlığa düştü: Burjuva ve büyük mülk sahiplerinin yürürlükteki egemenlik sistemini değiştirmedi. Daha da vahim olanı, ordunun başında faşist ve kralcı generalleri bıraktı ki bunlar, general José Sanjurjo yönetiminde alman ve italyan faşistlerinin desteğini sağlamışlardı. İşte bu yüzden 18 Haziran 1936'da, askeri birlikler, silahlı faşist müfrezelerin desteği ile yasal hükümete karşı ayaklandılar.

General Sanjurjo bir uçak kazasında öldüğünden, onun yerine hareketin başına general Francisco Franco geçti.

Sivil muhafızlara ve orduya rağmen (orduda sadece birkaç izole birlik Cumhuriyete sadık kalmıştı) İspanyol halkı, uzun süre direnmeyi başardı. İşçiler, köylüler ve aydınlar barbarlığa karşı

başkaldırdılar ve Franco tarafından İspanya'ya sokulan Fas'lı birliklerin desteğinden yararlanan faşistleri püskürttüler. Dünyanın dört bir yanından, İspanyol halkına yardım için gönüllüler geldiler. Yüzlerce Kübalı savaşçı İspanya'ya gitti; bunlardan bazıları, örneğin Pablo dela Torriente Brau, bu kardeş halkı savunurken öldü. Gönüllülerin sayısı 35.000'e yükseldi.

Hitler ve Müssolini, Franco'nun yardımına koştular; oysa sözde «demokratik» güçler, «müdahale etmeme» ve «tarafsızlık» politikası için karar almışlardı; ve bunun adına (!), halkçı İspanya'nın daha önce parasını ödediği silahları vermeyi reddiler ve Alman ve İtalyan faşistlerinin İspanya'ya ellerini kollarını sallayarak girmesine izin verdiler. Faşistler, Guernica ve Almen'a gibi kentleri tamamen yerle bir ettiler ve kahraman İspanyol halkına karşı kulanılsın diye önemli miktarda tankla, top ve savaş uçakları verdiler. Faşist savaş gemileri, savaşanlara ve İspanyol halkına yiyecek getirmekte olan onlarca gemiyi, özellikle Sovyet gemilerini batırdılar.

İspanyol halkı, uluslararası faşizme ve onun kuklası Francisco Franco'ya karşı cesur ve kahramanca savaşı üç yıl boyunca sürdürdü. İtalya ve Almanya'nın askeri müdahalesi, «müdahale etmeme» politikası ve nihayet sözde Ulusal Savunma Cuntası denen cuntanın bazı şeflerinin ihaneti, Madrit'in alınması ve cumhuriyetin düşmesi ile son buldu.

İspanyol halkı, bir milyondan fazla insanını yitirdi. Diğer bir milyon vatandaşı, hayatlarını kurtarabilmek için ülkeyi terketmek zorunda kaldı. Yüzbinlerce vatansever hapse atıldı; binlercesi faşist sürüleri tarafından katledildi. İşçiler, köylüler, sendikacılar, siyasi yöneticiler, değerli aydınlar, yazarlar, şairler, araştırmacılar, sanatçılar savaş alanlarında şehit düştüler.

Antonio Machado gibi diğerleri, Fransa'da toplama kamplarında yada sürgünde öldüler.

Hatta, ikinci dünya savaşı sırasında faşizmin uğradığı bozgun-
dan sonra da İspanyol halkı, faşist terör rejimi altında yaşamaya devam etti ve bu, emperyalizmin desteği sayesinde pratik olarak günümüze -yani Franco'nun ölümüne- dek sürüp gitti.

Faşizm, kapitalist sistemin yarattığı bir şey olduğuna göre, onu kıskırtmış olan başlıca emperyalist güçlerin İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler ve Mussolini'ye karşı savaşmak zorunda niye kaldıklarını ve dolayısıyla, yenilgilerine niçin katkıda bulduklarını sormak son derece doğal değildir?

İlk sırada, kapitalist sistemin bağrında iç çelişkilerin var olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu, yapacağımız açıklamanın hareket noktasını oluşturmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa, aynen Almanya, İtalya ve İspanya gibi kapitalist devletlerdir. Bu böyle olduğuna göre, hepsi, sınıfları sömürmek için kendi sistemlerini ayakta tutmakta aynı çıkarlara sahiptir. Dolayısıyla kitlelerin ilerlemesini frenlemek amacıyla ortaklaşa çalışırlar. Bu, dünyayı paylaşmak söz konusu olduğu zaman, birbirlerini yemekten engellemez onları.

ABD'nin, İngiltere'nin ve Fransa'nın emperyalist hükümetleri, İtalya'da ve Almanya'da faşizmin ve aynı şekilde Japonya'da militarizmin gelişmesini kolaylaştırmışlar ve cesaretlendirmişlerdir. Çünkü onları uygun an geldiğinde Sovyetler Birliği'ne saldırtabileceklerini hesaplamışlardır.

Ne varki, Hitler ve Mussolini kendilerini güçlü hissettikleri zaman, kendi «yaşama alanı» gereksinmelerini genişletmek anının geldiğini sanmışlardır. Emperyalistler arası çıkar ayrılıkları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Diğer güçler, faşist rejimleri Avrupa'da sömürünün burçları olarak kullanmak istemişlerdir. Hitler ve Mussolini'nin onlar için tehlike teşkil eden iktidar susuzluğunu da onları SSCB'ne doğru yayılmaya çevirmek suretiyle uzaklaştıracaklarını düşünerek desteklenmenin, kendileri için daha uygun olacağına inanmakta ısrar etmişlerdir. Bu şekilde, SSCB'ni yoketmeyi, ve son hesapta da, muhaliflerini zayıflatmayı başaracaklardı. Almanya'nın Avrupa'da, İtalya'nın Arnavutluk'ta, Afrika'da ve Japonya'nın Çin'de yayılmasını açıklayan unsurlar işte bunlardır.

Sovyetler Birliği, devrimciler ve tüm dünyanın ilerici güçleri, batılı güçlerin ödün ve bitpazarı siyasetini reddettiler, ama boşuna. 1939 yılı sonunda Alman faşistleri Polonyaya saldırdılar. Polonya'nın müttefiki olan İngiltere ve Fransa, Almanya'ya resmen savaş ilân ettiler, yani daha doğrusu bir «tuhaf savaş»... Zira müttefik ordular sâkin sâkin kendi sınırları içinde kalyorlardı, oysa Polonya işgal edilmiş, kan ve ateşe boğuluyordu. Alman ordusu durumdan yararlandı, önce Danimarka ve Norveç'e ve daha sonra da Hollanda, Belçika ve Fransa'ya saldırdı.

İtalya, Yunanistan tarafında ve Ege Adalarına doğru genişledi. Aynı sırada Hitler Macaristan'ı, Romanya ve Bulgaristan'ı, kendi savaş makinasının yeni parçaları yapmakla meşguldu ve daha sonr Yugoslavya'nın büyük bir bölümünü işgal etti.

«Doğu'ya yürüyüş» ün bir numaralı hedefi açıkça Sovyetler Birliği'di tabii. Yürüyüşte ilk saldırı Finlandiya'dan başladı, o zaman Finlandiya hükümeti bir faşist kuklanın elindeydi. 22 Haziran 1941 de, Almanya ile SSCB arasında imzalanmış saldırmazlık pak-tına rağmen faşist güçler, resmen savaş bile ilan etmeden Sosyalist devlete saldırdılar.

Burada, ikinci dünya savaşının en belirgin olaylarına kısaca değinecek, ama ayrıntıya girmeyeceğiz: ABD'nin savaşa girişi; Jap-on saldırganlarına karşı Çin halkının savaşı; daha sonra batılı güçlerle Sovyetler Birliği arasında yapılan ittifak; ikinci cephe-nin açılışı; Sovyet ordusunun kahraman direnişi ve Berlin'e gi-rinceye dek ilerleyişi; kuzey Amerikan, İngiliz ve Fransız ordula-rının büyük zorlukla karşılaşmaksızın batıdan ilerleyebilmelerine rağmen, Reichstag'a proletaryanın kızıl bayrağının Sovyet as-kerleri tarafından çekilişi nedeniyledir.

Berlin'in alınışı sırasında Hitler intihar etti. İtalyan halkı za-ten başkaldırmıştı ve Benito Mussolini asıldı. Japonya ise kısa bir süre sonra teslim oldu.

Faşizm Avrupa'da 8 Mayıs 1945 de ve Japonya'da da aynı yıl-ın 2 Eylül'ünde ezildi.

Faşizm Avrupa'ya onmilyonlarca kurbanı mâl oldu; Sovyet-ler Birliği 20 Milyondan fazla insanını yitirdi. Bununla beraber, büyük yankılar uyandıran bozgununa rağmen faşizm, kesin ola-rak tasfiye olmadı. Taraftarları, bir süre siyaset sahnesinden sı-ışmak zorunda kaldılar; zira halklar, toplama kamplarını, gaz odalarını, kent ve köylerin tamamıyla yerle bir oluşunu kolay ko-lay unutamıyorlardı. Şeflerinden bazıları -en azgınları- o zaman mahkum oldular ama batılı güçler, yedekte olarak sakladıkları daha «emin» diğer bazı faşistlere dayanmaya devam ettiler.

ABD, «soğuk savaş» politikasına girdiği zaman, bu faşist ka-lıntılar onların en iyi müttetikleri haline geldiler. Ku-Klux Klan gibi, «Devlet'in haklarını koruma ulusal partisi» ve «kuzey Ame-rikan Nazi Partisi» gibi açıkça faşist olan örgütler yeni bir atılım yaptılar.

Federal Alman Cumhuriyetinde, eski faşistler burjuva parti-lerine sızdılar ve aralarından bazıları hâlen hükümette, hattâ or-duda önemli yerler işgal ediyorlar. Federal Alman Cumhuriyetin-de yarı-askeri faşist 1250 örgüt ve aynı yolu tutmuş 65 gazete mev-cut. İdealize edilmiş bir Hitler'e adanmış biyografiler ve filmler, Avrupada moda halinde. İşte bunun adı «öcalma»dır.

İtalya'da faşizm yeniden başını kaldırıyor. 1953 yılından beri, Mussolini döneminde meşhur olmuş faşistlerce idare edilen ve adı «İtalyan Toplumsal Hareketi» olan bir parti var. Üyeleri, Fascio'nun taktiklerinin aynılarını kullanıyorlar: evlere saldırı, terörizm ve katliam. Ayrıca bu İtalya'daki tek faşist örgüt de değil. Örneğin «Mussolini Lejyonu» nu da belirtelim. Bunların hepsi büyük sanayicilerin büyük toprak sahiplerinin ve kilise gerici çevrelerinin desteğinden yararlanıyorlar.

Avusturya'da, birkaç yıl önce «örümcek» adlı gizli bir faşist örgüt, aynı şekilde Windisch adlı birinin yönettiği bir diğer örgüt ortaya çıkarıldı. Avusturyalı faşistler, hâlen «Avusturya Özgür-lük Partisi» içinde toplanıyorlar.

Yunanistan'da, faşist albaylar cuntası 1974'e kadar dayandı.

İngiltere'de faşizm, satılmış Mosley'in yönettiği «İngiliz Bir-leştirici Hareketi» altında yeniden doğuyor; İsveç'te «Yeni İsveç-liler», «İmparatorluk Partisi» ve 1960 yılında kurulan «Nasyonal-Sosyalist İsveç Birliği» gibi faşist bir çok örgüt mevcut.

Fransa'da, çok sayıda faşist örgütlenme var; özellikle, Char-les Luca'nın yönettiği «Fransız Halk Hareketi» «13 Mayıs Halk Hareketi», «Fransa Milli Güçleri Komitesi» ve «Batının Savunma-sı» gibi örgütlerin hepsi, general Salan ve Massu'nun, yani mü-seccel faşist ve sömürgeci generallerin çizgisine sadık.

Hâlen faşizmin en olası çizgilerini gösteren yer ise Güney Af-rika hükümeti, Irk ayrımı, ırkçı, eşitsizlik üzerine Hitlerci tezlerin en kaba ifadesi durumunda.

1960 yılındanberi faşizm dünyanın bütün ülkelerinde genişli-yor ve taraftarları, amaçlarını gizlemiyorlar. Tam tersine açık açık yayıyorlar.

Latin-Amerikan faşizminin bazı özellikleri var ama bu, esas-ta hiçbir şeyi değiştirmiyor. Meksika'dan Patagonya'ya kadar tüm Amerikan halkları, emperyalist boyunduruktan ve milli oligarşi-nin baskısından kurtulmak için enerji dolu mücadele veriyorlar. Sözde demokratik hükümetler (parlementer rejimle mücehhez) ve askeri diktatörlükler birbirini izliyor. Bazı diktatörlükler onlar-ca yıl sürdü, bugün sallanmakta olan Somoza hanedanı gibi.

1975 haziranında toplanan Latin Amerika ve Karaibler Ko-münist Partileri Konferansında dağıtılan belgede, özellikle okun-maya değer şunlar yer alıyor:

«İşçi sınıfının ve halkın demokratik haklarının yokedilmesi, işçi hareketine karşı ordunun kullanılması ve kaba zorbalığın ku-rulması, emperyalizmin ve Lâtin Amerikan oligarşilerinin, kıta

üzerindeki egemenliklerini ayakta tutmak için verdikleri mücadelede izledikleri taktiği beslemektedir.»

Bu paragraf, halklarımızın kurtuluş hareketlerine düşman olanların kimler olduğunu, hedeflerinin ve taktiklerinin neler olduğunu açıkça belirtiyor.

Kapitalist sistemin yaşamakta olduğu her yerde olduğu gibi Latin-Amerika'da sömürücüler her ülkenin özgül koşullarına kendilerini uyduruyorlar. Önce devrimci hareketin gücünü değerlendiriyorlar ve sonuçta ona göre davranıyorlar.

Kullanılan taktik ne olursa olsun hedefleri daima aynıdır. Halkları, ayaklanmakta olan ülkeleri açıkça işgal etmekte tereddüt etmezler. Bu politikanın ilk yenilgisine Küba'da uğradıklarını, Küba halkına boyun eğdiremediklerini ve asla eğdiremeyeceklerini hatırlatalım.

Bu yazı çerçevesi içinde, Kuzey Amerikan emperyalizminin ve milli oligarşilerin, kıtamız halkları üzerindeki egemenliklerini sağlamlaştırmak amacıyla kullandıkları tüm yöntemleri sıralama olanağımız yok. Yalnızca üç kardeş halkı örnek vermek ile yetineceğiz: Brezilya, Şili ve faşizmin diğer yerlerden çok daha görünür hâlde olduğu Uruguay.

Brezilya'da, pekçok zorba ve demokratik rejim pespeşe iktidara geldiler; tâ ki hükümet, petrolün millileştirilmesi gibi ulusal çıkarlara dönük önlemleri kabul ettiği güne kadar. 1964 yılında Joao Goular askeri bir darbeyle devrildi. Kurulan diktatörlük gittikçe faşistleşen yöntemler getirdi: terör, yasa dışı tutuklamalar, muhalefettekilerin «ortadan kaybolması», ölüm mangaları tarafından yapılan katliamlar v.b. iktidarın mutlak denetimi, general olan bir Başkanın ve askeri bir cuntanın ellerine geçti. Hâlen Brezilya'da kukla bir parlamento var ve buradan, diktatörün arzularına karşı çıkabilen her «milletvekili» derhal atılıyor.

Tüm bu yöntemler ve özellikle sendikal hareketin, tüm demokratik ve anti emperyalist güçlerin şiddetle bastırılması, Brezilya'daki rejimin aşırı gerici niteliğini yansıtıyor; işte bu çok güçlü politik silâh vasıtasıyla ki, ABD emperyalizmine gittikçe daha sıkı hâle gelen bir ekonomik bağımlılık zorla ülkeye kabul ettirilebiliyor.

Şili'nin durumu yeterince biliniyor. Emperyalizmin, CİA'nın ve sağ partiler içinde toplanmış oligarşi temsilcilerinin çevirdikleri dolaplara rağmen Halk Birliği, Sosyalist Dr. Salvador Allende'yi iktidara getirerek zafer kazandı.

Bu hükümet, Anayasa'ya ve yürürlükteki yasalara tamamiyle sâdık kalarak, köylülere, işçilere ve genel olarak halka yararlı bir dizi önlem aldı; bu önlemler pek de köklü olmamasına rağmen emperyalizmin, büyük toprak sahiplerinin ve Şili'li kapitalistlerin çıkarlarına dokundu, Emperyalizm ve yamakları önce, denge bozma yöntemine başvurdular, sonra da onlarla ortaklaşa entrika çevirmeyi reddeden ordu komutanını katlettiler. Ve nihayet, Pinochet yönetimindeki askerlerin desteğiyle 11 Eylül 1973 de Monnado Sarayına saldırdılar; Başkan Allende'yi ve çalışma arkadaşlarının pek çoğunu katlettiler, iktidarı ele geçirdiler. Ve günümüze dek süren gerçek bir kan deryasına soktular ülkeyi.

Askeri bir okulda öğretmen iken Pinechet bir kitap yazmış ve bu kitapta nazizmi göklere çıkarmıştı. Bugün, onu pratiğe geçiriyor. Cinayetlerinin tanıkları sayılmayacak kadar çoktur; yine de, Allende ile birlikte ölmüş olan binlerce Şili'li, binlerce «kayıp», cezaevlerinde çürüyen binlerce yurtsever, bu cinayetlere karşı çıkan ve mücadeleye başlayan Şili halkını ve tüm devrimçi ve demokratları arzularından vazgeçiremedi. Aynen Küba gibi Şili de zafere ulaşacaktır. Şili halkı faşizmi kıracaktır.

Aynen Şili gibi Uruguay da, Latin Amerika'nın en güçlü demokratik gelenekleri olan ülkelerinden biri olarak mütelâa edilirdi. Bununla beraber, Uruguay halkı, ülkeyi saran ekonomik bunalımdan kurtulmak için savaşa giriştiğinde emperyalizm, bir kez daha CİA'ya ve milli oligarşiye başvurarak, demokratik geleneği silip süpürdü ve faşizmi zorla dayattı.

Şili'de olduğu gibi Uruguay'da da, Nazi tipinde mangalar kentleri savaş biçiminde parselliyorlar; kadınları ve çocukları tutuklamada hiç tereddüt göstermiyorlar. Uruguay'da Brezilya'da ve Şili'de, en titizce incelenmiş işkence yöntemleri uygulanıyor. Aileler, toplu olarak sonu gelmez yürüyüşler yapıyorlar; yakınlarının, eşlerinin yada çocuklarının başına gelenleri öğrenebilmek için.

Binlerce Brezilyalı, Şilili, Uruguaylı ve diğer Lâtin Amerikalılar, sürgüne gönderilmeye mecbur tutuldular; sürgünde bazan izlendiler ve öldürüldüler. General Prats ve karısının durumu bu oldu. Pinochet'nin DİNA'sının (bugün yeni bir adı var ama kendisinde hiçbir değişiklik yok) kolları çok uzun!

Faşizmin ortalığı kasıp kavurduğu ülkelerde insan avı acımasızdır. Faşizm dünyanın bir çok yerinde yaşamaya devam ediyor; hiçbir kıta ondan kurtulmuş değil; zira faşist yöntemler, tekellerin kendilerini korku içinde hissettikleri ve hizmetlerine en ilkel barbarlığı sunmaya hazır hainler buldukları tüm kapitalist ülke-

lerde az yada çok açık, az yada çok doğrudan doğruya saldırıya geçiyorlar.

Bazı kapitalist ülkelerde faşizm gizlidir. Faşist gruplar, kendilerini destekleyen ve cesaretlendiren tekellerin yardımına koşmak için fırsat çıkmasını beklerler. Batı Almanya'da Nazizmin yeniden doğuşu işte böyledir; orada, yeniden öc almaktan ve yayılmacılıktan söz ediliyor şimdi.

Bütün bunlara rağmen faşizm bugün, «sosyalist» yada «sendikalist» maskesi arkasında artık gözükemez; «halk ortaklaşalığı» yada «halkın çıkarlarının savunucusu milliyetçilik» terimleri arkasına da artık asla gizlenemez ve bugün artık canı olduğunu asla saklayamaz. Üstelik, uluslararası durum, savaş öncesi yıllarında olduğu kadar elverişli değildir faşizm için. Yine de, emperyalizm ölüme henüz boyun eğmediğinden, parlementer yöntemlerin sınırları üstüne çıkarak bir sıçrama yapmaya karar verirse, diktatörlüğün hangi şiddet biçimine başvuracağı şimdiden bilinemez. Hiç kuşkusuz yöntemleri faşist niteliklerde olacaktır: emekçi halkın arlanmazcasına sömürsü; kültürün, hakların ve yasaların aşağılanması; şiddet ve katliam; savaş ve hattâ atom savaşı kışkırtıcılığı.

Dolayısıyla, tüm toplumsal ilerleme ve barış taraftarları, emperyalizme ve onun doğurduğu faşizme karşı tek bir vücut olarak yükselmelidir ki, onları başarısızlığa uğratabilsin.

Halklar kurtuluşları yolunda ilerledikleri ölçüde, faşizmin zafere olasılıklarının küçülmekte olduğu bir gerçektir. Ancak, emperyalizm varoldukça, faşizm tehlikesinin dünyada ağırlığını sürdüreceğinin bilincinde olmak zorunludur. Hiçbir devrimci, hiçbir demokrat, faşizme karşı uyanıklığını gevşetmemelidir, ve özellikle GENÇLER!

TÜSTAV

«HUKUK DEVLETİ» KORSANLIK YAPAMAZ, KORSAN HAPİSHANELERE GÖZ YUMAMAZ

Irak Kürdistan'ındaki *Kürdistan Yurtsever Birliği* (KYP) nin bir kısım politbüro ve Merkez Komitesi üyeleriyle 400 kadar partizanının Türkiye sınırları içinde bazı gerici Kürt çevrelerce esir tutulması olayını Başbakan Ecevit'e bildiren ve bu kanun dışı duruma son verilerek tümü Irak uyruklu olan 400 kişinin serbest bırakılmasını isteyen mektubun suretleri ülkemizdeki bir kısım sosyalist ve ilerici yayın organlarına da gönderilmişti.

Bu mektup, KİTLE'nin 11 Eylül 1978 tarihli 226. sayısında yayınlanmıştı.

HÜRRİYET'İN KIŞKIRTMASI.

Geçtiğimiz hafta içinde Hürriyet Gazetesi bu mektubu ve onunla ilgili haberi -kendince çarpıtarak- manşette verdi. Hürriyet Gazetesi bu mektubun sanki Türkiye'deki bir «Gizli Kürt örgütü» tarafından yazıldığı ve bir muhtıra niteliği taşıdığı izlenimini uyandırarak provokasyona ve Kürt aleyhtarı bir kışkırtmaya başvurdu.

Aynı gazete, mektuba konu teşkil eden olayların cereyan ettiği günlerde sansasyonel bir tarzda ve olayı gene Kürt aleyhtarı bir tahrik amacıyla çarpıtarak vermişti. (Ek bilgi için bak: KİTLE 229, 2.10.1978).

Kürdistan Yurtsever Birliği'nin Başbakan Bülent Ecevit'e, yazdığı, birer kopyalarını ise Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'a, Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), Başkanı Mr. Hammerberg'e, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na, çeşitli Batı Avrupa Sosyal Demokrat Partileri'ne ülkemizdeki çeşitli sosyalist ya da ilerici yayın organlarına gönderdiği bu mektupta sözü edilen olayların içyüzü Türkiye kamu oyunundan gerici güçler tarafından özenle gizli tutulmak istenmiştir.

Çünkü meydana gelen olaylar, bir yandan egemen tekelci burjuvazinin ve onun çeşitli gerici kollarının ve onunla ortak davranışa giren CIA işbirlikçisi Kürt gericiliğinin bir komplosunu teşkil etmektedir; öte yandan insan haklarının, uluslararası hukuk kurallarının, T.C. yasalarının açıkça ve pervasızca ihlal edilmesidir.

Bu insanlık ve hukuk suçlarından sanık olan egemen şovenizm, Kürt gericiliği ile işbirliği yaparak birçok KYP üyesinin öldürülmesinden sorumlu olduğu gibi, bugün 400 kadar KYP üyesinin Kürt gericiliğinin özel hapishanelerinde ve işkence evlerinde -akibetleri meçhul olarak- tutuluyor olmasının da sorumlusudur.

Türkiye kamu oyundan gizlenen, fakat çeşitli devrimci, ilerici yayın organlarında özetlenen olay, ülkemizde sosyalist veya ilerici kadrolar tarafından ve Doğu Anadolu'daki ilerici kamu oyu ve belli bir kesim halk tarafından bilinmektedir. Ama geniş kamu oyu bu konuda ya hiç bilgilendirilmemiş, ya da Hürriyet gazetesinin, Metin Toker ve Cüneyt Arcayürek gibi tanınmış «görevli»lerin kaleminden binbir tahrifat ve güdümlü yayınla yanlış bilgilendirilmiştir.

TÜRK ŞOVENİZMİ VE KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİ CIA'NIN GÜDÜMÜNDE EL ELE.

KİTLE'ye İsveç'den İngilizce metin halinde gönderilen sözkonusu mektupta da kısaca belirtildiği gibi olayın aşlı şudur:

Kürdistan Yurtsever Birliği Üyeleri Irak Kürdistan'ının bir bölümünden diğer bölümüne doğru Türkiye sınırı boyunca giderlerken yanlışlıkla Türkiye sınırları içine girmişlerdir. Bu durumda Türk resmi makamları, başta MİT olmak üzere, Kürdistan Demokrat Partisi Geçici Liderliği ve onların yandaşı birtakım gerici Kürt aşiret beyleri ile işbirliği yapmış ve KDP Geçici Komitesi'nin emrindeki birtakım Kürt çetelerinin KYP partizanlarına saldırarak onlardan bir kısmını öldürmesi planını uygulamıştı.

Haziran ayında burjuva basınında «Barzani Kuvvetleri ile Talabani Kuvvetleri çarpıştı» tarzında verilen olay özetle buydu.

Böylelikle «hürriyetçi-özgürlükçü demokrasi» ya da «hukuk devleti» terimlerini bir sakız gibi çiğnemekten hiç de geri durmayan tekelci burjuvazi ve onun çeşitli partileri, o «hukuk devleti»nin, KYP üyelerini tuzağa düşürüp öldürtmek konusunda hazırlanan ve uygulanan bu sinsî ve caniyane planı kamu oyundan gizlemesini becerebildi.

Olayı salt insan halkları, demokratik hukuk kuralları, ve uluslararası hukuk ilkeleri açısından değerlendirdiğimiz zaman dahi, sadece sosyalistlerin değil tüm ilericilerin, tüm demokratların, hatta liberal burjuvaların bile kabul etmesi gereken hususlar büyük önem taşımaktadır.

YASALAR VE İNSAN HAKLARI ÇİĞNENMİŞTİR.

Olayın insan haklarına ve yasalara karşı işlenen bir suç niteliğinde olduğunu hatırlatmak için şu notların altını çizmeliyiz:

- Kürdistan Yurtsever Birliği'ne mensup üyelerin, Irak Kürdistan'ın batı kesimine giderken Türkiye sınırları içine girmiş olmaları *siyasal* bir olaydır. Bir başka deyimle, Irak yurttaşı olan bu kişiler siyasi kişilerdir. Türk hükümeti bu KYP üyelerinin Türk sınırlarını geçtiğini tesbit edince, yapacağı şey onlara *siyasi mülteci* gibi davranmak olmalıydı.
- Demokratik hukuk devletinde ise siyasal mülteciler, devlet tarafından gözetim altına alınırlar. Şayet bu siyasi kişiler o devlete iltica etmek ve yerleşmek istiyorlarsa, talepleri inceleninceye ve bir karara varılıncaya kadar devlet tarafından özel ikametgahlarda konuk edilirler.
- Eğer devlet onların iltica taleplerini kabul etmezse, bu kişileri, gitmek istedikleri bir başka ülkeye gönderir.
- Şayet sınırı ihlal eden kişiler iltica talebinde bulunmuyorlarsa, burjuva demokrat bir devletin görevi onlar hakkında gerekli yasal işlemleri yaptıktan sonra, sözkonusu kişileri iltica taleplerini kabul edecek bir başka devlete göndermektir.
- T.C. kanunlarına göre şayet sınırı pasaportsuz geçen yabancı ülke yurttaşı siyasal amaçlar taşımıyorsa, ve kaçakçılık vb. gibi herhangi bir suçu yoksa, o kişi veya kişiler 15 gün gözaltında bulundurulduktan sonra, Türkiye dışına çıkarılır. Bu durumdaki pasaportsuz yabancı ülke yurttaşlarının gideceği ülke geldiği ülke de olabilir, bir başka ülke de olabilir. (Eğer bir başka ülke pasaportsuz olarak adı geçen kişileri almayı kabul ederse, Türk resmi makamlarının buna bir itirazı olmaz. Türk resmi makamlarının buradaki yasal görevi, pasaportsuz olarak gelen bu kişileri sınır dışı etmektir. Bu kişilerin hangi ülkeye gidecekleri, onları kabul edecek ülkeye bağlıdır.
- Şayet pasaportsuz olarak Türkiye sınırları içine girmiş bir komşu ülke yurttaşı siyasi nitelik taşıyorsa, gene mevcut ya-

salara göre resmi makamlar o kişileri en fazla 6 ay gözaltında tuttuktan sonra onları siyasi mülteci kabul edecek bir devlete göndermekle yükümlüdürler.

Bu kurallar çerçevesinde, Türk resmi makamlarının yasal sorumluluğu, Türk sınırlarını pasaportsuz ve vizesiz olarak geçtiklerini tesbit ettiği kişilere mevcut yasaları ve uluslararası hukuk ilkelerini uygulamak olmalıydı. Bu durumda sözü edilen KYP üyeleri, Türk sınırları içinde hiçbir suç işlemediklerine göre, resmi makamlar onları gözetim altına almak ve istedikleri bir başka ülkeye göndermekle yükümlüdürler.

Gene olayı doğru bir biçimde aktaran yayım organlarının da belirttikleri gibi, böyle bir durumda KYP üyeleri Suriye'ye gitmek istemekteydiler.

Oysa, Türk resmi makamları zorunlu olduğu yükümlülükleri yerine getirmemiş, yasaları uygulamamıştır. Bunun tersine, istihbarat görevlileri, diğer birtakım resmi makamlarla ortaklaşa olarak CIA ve SAVAK işbirlikçisi Kürdistan Demokrat Partisi Geçici Komitesi ile ve Türkiye'deki birtakım gerici Kürt aşiretleri ile ortak bir plan hazırlamışlardır. Böylece Kürt gericiliği emrindeki birtakım silahlı grupları gene birtakım resmi görevliler ile işbirliği halinde hazırlanan komplo gereği KYP üyelerini tuzağa düşürerek, onlara saldırmışlardır. KYP'nin Ecevit'e gönderdiği mektupta da belirtildiği gibi Türk komandolarının saldırgan KDP güçlerine yardım ettiğini gösteren açık kanıtlar bulunmaktadır.

Demek ki, olayın, ilgili resmi görevliler açısından suç teşkil eden birinci yanı budur. Böylece, Kürdistan Demokrat Partisi Geçici Liderliği ile işbirliği halinde Türkiye topraklarında Irak yurttaşı durumundaki KYP üyelerine yapılan saldırıya Ankara ortak olmuştur.

KORSAN HAPİSHANELERE GÖZ YUMULMAKTADIR.

Olayın bundan sonraki gelişimi, aynı makamların suçlarını derinleştirdiklerini kanıtlamaktadır.

Çünkü, bu çatışma sonucunda 400 kadar KYP üyesi ve Irak yurttaşı, Türkiye sınırları içinde, birtakım özel hapisanelerde esir durumundadırlar ve ölümle karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Yani ortada CHP'nin ünlü «özgürlükçü demokrasisi», ya da «demokratik hukuk devleti» sloganıyla hiç de bağdaşmayan bir durum vardır.

Bu «hukuk devleti»nin sınırları içinde birtakım sivil grupların

özel hapishaneleri bulunmakta ve bu hapishanelerde birtakım insanlar esir tutulmaktadır. Üstelik de bu özel hapishanelerin sahibi merkezi yurt dışında olan Kürdistan Demokrat Partisi Geçici Komitesi'dir. Ve bu geçici komite, İran'da CİA ve Savak ile birlikte uluslararası gericiğin emrinde çalışmaktadır. Gene bu geçici komite, Türkiye'de birtakım gerici Kürt aşiretleri ile işbirliği halindedir. Bu Komite'nin Türkiye'deki hapishanelerinde 400 kişiyi esir olarak bulundurması devletin resmi istihbarat örgütü tarafından bilinmektedir ve bu örgüt doğrudan doğruya Başbakan'a bağlıdır.

Olay sadece Türkiye'yi ilgilendiren bir sorun değildir. Çünkü sözkonusu KDP Geçici Liderliği, merkezi İran'da bulunan bir kuruluştur. Onun Türkiye'deki bazı gerici Kürt aşiret beyleri nezdinde hapishaneleri vardır ve bu hapishanelerdeki 400 kişi gene Irak'taki Kürdistan Yurtsever Birliği'nin yöneticileri ve üyeleridirler, ayrıca Irak uyruğundadırlar.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, bunca uluslararası hukuk ilkesine rağmen, bunca insan hakları güvencesine rağmen bu olaylar bir «hukuk devletinde» olabilmektedir.

Ve Ankara bugün hiçbir resmi sıfatı bulunmayan birtakım aşiret ağaları ile, onların ardındaki Kürdistan Demokrat Partisi Geçici Komitesi ile, yabancı casusluk örgütleri CİA ve Savak ile direkt veya dolaylı yoldan ortak tutum içinde, bu kanunsuzluğa katılmakta, mevcut insanlık ve hukuk dışı duruma göz yummaktadır.

1978 Haziran ayından bu yana meydana gelen olaylar, ilgili resmi makamları T.C. yasaları önünde borçlu durumuna düşürmüştür. Resmi görevlilerin izledikleri yol aynı zamanda Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları Evrensel Bildirgesi'ne, Avrupa İnsan Haklarını Koruma Sözleşmesi'ne (Roma Sözleşmesi'ne), Avrupa Konseyi ilkelerine ve nihayet Avrupa Güvenlik ve İşbirliği (Helsinki) Konferansı Sonuç Belgesi ilkelerine aykırıdır.

GERÇEKLERİ İNKÂR VEYA ÖRTBAS ETMEK SORUMLULARI KURTARAMAZ.

Ankara hükümeti olaydan habersizmiş gibi davranamaz. En azından durum resmi bir mektupla Başbakan'a iletilmiştir, ilgili uluslararası kuruluşlara iletilmiştir, Batı Avrupa kamu oyuna iletilmiştir, Türkiye'de pekçok devrimci ve ilerici çevre tarafından ve Doğu'daki birkısım halk tarafından bilinmektedir. Hürriyet Gazetesi'nin bu mektubu yayınlaması ile *mektubun metni* geniş ka-

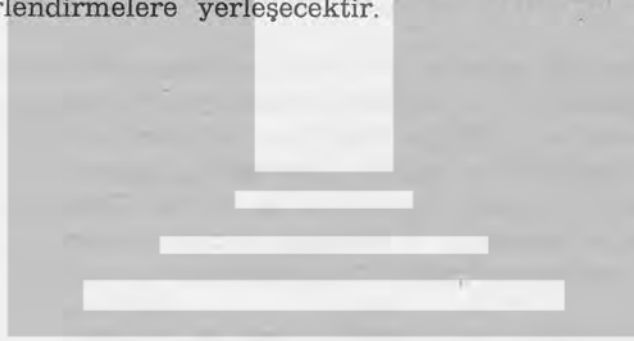
mu oyu tarafından öğrenilmiştir. Bütün bunlara rağmen, Başbakan Ecevit gazetecilerin ilgili bir sorusuna verdiği cevapta kendisine böyle bir yazının gönderilmediğini söylemiştir.

Böyle bir tutum bir «hukuk devleti»nin başbakanına yakışmaz. Ankara, bu durumu örtbas etmeğe çalışmakla sorumluluktan sıyrılacağını sanmamalıdır. Çünkü siyasal bir içerik ve uluslararası bir boyut taşıyan olay, hem Türkiye'de geniş demokratik çevreler tarafından öğrenilmiştir, hem başlıca ilgili uluslararası kurumlar, Batılı sosyal demokrat partiler tarafından bilinmektedir.

Bu durumda, yetkili makamlar meselenin üzerine eğilmek ve öncelikle ve özel hapisanelerdeki yabancı yurttaşların serbest bırakılmasını, onların hayatlarının güvence altına alınmasını sağlamak zorundadırlar. Bu ilk zorunluluk yerine getirildikten sonra, yasalar gereğince, sözkonusu siyasi nitelikli kişilerin istedikleri bir ülkeye gitmelerinin sağlanması için, o devletle resmi temaslar kurulmalı ve onların istedikleri ülkeye siyasi mülteci olarak gitmeleri sağlanmalıdır.

Ayrıca, Mayıs sonlarından bu yana gelişen olaylarda yasaları çiğneyen ilgili istihbarat görevlileri ile diğer kolluk kuvvetleri yetkilileri hakkında adli ve idari takibat başlamalıdır.

Bunlar yapılmadığı takdirde pek sözü edilen «hukuk devleti»nin korsanlık yaptığı ve korsan hapisanelere gözyumduğu kanısı Avrupa ve dünya kamu oyunda belleklere ve Türkiye hakkındaki değerlendirmelere yerleşecektir.

TÜSTAV

İran'da Devrimci Halk Hareketleri ve TUDEH

KRONOLOJİK TARİHÇE (1880 - 1968)

Yeni bir yolağzına gelmiş bulunan İran'da demokrasi ve ulusal bağımsızlık uğraşı güçleniyor. Emperyalist tekellerin gücü ile ayakta durmaya çabalayan diktatör Şah'ın bundan böyle güçlenen ilerici, sosyalist hareketi boğazlama gücünün kalmadığı anlaşılıyor. Geri adımlar birbirini izleyecek. Demokrasi için verilen mücadele İran'da yeni olanaklar elde etmiştir ve bu sürecektir.

İran'daki demokrasi ve ulusal bağımsızlık için geniş cephe ülkenin siyasal çehresini değiştirmeye şimdiden hazır durumda...

Öte yandan 1 Ekim'in İranlılar için ve tüm dünya ilerici-leri için bir başka anlamı var. İran TUDEH Partisi 1 Ekim 1941' de kuruldu.

TUDEH'in İran devrimci mücadelesi içindeki rolü azımsanmayacak düzeyde.. İran'ın geçmişinde, emekçi halk hareketlerinin her yükseliş döneminde TUDEH'in damgası bulunmaktadır, tıpkı bugün de olduğu gibi...

Kuruluşunun yıldönümünü coşkuyla kutladığımız TUDEH'in İran hareketi içindeki yerini daha yakından tanıyabilmek amacıyla İran işçi hareketini de kapsayan kronolojik kısa bir tarihçe sunuyoruz.

İ L K E

I. BÖLÜM

İRAN'DA SOSYAL DEMOKRASİ DEVRİMİ DÖNEMİNDEN İRAN K. PARTİSİ'NE KADAR

8 Mart 1880: Yarı resmi «İRAN» gazetesinde sosyalizmin tanınması hakkında ilk makalenin yayınlanması. (İstanbul'da Farsça basılan Ahder gazetesinin açıklaması).

1904: İran'da Sosyal Demokrasi İşçi Birliği'nin teşkili ve Baku'da Hümmet adıyla aynı derneğin kurulması.

1907: Tahran Postahanesi ve İran'

ın başka şehirlerinde fazla mesai isteği ve israrın önlenmesi için 1600 işçinin grevi.

1907 Yazında: Tahran matbaa işçilerinin; bir mürettibin devrin basın başkanı tarafından dövülmesini protesto amacıyla, basın başkanının görevden ayrılmasına kadar sürdürdükleri bojkot.

1907 Yazında: Tahran matbaa işçileri iş saatinin kısaltılması için grev yapmışlar ve 14 saatlik iş günü 9 saate indirilmiştir.

1907 Eylül: Meşhet'te Mücahit örgütünün programının onaylanması ve bunun üzerine demokratik özgürlüklerin yürürlüğe girmesi, ŞAH ve toprak ağalarının topraklarının köylülere topraksızlara dağıtılması, 8 saat işgünü ve meslek eğitimi vb.

1907: Tebriz posta memurlarının aylıklarının ödenmesinin gecikmesi üzerine grev.

1907 - 1908: Tahran Basın işçilerinin, Tranvay işçilerinin, posta işçilerinin, Kerman Halı işçilerinin SENDİKALARININ KURULMASI.

1908 Mart: LENKERUT Deniz işçilerinin ücret artışı için grevi.

1908 - 16 Ekim: Tebriz'de ilk sosyal demokrat grubun teşkili.

1908 Ekim: Sosyal demokratların öncülüğünde Tebriz Deri işçilerinin grevi. Bu işçilerin istekleri: Ücret artışı, işçi alınma ve çıkarılmasının temsilcilerin kontrolünde olması, fazla mesaide çift ücret verilmesi, hastalıklarda yarım ücret. 3 gün süren grev, fazla mesai ve atılmama garantisi ile sona erer.

1908 Aralık: Anzali balıkçıların işletmecilerin suistimallerine karşı grevi. Bu grevi polis bastırdı, Mart ayında tekrar başladı.

1910 Yazında: Tahran posta memurları ve matbaa işçilerinin grevi. Polis müdahale etti. Temsilciler parlamentoda oturma grevi yaptılar ve istekler yerine getirildi. tutuklananlar serbest bırakıldı.

1910 Yazında: İlk işçi gazetesi İŞÇİ BİRLİĞİ yayınlanmaya başladı. Beş (5) sayı devam etti.

1910 Yazında: Demokrat Parti'nin yayın organı olan, ilerici «Yeni İran» gazetesinin yayınlanması. Bu gazetede Sosyal Demokratlar etkiliydi. Gazetede, Marks'ı ve Marksizmi tanıttıran makaleler yayınlanıyordu.

1916: Bakü petrol kuyularında, ESSADULLAH GAFFARZADE yönetiminde ilk ADALET grubunun teşkili.

1917 Mayıs: Adalet Partisinin kurulması.

1918: Tahran matbaa işçileri 14 gün süren grevleri sonucunda ilk toplu sözleşmenin imzalanmasını ve bu sözleşmeyle 8 saatlik işgünü ve işçi refahını işverene kabul ettirdiler.

1918: Fırıncılar, öğretmenler, posta memurları, kunduracılar, terziler toplu halde 11 sendika kurdular.

1918 Sonu: Tahran İşçi Sendikaları şurası.

1920 - 22 - 24 Ocak: Adalet Partisinin 1. Kongresi Anzali şehrinde yapıldı ve Partinin adı Komünist Partisi olarak değiştirildi.

1920 Eylül: Bakü Doğu Halkları Kurultayı.

1920 Ekim: Komünist Partisi Merkez Komitesinin Plenumu teşkil edildi, Haydar Amvoğlu Başkan seçildi.

1921: Sendikal hareketinin yürütülmesi için Merkez hücre kurulması ve bu İRAN sendikalarının Uluslararası Sendikalar Birliği (PROFİNTERN)ne kabulü.

1921 Aralık: İlk Hakikat gazetesinin yayınlanması. Yöneticisi Parti Merkez Komitesi üyesi Mehmedî Dekkan'dı ve resmen Tahran İşçiler Birliğinin yayın organı olarak görülmesine rağmen aslında İran Komünist Partisi merkez organıydı.

1922 Mayıs: İlk 1 Mayıs gösterisi.

1922: İş gazetesinin yayınlanması. (Hakikat gazetesinin yasaklanmasından sonra KP merkez yayını olarak görev yaptı. Peykan gazetesi de

Partiye bağıydı.)

1922: Güney Petrol şirketlerinde ilk grev.

1922 Ocak: Tahran öğretmenlerinin, mevcut hakların geri alınması üzerine başlattıkları ve 21 gün sürdürdükleri grev kısa zamanda siyasi nitelik kazandı ve bunun sonucunda hükümet düştü.

1922: Haftalık HALK gazetesinin yayınlanması. Komünist Alfabetesi yayınlandı.

1922: İran Komünist Partisi'nin teorik organı olan ÇIRIKKA «Kıvılcım» dergisinin yayınlanması.

1924 Eylül: Tahran Dokuma işçilerinin grevi.

1924: Güney Petrol İşçileri Sendikasının kuruluşu.

1925: İran KP'den Mirza Yahya Vaizi Keyvani (Gazvinli), Meclise Goçar hanedanının saltanattan uzaklaştırılmasını teklif ettiği için öldürüldü.

1927 Nisan: Bütün memurların ücret artışı için boykotu.

1927 Kasım: Güney Petrol İşçileri Sendikasının konferansı.

1929 Nisan: Güney Petrol işçilerinin, tutuklanan sendikacıların serbest bırakılması için, İran KP'nin yönetiminde 3 gün süren grevi. 20.000 işçinin katıldığı bu grevde askerlerle işçiler çatıştı ve 200 işçi tutuklandı, 300 işçi atıldı.

1929: 1200 kişilik Manzenderan demiryolu işçileri grevi.

1929 Nisan: Güney Petrol işçileri konferansı. İşçilerin ücret artışı, sendikanın tanınması, 1 Mayıs'ın kabulü, çocuk işçilere 7 saatlik işgünü, iş-

çilerin atılması ve işe alınmasında temsilcilerin söz hakkı.

1931: Peykar gazetesinin (KP yayın organı) Sterci Sorhi teorik organı yurt dışında yayına başladı.

1931: İran KP tarafından yürütülen ve 1500 işçinin katıldığı Kuzey Demiryolu işçileri grevi.

1931: 500 işçinin katıldığı ve İran KP'nin yönettiği İslahan Vatan Fabrikası grevi. Yüzde 20 fazla mesai ve 9 saatlik işgünü kabul ettirildi.

1931 Mayıs: Anti-komünist bir kanun olan «kara kanun»un kabulü. Bu kanuna göre komünizm amacıyla grup kuran veya bir gruba girenler 3-10 yıl arasında hapis cezasına mahkum ediliyordu.

1934: Dünya dergisinin yayını.

1934: İran KP teşkilat yenilenmesi ve Dünya Dergisinin parti yayını olması.

1935: İran KP'nin gizli örgütü tarafından yönetilen Tahran Üniversitesi Fen fakültesi boykotu. Boykotun amacı öğretimin düzeltilmesiydi.

1937 Nisan: İran KP üyesi 53 kişi tutuklandı.

1938: Kuzey demiryolu işçilerinin gizli sendika kurmaları.

1938: Tutuklu bulunan 53 kişinin mahkemesi.

1939 Nisan: Rıza Şah zindanında Doktor TAGİ ARANI'nin öldürülmesi.

1941 Ağustos: Müttefiklerin İran'a girişi, Rıza Şah'ın 20 yıllık diktatörlüğünün sonu.

1941: Siyasi tutukluların bir kısmının serbest bırakılması.

II. BÖLÜM

İRAN TUDEH PARTİSİNİN TARİHİ (1941 - 1968)

29 Eylül 1941: Partinin kurucu toplantısı ve geçici merkez komitesinin Süleyman Muhsin İskender (meşrutiyetçi) başkanlığında kurulması.

1 Ekim 1941: İran TUDEH Partisi'nin kurulması. (İran'ın millî bay-

ramlarından «Mehregan» bayramına tekabül eder.)

14 Ekim 1941: 12. dönemde parlamentodan bütün siyasi tutukluların serbet bırakılması kararının çıkması.

2 Ocak 1942: Anti-faşist bir yayın

olan MERDUM'un ilk sayısının çıkışı.

4 Ocak 1942: 4 Ocak 1940'da Rıza Şah hapisanesinde öldürülen, İran emekçi sınıfının öncüsü Dr. ERANİ'nin ölümünün ikinci yıldönümü nedeniyle Parti'nin ilk büyük mitingi.

Şubat 1942: Parti Merkez Komitesinin yayını olan Siyaset gazetesinin yayını. (İlk sayısında Parti'nin programı yayınlandı.)

Şubat 1942: İran İşçi Sendikalar Birliği şura toplantısı.

7 Ekim 1942: Tahran eyalet konferansının yapılması. Bu toplantıda 33'ü başka illerden gelen 120 temsilci vardı. Toplantıda alınan birçok kararın yanı sıra kadınların siyasi haklarının tanınması maddesi programa kondu. Eyalet komitesi ve teftiş komisyonu seçildi. 1. Kongreye kadar bu organlar görev yaptı.

1 Ocak 1943: Tiraj bakımından ülkenin ikinci gazetesi olan REHBER gazetesi, Merkez Komitesi organı olan Siyaset'in yerini aldı.

Mart 1943: Tahran Azerbeycan çevresinde ilk köylü birliklerinin oluşturulması. TUDEH Partisi çalışmalarını sonucu kurulan bu örgütlenme kısa zamanda büyük bir mücadelecilik köylü kitlesi meydana getirdi.

Haziran 1943: İran Demokratik Kadınlar teşkilatının kurulması. Kısa zamanda birçok yerde kadınların örgütlenmesini sağladı ve ekonomik, siyasi, toplumsal haklar için mücadelede kadınların birliğini sağladı. Bütün bu başarıları tüm ilerici ve demokratik örgütlerin desteği ve özellikle TUDEH'in desteğiyle sağlanmıştır.

Ekim 1943: Seyid Ziyaeddin Tabataba'i'nin siyasi komplosunun açıklanması için İran TUDEH Partisi'nin 40.000 üyesinin gösterisi.

Ekim 1943: Said Dirifüs anlaşmasının onaylanması ve bu anlaşmayla İran Jandarmasının, yeni teşkilatlanma gerekçesiyle, ABD subaylarının

emrine verilmesi.

Kasım 1943: Stalin - Ruzvelt - Churchill'in katıldığı Tahran Konferansının yapılması.

Aralık 1943: Meşrutiyet hareketinin önde gelen özgürlükçülerinden ve İran TUDEH Partisi'nin kurucusu Süleyman Muhsin İskender'in ölümü.

Mart 1944: TUDEH Partisi'nin parlamentoda faaliyete başlaması. Üyeler ve seçildikleri bölgeler şöyledir:

1 — Dr. Kadimareş	Lahice
2 — İrac İskenderi	Mozenderin
3 — Abdüssamet Kumbabş	Gazvin
4 — Andeşir Avenesyanyan	Urmiye
5 — Dr. Feridun Keşavas	Pehlevi
6 — Perviz Gonaladi	Selzevar
7 — Taki Fedhar	İsfahan
8 — Şahap Firdevs	Firdevs

1 Mayıs 1944: İran emekçi işçilerinin Şura Merkezi 4 Sendika örgütünün katılımıyla kuruldu. Bu şuranın yayın organı olarak Zafer gazetesi yayınlandı. Örgüt 1 yıl içinde 50.000 üye yaptı ve kısa bir süre içinde de İran işçi sınıfının yüzde 90'ını bünyesinde topladı.

3 Ağustos 1944: TUDEH Partisi'nin 1. Kongresinin yapılması. Kongreye 164 kişi katıldı ve 14 Ağustos'ta sona eren Kongrede Partinin program ve tüzüğü onaylandı.

1944 Yazı: Partinin çağrısı üzerine, Partinin öncülüğünde birçok ilerici gazeteci ve yazarın, başka grupların katılımıyla «özgürlük cephesi» kuruldu. 44 gazete ve diğerleri bu cepheye katıldı. Bu cephenin hedefi her türlü sömürü siyasetine karşı ve anayasal düzen içinde bir millî hükümetin (halk hükümetinin) kurulmasıydı.

Eylül 1944: TUDEH'e bağlı «Köylüler Birliği» kuruldu. Bu birliğin amacı, feodalizme karşı mücadele ve toprakların köylüye karşılıksız dağıtılmasının teminiydi ve birçok şubesi vardı.

20 Aralık 1944: Vatan Partisinin silahlı saldırgan gruplar Şahi'de işçilere saldırdılar ve birçok işçi yara-

landı, öldü.

4 Şubat 1945: Ziyaeddin Tabataba-
lahiye bağlı unsurların TUDEH Parti-
si KULÜP'lerini yakmaları.

27 Mart 1945: İsfahan'da işbirlik-
çilerin TUDEH Partisi binalarına sal-
dırmaları.

2 Nisan 1945: TUDEH Partisi ön-
cülüğünde emekçilerin parlamentoya
doğru yürüyüşünü askerler, komuta-
nın emrine karşı gelerek önlemediler,
aksine yardımcı oldular.

1 Mayıs 1945: Uluslararası işçi
bayramı dolayısıyla TUDEH Partisi ve
Merkez Birliği tarafından ilk geçit
töreni düzenledi. Bu törene Tahran'da
80.000, diğer vilayetlerde 250.000 kişi
katıldı.

8 Mayıs 1945: II. Dünya Savaşı
sonu. Faşizme karşı zafer.

12 Mayıs 1945: Faşizme karşı za-
fer kazanılması nedeniyle TUDEH
Partisi ve Merkez Birliği tarafından
düzenlenen 40.000 kişilik miting.

31 Mayıs 1945: Kirmaşah petrol
işçilerinin gizli işçi birliği öncülüğün-
de grevi. İşçilerin istekleri; 8 saatlik
işgünü, 1 günlük hatta tatili, yıllık
izin hakkı, ücret artışı, birliklerinin
resmen kabulü, ücretlerin ve iş şart-
larının yabancı işçilerle aynı olması
idi. Grev İngiliz şeflerin baskısıyla kı-
rıldı ve 950 işçiden 400'ü işten atıldı.

2 Haziran 1945: Abadan rafineri
işçilerinin grevi başarıyla sona erdi.
İşçi ücretleri 24 riyalden 30 riyale, 30
riyalden 35 riyale, 36 riyalden 38 ri-
yale yükseldi ve bu haklardan 5000
kişi yararlandı.

Haziran 1945: Kavem us Sultana
tarafından Demokrat Partinin kurul-
ması. Bu parti askeri birliklerle TU-
DEH'e karşı işbirliği yaptı.

18 Ağustos 1945: Tahran'da II. e-
yalet Kongresi toplandı, 192 temsilci
katıldı ve Kongre 21 Ağustos'ta sona
erdi.

19 Ağustos 1945: 16 Ağustos'ta
Meşhet'te başlayan subayların isyanı
Tahran ve Horasan subaylarının da

katılmasıyla genişledi. İsyan eden su-
baylar Marvitepe alayının silahlarını
alarak Türkmen Sahrasına hareket
ettiler. Kurgan civarında Tahranlı
subaylar bunlara katıldı. Birlikte
Kumbet Kalus'a hareket ettiler. Polis
ve Jandarmaya subayları öldürme
emri verildi, subaylar kurşun yağmu-
runa tutuldular. Binbaşı İskendari,
Teğmen Şahlazi, Teğmen Neeği, Teğ-
men Minai, Yüzbaşı Necefi, Behlül ve
Asker Kerevsi şehit oldu.

23 Ağustos 1945: TUDEH'li subay-
ların tutuklanarak Kirman'a sürgüne
gönderilmesi.

3 Eylül 1945: Azerbeycan Demok-
rat Fırkasının teşkili.

1 Ekim 1945: Tahran'da TUDEH
Partisinin 5. kuruluş yıldönümü gös-
terilerine 100.000 kişi katıldı.

2 Ekim 1945: Dünya Sendikalar
Birliğinin teşkili.

25 Ekim 1945: Kürdistan Demok-
rat Partisinin 1. Kongresi.

10 Kasım 1945: Dünya Demokra-
tik Gençlik Federasyonunun kurul-
ması.

17 Kasım 1945: Uluslararası öğ-
renci günü.

Kasım 1945: Azerbeycan'da De-
mokrat Parti, Kürdistan Demokrat
Partisi, Sosyalist Parti birleşip «öz-
gürlükçü partiler» ismini aldılar.

31 Kasım 1945: Uluslararası de-
mokratik kadınlar federasyonunun
kurulması. İran Demokratik kadınlar
teşkilatı ve İran kadınlar örgütü 1953
darbesinden önce İran kadınları ara-
sında geniş faaliyet gösterdiler. Her
ikisi de Uluslararası Demokratik Ka-
dınlar Federasyonu üyesidirler.

12 Aralık 1945: Azerbeycan'da
Halk Hükümetinin kuruluşu.

2 Ocak 1946: Kürdistan Halk Hük-
ümetinin kuruluşu.

10 Mart 1946: TUDEH Partisi ve
Merkez Birlik Şurasının ortak kara-
rıyla 14. dönem Parlemlentonun de-
ğişmesi aleyhine bildirge yayınlandı.

17 Mart 1946: Kirman'da hapis-

teki subayların açlık grevi.

21 Nisan 1946: Cevam Hükümeti hakemleri kararnameleince Azerbeycan Demokratik hareketinin isteklerinin yasal olduğu onaylandı.

1 Mayıs 1946: 700.000 işçi İran'da işçi bayramına katıldı. İşçi kitleleri ilk kez o gün açıkça bayrama iştirak ettiler. (İşçi örgütü gizliydi)

10 Mayıs 1946: Acari Petrol işçilerinin grevi. (10.000 kişi) Grevin amacı ücretlerin artması, sağlık şartlarının düzenlenmesi, işçiler için su ve tuz temini. 14 gün sonra başarıyla sonuçlandı ve 17 Mayıs'ta İş Kanunu, Sığorta Kanunu onaylandı.

15 Temmuz 1946: Hazistan petrol bölgesi işçilerinin (80.000 kişi) ve Company işçilerinin grevi. İşçiler, işbirlikçi Valinin azledilmesini ve Company'nin yaptığı siyasi çalışmaların sona erdirilerek iş kanununun uygulanması, fazla mesai ücreti ödenmesi gibi ekonomik isteklerinin yerine getirilmesini istiyorlardı. Petrol işçilerinin bu grevi, bölgedeki diğer emekçilerinde katılımıyla genel greve dönüştü. Ancak, Company, Kabile reislerinin ve hükümet askerlerinin (jandarma) işçilere saldırmalarını sağladı. Bu saldırıda 47 işçi öldü, 170 işçi yaralandı, ama kahraman Hazistan işçilerinin grevlerini bu cına yetler bastıramadı, grev sürdü. Grev, ancak, Devlet ve şirketin eski yöneticileri işçilerin ekonomik isteklerini yerine getirmek zorunda kalıp bunları kabul edince sona erdi.

23 Temmuz 1946: «Özgürlükçü Partiler» cephesi temsilcilerinin Cevan hükümetine katılımı. TUDEH'ten İree İskenderi yoldaş Ticaret Bakanı, Dr. Feridun Keşevaz yoldaş, Eğitim Bakanı, Dr. Yazdi yoldaş Sağlık Bakanı, İran Partisinden A. Salih, Adalet Bakanı.

7 Ağustos 1946: Dünya İşçi Sendikaları başkanı Lui Sayan'ın İran'ı ziyaretini ve Merkez Birlik Şurasının Dünya sendikaları tarafından İran

emekçilerinin gerçek sendikası olarak kabulü.

15 Ağustos 1946: Merkez hükümetle Azerbeycan Demokratik Hareketi arasında 15 maddelik anlaşma imzalanması.

17 Ekim 1946: «Özgürlük Partileri» cephesinin hükümetten çekilme kararı alması üzerine hükümetin istisnası.

1 Aralık 1946: Albay Mahmut Gazi Esadullah'ın ölümü. (Karşı-devrimci Zülükara karşı mücadelede, Azerbeycan ve Kürdistan Demokratik hareketlerinin bastırılması ve on binlerce kişinin Azerbeycan şehir ve köylerinde Merkezi Ordu birlikleri tarafından katledilmesi, Demokratik harekete katılan pek çok kişinin kurşuna dizilmesi, asılması. Öldürülenler: Nurullah Yehani, Halil Azeroedigan, Dadaş Takizade, Feridun İbrahim, Mirza, M. Emin Azadatan, Cudi Suphi Nuri, M. Eyüp Şelibe, Gulam Rıza Cavidan, Hüseyin Nuri, M. Ali Ranitin.

20 Aralık 1946: Parti Merkez Yönetiminin Meşveret toplantısı. Parti'de bunalımın giderilmesi ve her türlü fraksiyoncu hareketin reddedilmesi.

26 Aralık 1946: Merkez Komitenin (Genel Teftiş Kurulu ve Tahran Eyalet Kurulu) toplanması ve Parti Şurasıyla İcra Kurulu'nun seçilmesi.

1 Ocak 1947: Tebriz'de Azerbeycan Demokrat hareketine katılan ve hareketin Şah orduları tarafından bastırılmasından sonra tutuklanan 33 subayın kurşuna dizilmesi. TUDEH üyesi olan bu subaylar: Albay Azim, Albay Muntazemi, Binbaşı İlahi, Binbaşı Cevdet, Binbaşı Cafer Sultan, Binbaşı Habeşi, Binbaşı Kazım, Binbaşı yardımcısı Delunya Segayi, Gaffaryan, Yüzbaşı Seran Keyami.

31 Mart 1947: Kürt halkının haklarını isteyerek öteki İran halklarının yanında yer alan Kürdistan Demokratik hareketinin yöneticileri Gazi

Muhammed, Satri Gazi, Seyfi Gazi'nin şehit edilmesi. Bu kahramanlar, Şah'ın emriyle, bütün İran'ı bir terör havasının kapladığı günlerde idam edildiler. Kürdistan hareketinin bu yüce şehitleri İran yurtseverlerine her zaman bayrak olacaktır.

22 Mayıs 1947: TUDEH üyesi ve Azerbeycan Demokratik Hareketinin öncülerinden Feridun İbrahim'in Şah'ın Cellatları tarafından idamı.

2 Temmuz 1947: Tahran eyaletinin 3. konferansının toplanması.

11 Temmuz 1947: Azerbeycan Demokratik Hareketinin öncüsü ve İran Komünist Partisi yöneticilerinden Mir Cafer Pişaferi'nin ölümü.

6 Ekim 1947: İran ve ABD arasında, bir grup Amerikalı subayın İran'ın askeri işlerine karışıp bütün sır ve bilgileri edinmeleri —ki bu Amerika'nın yararınadır— imkanını ABD'ye veren bir anlaşmanın imzalanması. Bu anlaşmaya başta TUDEH olmaz üzere tüm halkçı unsurlar tarafından karşı çıktı.

4 Ocak 1948: Halil Maliki grubunun TUDEH Partisinden ayrılışları.

22 Ocak 1948: Halil Maliki ve Enver Hamne tarafından, ayrılan grubun dağılması konusunda bildiri yayınlanması.

1948: İran TUDEH Partisinin gençlik örgütünün ilk kongresinin yapılması.

Mart 1948: Partinin, diktatörlüğe karşı ilerici ve mücadeleci güçleri bir araya toplaması ve kısa zamanda 47 gazetenin bünyesinde biraraya toplandığı «Anti-diktatör Yayın Birliği»nin kurulması.

25 Nisan 1948: Partinin II. Kongresi. Bu Kongreye Azerbeycan ve Kürdistan dışında bütün örgütlerinden 118 temsilci katıldı. Partinin program ve tüzüğünde değişiklikler yapıldı ve Merkez Komite üyelerinin sayısı artırıldı. Merkez Komite müşavirliğine seçilen 19 asil üyenin yanı sıra 16 yedek üyenin seçimi ya-

pıldı.

Nisan 1948: TUDEH Partisi Merkez Komitesi 1. Plenumu.

Mayıs 1948: TUDEH Partisi Merkez Komitesi 2. Plenumu.

15 Ekim 1948: TUDEH Partisi Merkez Komitesi 3. Plenumu. (Bu plenumda alınan kararlar «Parti meseleleri» adlı dergide yayınlandı).

5 Şubat 1949: Üniversitede Şah'a kurşun sıkılması. (Nasır Fehr Arai)

6 Şubat 1949: Şah diktatörlüğünün suikasti bahane ederek TUDEH Partisini yasa dışı ilan ederek irticacı TUDEH Partisi aleyhine geniş taarruza geçirmesi. Birçok Merkez Komite üyesinin ve yüzlerce üyesinin tutuklanması.

1949: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesinin onaylanması.

4 Mart 1949: TUDEH Partisinin 6'sı Merkez Komitesi, 8'i en faal üyelere olmak üzere 14 üyesinin yarılması.

21 Nisan 1949: Şah'ın emriyle Senato'nun kurulması. Senato, Şah'a parlamentoyu dağıtma yetkisi verdi ve anayasada Şah lehine değişiklikler yaptı.

Haziran 1949: 1933 Petrol anlaşmasının tamamlayan «Ges-Golşaiyan» anlaşmasının yapılması.

3 Ekim 1949: Partinin Şubat 1949'da yasadışı sayılmasından buyana en önemli olaylardan biri olan «Merdum» Gazetesinin ikinci defa çıkışı. «Merdum» gazetesinin gizli olarak çıkarılışı büyük yankılar yaptı ve bütün gazetelerde yer aldı.

Aralık 1949: İran ve ABD arasında karşılıklı yardım adı altında da ve «koruma» amacıyla anlaşma imzalanması.

5 Şubat 1950: TUDEH Partisi Gençlik Teşkilatının merkez yayın organı «Rezamz»ın yayınlanması.

25 Nisan 1950: Şahi dokuma işçilerinin grevi. 1947'den beri ilk grev. Devlet tarafından kanunsuz ilan e-

dildi ve güvenlik kuvvetleri greve saldırdı, 5 kişi öldü.

Nisan 1950: Tahran Üniversitesi Tıp fakültesi öğrencileri boykota başladılar ve bu boykotu diğer fakülte-ler desteklediler.

Ünlü yazar, şair ve siyaset adamı Beliki Sucdei Bahar başkanlığında İran Barışsever Derneği kuruldu. Başkan çok hasta olmasına rağmen barış yolunda mücadele ediyordu. Derneğin çalışmaları TUDEH Partisi başta olmak üzere tüm ilerici ve demokratik güçler tarafından destekleniyordu.

17 Aralık 1950: Yoldaş Husrev Kurbe'nin ve TUDEH Partisi Merkez Komitesi üyelerinin Kasr hapishanesinden kaçmaları.

Aralık 1950: Tahran öğrenciler birliği tarafından yayınlanan bildiri ve yapılan gösterilerde İngiliz Sömürgecilerinin İran'ı terketmeleri istendi.

Aralık 1950: Sömürgeci Güney Petrol Şirketi ile Mücadele Cemiyetinin kuruluşu. Ocakta yapılan 1. Kongrede adı Sömürgecilikle Mücadele olarak değiştirilen örgüt, «Şehbaz» adıyla bir merkezi yayın organı yayınlamaya başladı ve başta TUDEH olmak üzere tüm ilerici güçler tarafından desteklendi.

17 Şubat 1951: Sömürgecilikle Mücadele Cemiyetinin, 10 binlerce kişinin katıldığı ilk mitingi Tahran'da yapıldı.

5 Mart 1951: İran-ABD ikili anlaşmasının imzalanması.

Mart 1951: Rezmarca'nın Halil Tahmasubi tarafından öldürülmesi.

20 Mart 1951: Mesur limanı işçilerinin, ücretlerinin alzaltılmasını önlemek için grev yapmaları.

Mart 1951: İran Demokratik Gençlik Birliğinin kuruluşu.

Mart 1951: Merkez Birlik Şurasının yayın organı «Zafer» Gazetesinin illegal olarak ilk sayısının yayınlanması.

9 Nisan 1951: Eserleri İran Edebiyatında önemli yer tutan bilgin, araştırmacı ve yazar Sadık Hidayet'in Paris'te intiharı.

14 Nisan 1951: Abadan Petrol işçilerinin 40.000 kişilik grevi. Tahran'da pek çok işçi örgütü tarafından desteklenen ve 12 gün süren bu grevin, petrolün millileştirilmesine etkisi oldu.

21 Nisan 1951: Barış için mücadelesiyle halkın saygısını kazanmış olan şair, siyaset adamı ve İran Barışsever Derneği Başkanı Meliki Şuera Bahari'nin ölümü.

29 Nisan 1951: Musaddık'ın başkanlığında milli hükümetin kuruluşu ve petrol şirketlerine el konması kararının alınması.

20 Mayıs 1951: İran Kadınlar Birliği kuruldu ve başta TUDEH olmaz üzere tüm ilerici güçlerin desteğini sağladı. Kısa zamanda kadın gruplarını etrafına toplayan Dernek, özellikle, seçim kanununun değiştirilmesi ve kadınlara seçme hakkının tanınması konusunda çalışmalarını yoğunlaştırdı.

Mayıs 1951: Barış yürüyüşü yapıldı ve yürüyüşe 10.000 Tahranlı katıldı.

29 Mayıs 1951: TUDEH Partisi öncülüğünde Sömürüyle Mücadele Halk Birliği tarafından 1933 antlaşmasını protesto eden gösterilen düzenlendi. Tahran'da 100.000 kişinin katıldığı bu gösteriler sonucunda Vuzistan dışındaki İran şehirlerinde sıkıyönetim ilan edildi.

20 Haziran 1951: Petrol komitesiyle hükümetin ortak toplantısından sonra eski işgalci şirketin tesislerine el kondu.

29 Haziran 1951: İşgalci Petrol şirketi aleyhine Tahran'da sömürüye karşı büyük miting.

15 Temmuz 1951: Truman'ın özel müşaviri, petrol meselesini halletme gerekçesiyle İran'a geldi. Sömürüyle Mücadele Halk Birliği 15 Temmuz

1946 faciasının beşinci yılını ve Truman'ın özel müşavirinin İran'a gelişini protesto etti. Olgunluk içinde süren gösteriye polis saldırdı. Ve birçok kişi öldü, yaralandı.

6 Aralık 1951: Öğrencilerin gösterisine Sarayın uşağı Cateri yönetimindeki güvenlik kuvvetleri saldırdı, birçok öğrenci öldürüldü.

9 Ocak 1952: İran ABD askeri antlaşmasının uzatılması.

17 Ocak 1952: Yapılan İran ABD teknik yardım (!) anlaşması gereğince İran pazarları Amerikan devletinin emrine verildi.

7 Mart 1952: Başta TUDEH olmak üzere tüm ilerici güçlerin desteklediği İran çocukları koruma konferansı toplandı.

Mart 1952: İran Gençlik festivalinin yapılması.

28 Mart 1952: Demokratik gençler birliği tarafından yapılan gösteri yürüyüşünde sekiz genç öldü.

29 Mayıs 1952: Musaddık hükümeti tarafından el koyma kanununun uygulanması.

3 Haziran 1952: Ülkenin her tarafından barışçı güçlerin katıldığı halk barış kongresinin teşkili.

1 Temmuz 1952: Şiraz'da siyasi tutukluların açlık grevi. 13 gün süren bu grevin amacı hükümetin Fars kesimine müdahale etmesiydi.

18 Temmuz 1952: Şah'ın savunma bakanlığını üzerine almasına karşı çıkan Musaddık'ın istifası.

19 Temmuz 1952: Gevam'ın Başbakan olması.

20 Temmuz 1952: Sömürüyle Mücadele Halk Birliği'nin Gevam hükümetine karşı bildirisini.

22 Temmuz 1952: Her türlü mesleki görüş ayrılıklarına rağmen bütün anti-emperyalist güçler Gevam hükümetinin istifasına Şah'ın kanunsuz müdahalesine karşı biraraya geldiler. Bütün şehirlerde halk katliamı yapıldı ve bu M. Rıza Şah sultanlığının kara günlerinden birini teşkil eder.

Ama bütün anti-emperyalist güçlerin güç ve işbirliği ile özellikle özgürlükçü subayların halka katılması Şah'ı geri çekilmeye teşvik etti, Gevam istifa etti. Musaddık işbaşına geldi.

22 Ağustos 1952: Senato'da Musaddık'ın yetkiler tasarısının onayı.

17 Ekim 1952: Musaddık hükümetinin İngiltere'yle ilişkilerinin kesilmesi.

27 Ekim 1952: Şah'ın stadyumda doğum günü kutlama töreninde halkla emniyet kuvvetleri çatıştı. TUDEH tarafından düzenlenen gösteride Stadyumun her tarafından Şah'a ölüm sloganları yükseliyordu. Olaylar sırasında birçok kişi yaralandı ve tutuklandı.

29 Şubat 1953: Şah, emperyalistler ve yerli gericiler tarafından Musaddık aleyhine hazırlanan bir komplo, TUDEH Partisi tarafından tesbit edildi ve bu sayede önlendi.

Nisan 1953: Tahran'da Kadınlar Örgütü'nün 1. Milli Kongresi yapıldı. 1000 kişinin katıldığı bu Kongrede alınan kararlar arasında en önemlisi kadınların seçme ve seçilme hakkının tanınması ile ilgiliydi.

20 Haziran 1953: Şah ve sarayın memleket işlerine müdahalesini protesto için Babil'de miting yapıldı.

28 Haziran 1953: Ücretlerin % 25 artırılması ve sigortanın icrası isteğiyle 20.000 tuğla işçisinin yaptığı grev 10 gün sürdü.

11 Temmuz 1953: Binlerce gencin katıldığı İran Milli Gençlik Festivali yapıldı.

4 Ağustos 1953: Emperyalistlerin ortaklarının ve gericilerin çoğunlukta olduğu parlamentonun feshedilmesi için Musaddık tarafından yapılan ve TUDEH Partisinin de binlerce kişiyle aktif olarak çalıştığı Referandum. Bu referandum, Şah'ın sınırsız yetkilerine karşı —ki Şah'ın elinde parlamentoyu fesih yetkisi vardı— Musaddık'ın en güçlü uygulamasıydı.

11 Ağustos 1953: Bütün şehirler-

de yapılan oylamada milyonlarca kişi Musaddık'ın referandum çağrısına olumlu oy verdi.

17 Ağustos 1953: Şah, Musaddık'ın görevden alındığını ve Başkanlığa Zahidi'nin atandığını bildirdi.

17 Ağustos 1953: Musaddık aleyhine yapılan darbenin başarısızlıkla sonuçlanması ve Musaddık'a görevden azledildiğini ve tutuklandığını bildirmeye gelen Şah'ın temsilcisi Binbaşı Nesimi Kanuni'nin tutuklanması üzerine Şah'ın İran'dan kaçması.

20 Ağustos 1953: İran hakim sınıfının en gerici güçleri Şah'ın başkanlığında ve ABD-İngiliz emperyalist desteğiyle İran Demokratik halk hareketine karşı, CIA Başkanı Allen Dulles denetiminde ve ABD elçisi Hendersen aracılığıyla saldırıya geçtiler. Şah ve Zahidi bu darbenin alçak tezgâhtarlarıydı. Amerikan ve İngiliz petrol şirketlerinin çıkarları için yapılan bu darbe hareketi, maalesef, halk güçlerinin dağılık olması nedeniyle başarıya ulaştı ve Musaddık hükümeti düştü, İran Halk Hareketi bastırıldı.

9 Ekim 1953: Darbeden sonra ilk defa pazar ve üniversitelerde bir uyum içinde darbecilere karşı miting ve gösteriler bütün şehirleri sardı, bu gösterilere on binlerce kişi katıldı. Özellikle TUDEH Partisi ve Milli Cephe Partisi ile diğer tüm ilerici örgütlerin desteklediği bu mitinglerde yüzbinlerce bildiri ve pankart dağıtıldı, taşındı ve bunlarda Şah ve Zahidi aleyhine, Musaddık'ı destekleyen yazılar vardı. Güvenlik Kuvvetleri göstericilere saldırdı, ölen ve yaralananlar oldu.

13 Ekim 1953: Amerika'ya gümrük ödeme konusunda vergi muafiyeti tanıyan ABD-İran anlaşması imzalandı.

9 Kasım 1953: Musaddık'ın askeri mahkemede yargılanmaya başlaması.

7 Aralık 1953: 20 Ağustos darbesinden sonra Şah'ın silahlı baskısı üniversitelerde artmıştı. Öğrencilerin sözlü istediklerine kursunla cevap veriliyordu. Öğrencilerin Şah'a karşı direnmeleri karşısında sınıflarda öğrencilere ateş açıldı ve TUDEH ve Milli Cephe üyesi Bozorkmia, Şeriatî Rezavi, Gerei şehit oldu. Bu öğrencilerin anısı her zaman yaşayacaktır.

17 Mart 1954: «Şevrest» gazetesi müdürü ve İran Halk hareketinin militanlarından Puresinazi, Şah'ın askerleri tarafından tutuklandıktan sonra hapiste yakılarak öldürüldü.

3 Mayıs 1954: TUDEH Gençlik Teşkilatı üyesi Kucek Şösteri ve Vartan Sulahayen tutuklandılar ve Kucek Şösteri SAVAK işkencehanesinde öldürüldü.

9 Mayıs 1954: TUDEH üyesi Vartan, SAVAK tarafından fişlenmiş bir kişiydi. Bu yüzden SAVAK işkencecileri ona dayanılmaz işkenceler yaptılar ve sonunda kaldırmak zorunda kaldıkları hastahane de öldü. Olayı örtbas etmek için bizzat Zinaî'nin isteğiyle Carund çayına atıldı. Ancak cesedi birkaç gün sonra bulundu ve bu vahşi cinayet ortaya çıkarıldı.

13 Mayıs 1954: Şah'ın ve Zehidi'nin adamları, tutuklu bulunan mahkum yoldaşlara saldırdılar, birçok kişi yaralandı ve Mehmet Taki İkdemdüz, Ali Bolendi, Hürmüz Nikrah, Sekrelli Mehmet Par ve Mehmet Taki Mehhuls öldürüldü.

28 Mayıs 1954: Tahran hapishanesindeki siyasi tutuklular Vartan ve Şösteri'nin öldürülmesini protesto için açlık grevine başladılar ve beş tutuklu öldürüldü.

20 Haziran 1954: TUDEH ve Milli Direnme hareketi tarafından yapılan çağrı üzerine Tahran'ın çeşitli bölgelerinde polis baskısına ve işgaline rağmen Şah, Zahidi ve konsorsiyon aleyhine, petrole el konmasının 3. yılı dolayısıyla kazandıkları

hakları korumak, kendi iradelerini göstermek için gösteriler yaptılar.

Temmuz 1954: TUDEH subaylar teşkilatının açığa çıkması.

20 Eylül 1954: Maliye Bakanı Dr. Emin ile Konsorsiyum arasında petrol anlaşmasının imzalanması.

20 Ekim 1954: TUDEH üyesi subaylardan Albay Siyarek, Albay Mubekşeri, Albay Azizi, Binbaşı Otaret, Binbaşı Veziryan, Binbaşı Yardımcıları Medeni, Vaiz Gaimi, Efrahte, Şefa, Minteza Çeyvan ve genç bir şair cellat Şah'ın emriyle kurşuna dizildiler.

30 Ekim 1954: Petrol Konsorsiyum anlaşmasının onaylanması. Böylece darbe rejimi, İran halkına en büyük ihanetini yapmış oluyordu.

31 Ekim 1954: TUDEH üyesi ikinci grup subayın kurşuna dizilmesi. Kurşuna dizilen subaylar: Binbaşı Behriyan, Binbaşı Muhibbi, Binbaşı yardımcıları Beyati, Kelali, Kelhuri, Mehdiyan.

19 Kasım 1954: TUDEH üyesi üçüncü grup subayın öldürülmesi. Yarbay Kazım Cemşadi, Yarbay Emin Afşar Becbşih, Albay Mehmet Celali, Binbaşı Cafer Vehbi, Binbaşı yardımcısı Bahiri Vahis kurşunlandılar.

11 Kasım 1954: Musaddık hükümeti Dışişleri Bakanı Dr. Hüseyin Fetemins'in öldürülmesi.

18 Ağustos 1955: TUDEH üyesi 6 kişi cellat Şah'ın emriyle kurşuna dizildi. Bunlar: Hava Binbaşısı Rahim Behzat, Hava Binbaşısı Erez Şurusiyan, Hava Binbaşı Yard. İsmrail Mülakkluzade, Hava yüzbaşısı Memerv Muhters, Yüzbaşı Hüseyin Merzivan, Yüzbaşı Asetullah Nesimi.

12 Ekim 1955: ELA hükümeti tarafından İran'ın Bağdat Paktına katılacağına açıklanması.

Kasım 1955: Yabancı Sermayeyi teşvik ve koruma kanununun kabulü.

Aralık 1955: İslam Fedaileri Cemiyeti yöneticilerinin idamı.

5 Şubat 1956: TUDEH Partisi üyesi subaylardan Yüzbaşı Münzevi Beyrutta tutuklanarak İran'a getirildi ve işkence sırasında hapiste öldürüldü.

23 Şubat 1956: İran'ın Bağdat Paktına girmesi parlamentoda kabul edildi.

24 Nisan 1956: Uluslararası Dünya Gençlik Federasyonu bu günü dünya gençliği için anti-emperyalist barış günü ilan etti.

22 Mayıs 1956: İran Partisi 1946 yılında TUDEH Partisi ile işbirliği yaptığı için parlamento yargılama komisyonu tarafından yasa dışı ilan edildi.

26 Haziran - 17 Temmuz 1956: Merkez Komitesinin 4. Plenumu yapıldı ve 8 yıllık gelişmelerin tahlili yapılarak bir kısım çözüm ve eleştirileri karar altına aldı, yeni yürütme kurulu seçildi.

7 Temmuz 1956: Yoldaş Husrev Rızahehim, Şah'ın adamlarıyla 1 saat süren silahlı mücadele sonucu tutuklandı.

9 Ağustos 1956: Azerbeycan Demokrat Partisi temsilcileriyle İran TUDEH Partisi temsilcilerinin görüşmeleri.

28 Aralık 1956 - 1 Ocak 1957: Kahirede Asya ve Afrika Ulusları birlik konferansının toplanması.

Kasım 1956: Peyk İran radyosu'nun faaliyete geçmesi.

7 Şubat 1957: «Siyasi Ümit» gazetesinin ilk sayısı yayınlandı.

4 Mart 1957: TUDEH Merkez Komitesi 5. Plenumu.

1957: TUDEH üyesi ünlü İranlı şair Ahül Kasım Semeslekti'nin Moskova'da 70 yaşında ölmesi.

13 Nisan 1957: Tahran'ın 12.000 taksi şoförü greve gitti. Bu grev Kuttida'nın «huzur» iddialarına karşı indirilmiş büyük bir darbeydi ve ona karşı yapılan en büyük grevdi.

22 Nisan 1957: Yoldaş Arsen A-

vennesian ve Huseng Kerzvani (TU-
DEH üyeleri) kurşuna dizildiler.

12 Mayıs 1957: TUDEH Merkez Komitesi üyesi ve İran'ın Milli kahramanı Yoldaş Hüsrev Ruzibekir, Şah'ın emriyle kurşuna dizildi. Onun kahramanca ölümü halkın mücadele gücünü artırdı.

11 Ekim 1957: Şabur işçileri ücretlerinin arttırılması için 23 gün süren grevleri sonucunda günlük ücretlere 20 riyal zam yaptırıldılar, grev başarı ile sona erdi.

23 Aralık 1957: Sovyet bilim adamlarının uzaya ilk uzay aracını atışları.

9 Mart 1958: İkbal hükümetinin Amerika ile ikili askeri anlaşmayı yapması. Bu anlaşmanın özü, halkın yükselen mücadelesi karşısında Şah rejimini korumaktı.

23 Mart 1958: Irak'ın Bağdat Pak-tından çekilmesi. Bu pakt, bundan sonra CENTO adını aldı.

31 Mart 1958: Üyelerin tutuklanması ve öldürülmesi nedeniyle yayınına ara veren TUDEH MK yayın organı MERDUM'un dört yıl aradan sonra 5. devre yayına başlaması.

18 Nisan 1958: Asya ve Afrika ülkelerinin katılımıyla Bandung konferansı toplandı. Uluslararası ilişkilerde şu ilkeler kabul edildi: 1) Birbirlerinin toprak ve hakimiyetlerine saygı, 2) Birbirlerine taarruz ve tecavüzde bulunmama, 3) Birbirlerinin işçilerine karışmama, 4) Karşılıklı hak eşitliği, 5) Barış içinde birarada yaşama.

6 Mayıs 1958: TUDEH'li savaşçı şair Mehmet Ali Afrasit'in ölümü.

14 Haziran 1958: Tahran'da 40 bin tuğla işçisi, sigorta haklarının verilmesi ve uygulanması için greve gittiler. Şah'ın bütün emniyet görevlileri, bütün polisleri ve SAVAK'ın işçiye karşı acımasızca saldırıya geçmesi sonucunda 50 işçi öldü, birçok kişi yaralandı.

16 Haziran 1958: TUDEH MK icra heyeti üyesi yoldaş Alevi'nin idamı.

14-19 Eylül 1958: TUDEH MK 6. plenumu.

7 Kasım 1958: Şahfer fabrika işçilerinin, kadın işçilerin ücretlerinin arttırılması ve iş kanununu uygulanması için başlattıkları grevde birçok işçi işten atıldı ve sürgüne gönderildi.

11 Ocak 1959: Tahran lise öğrencilerinin boykotu. Bu boykot, liselilerin sorunlarına ortak olan Tahran halkı tarafından da desteklendi.

2 Mart 1959: ABD Emperyalizminin ekonomik üssü olan «sanat yaygınlaştırma konferansı»nın başarısının onayı.

3 Nisan 1959: Asya ve Afrika dayanışma konferansının Kenâkiri'de II. toplantısı.

22 Nisan 1959: Dünya emekçilerinin büyük önderi V. I. Lenin'in 89. doğum yıl dönümü.

5 Mayıs 1959: Tebriz'de TUDEH'li savaşçılardan 5 kişinin (Kalterin, Firuği, Zehtap, Cehandan, Azımzade) idamı.

Mayıs 1959: İran Komünist Partisinin kuruluşunun 40. yılı nedeniyle kardeş Partiler TUDEH'e kutlama mesajları gönderdiler.

22 Temmuz - 10 Temmuz 1959 : TUDEH MK 7. plenumu.

3-4 Ağustos 1959: Azerbeycan Demokratik Partisi ile İran TUDEH Partisinin birlik konfreransı toplandı ve Partinin program ve tüzüğünü onayladı.

4 Ağustos 1959: Birlikten sonra, MK 8. plenumu toplandı.

14 Şubat 1960: Afrika halkının emperyalizme karşı mücadelesinin sembolü Lumumba'nın emperyalist köpekler tarafından öldürülmesi.

Mart 1960: Ücret zammı isteğiyle grev yapan İsfahan, Mehtap ve Şehnaz fabrika işçileri işten atıldılar.

13 Nisan 1960: Vostok I ile uzaya

çıkan ilk uzay adamı Sovyet kozmonot Gagarin dünyanın etrafını dolaştı. Sovyetler tarafından dünya halklarına yayınlanan mesajda, «Biz bu başarıyı bütün dünya halklarının hizmetinde, ilerleme ve mutuluk kabul ediyoruz. Biz başarılarımızı, savaş için kullanmıyoruz, ama barış ve güvenlik için kullanıyoruz» dendi.

Mayıs 1960: 1960 Nisan'ında Avrupa'daki öğrenci örgütlerinin temsilcileri İRANLI ÖĞRENCİLER KONFEDERASYONUNU kurdular. Aynı yıl Amerika'daki öğrenciler de «Amerika'daki İranlı öğrenciler örgütü» adıyla bir konferans ve örgüt oluşturdular. 1963 Ocağında Dünya İranlı öğrenciler Konfederasyonu resmen kuruldu.

3 Mayıs 1960: Dr. Şerif İmamî hükümetinin düşmesine neden olan ve 12 bin öğretmenin katıldığı grev yapıldı. Eğitim teşkilatının ülke çapında katıldığı bu grevde Tahran lise öğretmeni Dr. Haneli öldürüldü.

Mayıs 1960: Mescid-i Süleyman petrol işçilerinin grevi.

10 Mayıs 1960: Halkın hileli seçimlere karşı muhalefeti üzerine Şah, 20. devre parlamento seçimlerini iptal etmek zorunda kaldı.

Mayıs 1960: Ücret artışı isteğiyle, İsfahan dokuma işçilerinin dört fabrikada greve gitmesi.

21 Temmuz 1960: Yapılan gösterilere, Emni hükümeti emrindeki kuvvetler ateş açtı. «Milli Cephe» Parti şubeleri işgal edildi, gösteriye katılan binlerce kişi ve Milli Cephe yöneticileri tutuklandı.

12-17 Eylül 1960: TUDEH 9. plenum toplantısı.

13 Ekim 1960: SBKP 22. Kongresi.

Aralık 1960: Meşhur limanı işsizlerinden 3000 kişinin gösterisi.

20 Ocak 1961: İsfahan ipek dokuma işçilerinin grevi.

21 Ocak 1961: Şah'ın komandoları, işgal orduları gibi vahşice bir

saldırıyla Üniversiteye hücum ettiler, bu saldırılarda birçok öğrenci yaralandı.

23 Ocak 1961: Üniversiteye saldırıyı protesto için lise ve üniversite öğrencilerinin yaptığı gösteride Mehdi Kolher ve lise öğrencisi Elmiye öldürüldü.

19 Nisan 1961: TUDEH MK 10. plenumu.

10 Ağustos 1961: Sovyetler Birliği ile İran arasında ticari anlaşma yapıldı.

12 Eylül 1961: Yayınlanan belgelere göre, İran-SSCB arasındaki anlaşmada, İran füze üssü kurmak için hiçbir devlete imtiyaz vermeyeceğini garanti etti.

20 Şubat 1962: TUDEH üyesi ve İran'ın eski sanatçılarından Hüseyin Heyk öldü.

Şubat 1962: TUDEH MK uluslararası durum hakkındaki bildirisi.

22 Mart 1962: Şah'ın komandoları, Tahran SAVAK şefi Binbaşı Muglevi komutasında sivil olarak Kum Fevziye okuluna saldırarak talebeleri ve halkı vurdular.

8 Nisan 1962: Kızılale hapishanesinde bulunan 61 siyasi tutuklu, kendilerinin kanunsuz olarak tutuklanmasını protesto için açlık grevine başladılar.

16 Mayıs 1962: Afrika günü ilan edildi.

6 Haziran 1962: Darbeden sonra rejime karşı en büyük gösteri yapıldı. Gösterilere Tahran, Kum ve diğer bölgelerden on binlerce kişi katıldı. Sağ oportünistler önce bu gösteriye katıldılar ve gösteriden kendi lehlerine yararlanmaya çalıştılar. Gösteri Şah askerleri tarafından kana bulandı ve tahminen iki bin kişi öldü.

3 Kasım 1962: SSCB Yüksek şura başkanı yoldaş Brejnev'in İran'a gelmesi.

17 Kasım 1962: Ücretlerinin ödenmemesi nedeniyle İsfahan Zayen-

derut işçilerinin fabrikayı işgal ederek ürünlerin dışarıya çıkarılmasının engellenmesi.

14 Temmuz 1963: TUDEH üyesi Yüzbaşı yoldaş Ubadi kursuna dizildi. Yurtdışından İran konsolosluğunun hilesi üzerine İran'a dönmüş olan yüzbaşı, rejime alet olmadı ve askerî mahkemede yargılanarak idam edildi.

2 Haziran 1963: Gelirin % 20'sini isteyen İsfahan Yün işçilerinin grevi.

27 Ekim 1963: Amerikan siyasi müsteşarlarının güvenliğinin sağlanması ile ilgili kanunun kabul edilmesi. Bu kanun gerçekte, kapitülasyonların canlanmasıydı.

5 Kasım 1963: Kapitülasyonların ihyasına karşı mücadele ettiği için Aptullah Humeyri sınır dışı edildi.

21 Ocak 1964: Başbakan Mansur meclise gelirken Mehmet Buharai'nin kursunları ile öldü.

11 Nisan 1964: Mermer Sarayın özel muhafızlarından Rıza Semseladi tarafından Şah'a ateş açıldı. Bu olay, halkın Şah rejimine karşı isyanının örneği idi.

17 Haziran 1964: Başbakan Mansur'u öldürmekle suçlanan 4 kişinin idamı.

Haziran 1964: 3. Milli Cephenin teşkilli.

17 Temmuz 1964: Meşrutiyet devriminin 60. yıldönümü.

7 Ekim 1964: Mermer saray olayı ile ilgili olarak 14 kişinin mahkemesinin başlaması.

22-25 Ekim 1964: Prag'da 7. Komintern Kongresinin 30. yıldönümü toplantısına TUDEH de katıldı.

26 Ekim 1964: İran dışındaki öğrencilerin, Mermer Saray olayı ile ilgili olarak 14 kişinin mahkum edilmesini protesto için açlık grevi yapmaları.

20 Ocak 1965: TUDEH MK 11. Plenumu toplandı.

3-5 Ocak 1965: Sömürüye karşı

Asya, Afrika ve L. Amerika halklarının mücadelelerinin birliğinin, dayanışmalarının bir sembolü olan Havana Konferansı'nın toplanması.

7 Şubat 1965: Muhammat Nuserev başkanlığındaki İslamcı Milletler Partisinin 55 üyesinin yargılanmasının başlaması.

20 Şubat 1965: Amerika'nın tarım mahsulleri «fazlasının» İran'a gönderilmesi için anlaşma imzalandı.

1965: Albay Hamidiru ve arkadaşlarının öldürülmesi.

22 Mart 1965: Almanya'daki İranlı öğrencilerin, Perviz Hikmet Çu, Ali Haveni, Mehmet Kazım, Boçnudi'nin idam hükümlerini protesto için açlık grevleri.

30 Mart-10 Nisan 1965: SBKP 23. Kongresi. Bu kongreye 86 ülke katıldı.

22 Haziran 1965: Yoldaş Ali Haveni, Perviz Hikmet Çu ve altı TUDEH üyesinin mahkumiyeti onaylandı. Yoldaş Hanevi ve Hikmet Çu idama, diğerleri de 18 yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Ancak dünya çapındaki mücadele sonucunda Yoldaş Hikmet Çu ve Hanevi'nin cezaları müebbet hapse çevrildi.

9 Kasım 1965: Şiraz'da Behmen Bahadriye Kaşai'nin şehit edilmesi.

6 Mart 1966: Petrolün millileştirilmesi sırasında başbakan olan Musaddık'ın ölümü.

21 Nisan 1966: TUDEH üyesi yoldaşlar Bahir Mehmetzade ve Asaf Rezmide tutuklandılar. Mehmetzade 7 yıl, Rezmide 6 yıl'a mahkum oldu.

Mayıs 1966: Kürdistan'a saldırılıp birçok devrimcinin öldürülmesi.

3 Haziran 1966: Şah'ın Almanya'yı ziyareti üzerine bütün Almanya'da İranlı öğrenciler gösteriler yaptılar. Bu gösterilere yabancı öğrenciler ve Batı Alman öğrencileri, Batı Berlinli öğrenciler de katıldılar. Batı Berlin'de İran'daki baskı rejimini protesto için yapılan gösteriler, Şah'ın opera-ya gittiği sırada yapıldı. Bu gösteriye

önce SAVAK'ın görevlileri sopalarla saldırdılar, sonra da Alman polisi gözyaşartıcı bomba ve itfaiye su arabaları, coplarla saldırdı. Gösterilerin devam etmesi üzerine göstericilere ateş açıldı. Bu sırada Alman öğrencisi «Bemoone Zorg» öldü. Birçok kişi yaralandı ve tutuklandı.

8 Kasım 1966: Bütün dünyada Ekim Devrimi'nin 50. yılı kutlandı. Bu münasebetle TUDEH Partisi de «Ekim Devrimi ve İran» adlı bir kitap yayınladı.

7 Ocak 1967: Milli Cephe yüksek şura üyesi ve İran spor kahramanı Kulan Rıza Tahdi'nin ölümü. Kısa hayatında olimpiyatlarda 4 altın ve 6 gümüş madalya kazanan Tahdi, siyasi tutumu ve Milli hareket içinde yer alışı, Musaddık'ı benimsemesi nedeniyle İran'ın en sevilen sporcusu oldu. Bu nedenle sarayın ona hıncı büyüktü. İntihar ettiği ileri sürüldü ancak buna kimse inanmadı.

2 Mayıs 1967: Şah ordularının Şerifzade ve arkadaşlarını şehit etmesi. Şerifzade, Tahran üniversitesi öğrenciliğinden beri rejim aleyhine mücadele etmiş, Kürdistan'da rejime karşı silahlı mücadeleye katılmıştı.

Nisan 1976: Marks'ın 150. doğum yıldönümü nedeniyle Demokratik Alman Cumhuriyetinde düzenlenen törenlere TUDEH de katıldı.

25 Nisan - 14 Mayıs 1967: Tahran'da toplanan Uluslararası İnsan Hakları Konferansına TUDEH tarafından, İran Şah rejiminin anti-demokratik uygulamaları konusunda bir mektup gönderildi.

7 - 14 Mayıs 1967: TUDEH MK 12. plenumu toplandı.

Eylül 1967: Meşrutiyet devrimi lideri, milli serdar Seddar Han'ın 100. doğum yıldönümü kutlandı.

28 Kasım - 3 Aralık 1967: TUDEH MK 13. plenumu toplandı.

6 - 8 Mayıs 1968: Moskova'da Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Konferansı. TUDEH delegelerinin de katıldığı bu toplantıya 75 ülkenin Partisi katıldı. Konferansta nihai belge, «Anti-emperyalist mücadelede Komünist ve İşçi Partilerinin anti-emperyalist güçlerin amaç birliğinin sağlanmasında görevi» başlığı altında kabul edildi.

4 Şubat 1968: İran emekçilerinin öncüsü Tahri Arani'nin ölümünün 30. yıldönümü. Arani, 4 Şubat 1938 tarihinde Rıza Şah'ın tertibi sonucu öldü. Dünya Dergisi Arani için özel sayı yaptı.

Şubat 1968: Tahran otobüs biletlerinin pahalalanması üzerine bütün halkın katıldığı ve üç gün süren gösteriler başarıya ulaştı. Bu mücadelede birçok öğrenci tutuklandı.

TÜSTAV

Ecevit'in «Küçük Kurultay Konuşması» Üzerine

BİLİMİ İNKÂRIN «BİLİMSELLİĞİ» ve DEMOKRATİK SOL

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Bülent Ecevit, Partisinin 16 Eylül 1978 günü toplanan Küçük Kurultay'ında çeşitli konulara değinen bir konuşma yaptı.

Birçok güncel siyasi ve ekonomik sorunu, Hükümeti, Partisi ve şahsı açısından değerlendiren Ecevit, konuşmasında «CHP dışı sol»a oldukça geniş bir yer verdi.

Aşağıdaki değerlendirme yazısı, Ecevit'in sözkonusu konuşmada «CHP dışı sol» hakkında dile getirdiği görüşlere özlü bir yanıt niteliğindedir.

SOL'UN CHP ÜZERİNDEKİ ETKİSİ, CHP LİDERİNİ RAHATSIZ EDİYOR

Bilindiği gibi CHP'de Küçük Kurultay adı verilen kurul partinin merkez yönetim organları, parlamenterleri, gençlik ve kadın kolları başkanları ile il başkanlarından oluşmaktadır. Birbaşka deyimle Ankara'da sürekli olarak birarada bulunan parti yöneticileri ve parlamenterleri, vb. dışında kalan küçük kurultay üyeleri teşkilatın temsilcileri demektir. Bu kurula önem kazandıran da yerel örgüt birimlerinin orada temsil edilmesidir.

İşte CHP Genel Başkanı sözkonusu konuşmasında bu faktörü önemle gözönüne almış ve «CHP dışı sol» diye değerlendirdiği devrimcilerici güçlerin kendisi açısından değerlendirmesini uzun uzun yapmayı gerekli görmüştü.

Ecevit'in adigeçen konuşmasında bu konuya bu denli yer vermesinin nedeni, parti taban örgütlerinin ve onların bir kısım yöneticilerinin «CHP dışı sol» önündeki tutumlarından kendisinin ve diğer parti merkez yöneticilerinin duyduğu rahatsızlıktır.

Sadece o kadar değil, bir kısım CHP'li parlamenterin de «CHP dışı sol» önündeki tutumu parti yöneticilerini rahatsız etmektedir.

CHP genel başkanı Parti tabanında ve parlamento gruplarında sağ sosyal demokrasiye karşı çıkan, CHP'nin radikal bir çizgi izlemesini isteyen ve konum olarak anti-emperyalist, anti-tekelci nitelik taşıyan muhalefet eğilimlerinin maddi (objektif) tabanını görmek istemiyor ve bunu sadece kendi partisi içindeki birtakım kişilerin keyfi tutumu ve hatta «kariyer aracı» olarak tanıtmak istiyor. Gerçekte CHP'nin, parti bünyesinde ve hatta sempatizan ağı içindeki geniş bir kesimin, kısaca sağ sosyal demokrasi terimiyle nitelendirdiğimiz politikaya karşı tepki duymalarının sosyal nedenleri ve asıl temelleri üzerinde durmaktan özenle kaçan Ecevit, durumu partisindeki bazı kişilerin «CHP dışındaki sol'dan etkilenme»sini metafizik bir yöntemle yorumlamayı yeğ tutuyor.

Ne var ki, sadece «birkaç kişi» gibi sözettığı bu «etkilenmiş kişiler», ya da «birtakım yerlere seçilmek için CHP dışı solun bazı kesimlerine dayanmak isteyen» az sayıdaki «mevki düşkünleri» Ecevit'i o denli rahatsız etmektedir ki, konuşmasının üçte birine yakın kısmını bu konuya ayırmış, «asayiş», «faşizm», «ekonomi», «plan stratejisi», «dış politika», «toplumsal anlaşma», «MC partilerinin eleştirisi» vb. gibi pek çok konuyu ise diğer sayfalara sıkıştırmış. CHP genel başkanının aynı zamanda parti içi demokrasiden ve parti içi işleyişten uzun uzun sözettığı de gözönüne alınırsa, doğrudan ve dolaylı olarak konuşmasının yarından fazlası parti içinde sol kanat yöneticilerine ve politikalarına karşı duyulan tepkilere ayrılmıştır.

Bir başka deyimle, CHP genel başkanı «CHP dışı sol»u küçümser görünmeye gayret ederken, «CHP dışı sol»un oy oranının sadece % 1 olduğunu iddia ederken, konuşmasının % 50'den fazlasını doğrudan ya da dolaylı yoldan «CHP dışı sol», «CHP dışı sol'un partideki etkileri», «bilimsel olup olmamak sorunu», «demokratik sol'un tanımlanması ve aklanması» vb. gibi konulara ayırmıştır.

Demek ki, şu % 1'lik oy gücüne sahip «CHP dışı sol», hiç de öyle küçümsenecek kadar önemsiz değilmiş ki, sayın genel başkanın «kendi hattının doğruluğunu kanıtlamak için uzun uzun dil dökmesine» yol açmış.

Nitekim, Ecevit, konuşmasının «Türkiye solu» ile ilgili bölümüne doğrudan doğruya bu «etkilerden ve etkilenenlerden» yakınlıkla girmiş:

«Değerli arkadaşlarım, bizim yolumuz belli ama, yalnız sağımızda değil, solumuzda da bizi yolumuzdan saptırmak için uğraşanlar var. Tabii bizim dışımızdaki solun, yine özellikle legal solun büyük kısmını, bu kesimde bulunan büyük kısmını tenzih ediyorum. Fakat bizim dışımızdaki solda bizi yolumuzdan saptırmak isteyenler, kendi kendilerine yetmedikleri ve yetmeyecekleri için, kendi kendilerine güvenleri olmadığı için, Cumhuriyet Halk Partisini araç gibi kullanmak hevesine kapılanlardır. Gitmek istedikleri bir yer var. Kendi güçleri yetmiyor oraya gitmeye. Cumhuriyet Halk Partisi aracına bir ucundan tutunarak, «Acaba bu aracın içine girip direksiyonunu sağa sola kırılarak kendi hedefimize varabilir miyiz,» hevesine kapılanlardır bunlar.

Biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak böylelerine hiçbir zaman umut vermedik, cesaret vermedik, hele hele söz vermedik ve vermeyeceğiz. Ama her ihtimali, hele böylesine bir ortamda açık açık gözönünde tutmak gerekir. Böylelerine parti olarak değil, birey olarak bu tür cesaretleri verenler de aramızdan çıkabilir. Eğer Cumhuriyet Halk Partisi içinde bir yerlere seçilebilmek, Cumhuriyet Halk Partisi dışındaki sol örgütlerden, kuruluşlardan, topluluklardan güç almaya kalkışanlar olursa, bunların evvelâ kendi kendilerine ve kendi partilerine güvenleri olmadığını düşünmemiz gerekir. Örgüt, böylelerinin karşısında olmuştur ve inanıyorum ki olacaktır. Genel Merkez ve Genel Yönetim Kurulu, böylelerinin karşısında olmuştur ve olacaktır. Genel Başkan olarak da ben, bu görevde kaldığım sürece, böylelerinin karşısında oldum ve olacağım. Bizim dışımızdaki sola şirin görünmeye kalkışarak ve bizim dışımızdaki sol fraksiyonlardan, örgütlerden güç almaya, ama hele bunun da bedelini Cumhuriyet Halk Partisine ödettirmeye kalkışarak Cumhuriyet Halk Partisi içinde bir yerlere seçilme hayalini besleyenler varsa, bütün etkinliğimle sonuna kadar karşılına çıkacağım.

Bizimkinden başka türlü bir sol anlayışı inanarak benimseyenlere, düşüncelerini, inançlarını paylaşsam da ancak saygı duyarım. Onların kendi düşüncelerini, haklarını savunmaları için Parti olarak, Hükümet olarak, kişi olarak bana görev düşerse, düştüğü zaman, onu sonuna kadar yerine getiririm. Nitekim yerine de getirdik. En güç koşullar altında kendi Partimize yapılan saldırılar üzerinde durmadık, bizim dışımızdaki sol üzerine saldırılar olduğu vakit, onların haklarını ve özgürlüklerini koruduk. Gereğinde ve olanak olduğunda, kendi demokrasi anlayışımız ölçüsünde onların özgürlüklerinin ve haklarının

yasal çerçevesini de genişletmeyi ödev biliriz. Ama ne kendimizi onların yerine koyarız, ne onları kendimizin yerine koyarız. Ne kendimiz dışımızdaki herhangi bir kuruluşun içine karışırız, ne de dışımızdaki herhangi bir kuruluşu kendi içimize karıştırmaya kalkarız.

Dediğim gibi, inanarak düşünceleri doğrultusunda, kendi düşünceleri doğrultusunda başka bir sol anlayışı benimseyenlere, o düşüncelerini paylaşmasam da saygı duyarım. Yeter ki o kişi, inandığı yerde yerini alsın...» (CHP Genel Merkez Haber Bülteni, 16 Eylül 1978. Sf. 31 - 32)

CHP'ye «sızmacı» (antrist) mantıkla yaklaşan bir kısım oportünistlerin olduğu doğrudur. Ve CHP Genel Başkanı bu sızmacılardan yakınmakta haklıdır. Çünkü kendi partisinin bağımsızlığı üzerinde titiz olmak bir genel başkanın en doğal duyarlığıdır.

İşçi sınıfı devrimcileri CHP'ye karşı kimi çevrelerin güttüğü sızmacı yaklaşımdan daima uzak durmuşlar ve bu tutumu eleştirmişlerdir. Çünkü sızmacılık (antrizm) işçi sınıfı sosyalizminin yolu ve yöntemi değildir. Bir başka partinin içine sızarak onun vasıtasıyla siyaset yapmak, ya da siyasi mücadelede böyle bir yolu bir araç olarak görmek küçük burjuvazinin anlayışıdır.

Esasen Türkiye'de CHP'ye karşı sızmacı bir üslupla yaklaşanlar, kendi bağımsız siyasetlerini de koruyamamışlardır. Bir başka deyişle, «sosyalizmin yüksek çıkarları adına» CHP'nin içine sızanlar, CHP'nin örgütsel bağımsızlığını değiştirememişlerdir ama kendi politik bağımsızlıklarından çok şey yitirmişlerdir. Çünkü CHP'nin içine girip «sosyalizm için» bir süre orada yol almak tutumu izleyenler, aynı zamanda «CHP'ye büyük misyonlar vehmedenler»dir. CHP'yi olduğundan farklı görerek ona birtakım payeler verenler ve üstelik de bunu «bilimsel sosyalizm» adına yaptığını sananlar, genel politikalarında CHP'nin kuyruğuna takılmışlardır. İşçi sınıfının ileri sendikal örgütlenmesi içinde CHP'nin güçlenmesine hizmet etmişlerdir, işçi sınıfının ileri sendikal hareketini de bir dönem şu veya bu yolla CHP'nin peşine takmak istemişlerdir.

Ve Ecevit'in yakınlığının tersine, bundan asıl yararlanan gene CHP'nin kendisi olmuştur.

Ecevit, kendi partisinin diğer partilerden bağımsızlığı açısından sızmacılara ve sızmacılığa karşı hassasiyet göstermekte haklıdır, fakat kendi partisi içindeki anti-tekelci eğilimleri ve kişileri bu sızmacıların işbirlikçisi gibi göstermekte haklı değildir. CHP Genel Başkanı böyle yapmakla sosyal demokrat akım içinde kendisine muhalif olan ve ilerici eğilim taşıyan herkesi küçük düşürmeye çalışmaktadır. Ve ne yazık ki, Ecevit'e bu fırsatı veren de, bilimsel sosyalist olduğunu iddia

eden kimi «aklı evvel»lerden başkası değildir. Belki CHP'nin içinde, Ecevit'in sözünü ettiği türden unsurlar vardır. Ama bu münferit durumları, bir genellemeye götürmek, sosyal demokrasi içindeki anti-tekelci gruplaşmaları ve eğilimleri görmezlikten gelmek, dahası da onları küçük düşürmek, bu ileri eğilimlerin maddi temelini gözlerden gizlemek içtenlikli bir tavır olamaz.

CHP Genel Başkanı, sosyal demokrasi içindeki sol kanat unsurlarını böyle birtakım «mevki düşkünü» kişiler olarak göstererek onları yıpratmak ve sol kanadın getirdiği görüşleri, eleştirileri bu yolla geçiştirmek tutumunu seçmiş gözükmektedir.

CHP Genel Başkan'ının sosyal demokrat akım içindeki sol kanat eğilimindeki kişilere getirdiği suçlamalardan birisi budur.

Ecevit'in aynı unsurların diğer bir kısmına getirdiği suçlama ise, onların «CHP dışı sol» karşısında «kompleks» altında kaldıklarıdır. Bu da bir başka geçiştirme değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Ecevit, sosyal demokrasi içinde kendisine ve arkadaşlarına sol kanattan yöneltilen eleştirileri ve görüşleri cevaplandırmayı değil, sadece bu karşı çıkışları şu veya bu yolla karalamayı, bu olguları birtakım subjektif durumlar gibi göstermeyi yeğlemektedir.

Ecevit'in aynı unsurların diğer bir kısmına getirdiği suçlama ise, «birtakım partili arkadaşlarının CHP'ye sol'dan destek sağlayarak partinin gücünü artırma yolundaki» tutumdur. Aşağıdaki satırlardan da göreceğimiz gibi Ecevit birkez daha görüşleri yanıtlamaktan kaçınarak, önce bazı yakıştırmalarda bulunuyor, sonra da kendi yakıştırdığı şeyleri kendisi yanıtlıyor.

Ecevit'e bakılırsa «CHP'nin solundaki güçlerin oy oranı % 1'dir. Bu nedenle sosyal demokrasi içinde, CHP'nin daha solundaki güçlerle işbirliği yapmak anlayışı beyhudedir. Böylesi bir politika CHP'nin oylarını ancak yüzde bir arttırır.»

Ecevit bu konuda şöyle diyor:

«Bazıları şunu düşünebilir: «Biz oralardan da biraz güç kazanalım ki, Partiyi güçlendirebilelim.» Nedir oralardan alabileceğimiz güç? Bu, geçen yılın sonunda denendi. Bütün Türkiye'de yapılan yerel seçimlere, bizim dışımızda ne kadar sol parti varsa hepsi girdi. (Yerel seçimlerde her partiden adayların en azından bir Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi üyeliğine seçilme olanağı vardır. Hiçbirinin genel seçimlerde şansı olmadığı için, genel seçimler güçleri bakımından bir test, bir sınav olamasa da, yerel seçim, en küçük parti için bile bir ölçüt olabilir.) Bizim dışımızdaki ve onların dışındaki sol fraksiyonlar da genellikle o partileri desteklediler, tümü bize karşı cephe aldı Aralık 1977 yerel seçimlerinde. Sonuç nedir? Bizim oyları-

mız yüzde 42, bizim dışımızdaki tüm başka sol partilerin oy toplamı yüzde 1. Biz yüzde 1'e kendimizi daha çok sevdirecek mi yüzde 42'yi arttıracakız? Olabilir. O zaman oylarımız yüzde 43'e çıkar. Ama bir de geride yüzde 57 var. Onu kendi doğrultumuza getirerek veya ona kendi görüşümüzü kabul ettirerek güçlenebiliriz.

Biz, kimseye şirin görünmek, kimseden güç almak için kendi doğrultumuz, tutumumuz, düşüncelerimiz kimsenin gölgesi altında kalmaksızın aydınlığa kavuştuğu oranda ve halkın gözünde tutarlılık kazandığı oranda güçlenebiliriz. Yer yer maalesef üzerimize böyle gölgeler düştüğü, halkta Cumhuriyet Halk Partisinin demokratik sol anlayışına karşı gereksiz kuşklar uyanıldığı içindir ki, benim kanıma göre, bizim oylarımız yüzde 42'de kaldı. Yoksa yer yer bazı kimseler, örgüte karşın, bana karşın, Genel Merkeze karşın bu gölgeyi yolumuza, üzerimize düşürmeselerdi, Cumhuriyet Halk Partisi yüzde 42 oyla değil, yüzde 52 oyla yeniden iktidara gelmiş olacaktı.

Bazıları da belki «Partiye o yüzde 1 gücü katalım» veya «Parti örgütü yoluyla bir yere seçilebilmek için, onlardan kişisel olarak güç alalım» düşüncesiyle değil de, belki daha bencil olmayan, daha iyi niyetlerle bu gölgelerin düşmesine neden olabilirler Partimiz üzerine. Bazı arkadaşlarımız, belki bizim öyle parıltılı, çarpıcı sloganlarımız olmadığı için, bizim insanı düşünme zahmetinden kurtaran kestirme çözümlerimiz, tahlillerimiz olmadığı için, bizim sabırsızları tatmin eden kestirme çözümlerimiz olmadığı için, komplekse kapılabilirler. «Acaba bizim sol anlayışımız biraz yoz bir sol anlayış mı? Biraz etkisiz bir sol anlayış mı?» diye düşünebilirler. Bazıları da, bu arada, olabilir ki dışarıdan yapılan telkinler altında, Cumhuriyet Halk Partisinin demokratik sol anlayışını yeterince bilimsel bulmuyor olabilirler. Çünkü bir yanımızda bilimsel sosyalizm olduğunu iddia eden bir sol anlayış var Türkiye'de ve Türkiye dışında. Bir de hiç böyle iddiaları olmayan, çok daha alçak gönüllü, mütevazı bir demokratik sol anlayış var.

Dışımızdaki soldan bize sızmak veya bizi kendi yollarına çekmek isteyenler, bizim aracılığımızla kendi hedeflerine ulaşabilmek isteyenler, bazı Halk Partililerin zaman zaman bu konularda düşebilecekleri kompleksleri de istismar edebilirler. Yer yer bunda o kadar başarılı olduklarını görüyorum ki, Cumhuriyet Halk Partisinin gücünü çok arttıracak bazı eserlerimizi bile gereğince anlatmaktan çekiniyor birtakım partililerimiz. Bunların üzerinde durmamızı, bunları vurgulamamızı dışımızda-

ki sol, bilimsel sol yadırgarsa, ayıplarsa diye... Çok az sayıda da olsa bu komplekse kapılanların bulunduğunu seziyorum ve bunu istismara hazır bekleyenlerin de ne kadar etkin olabileceklerini görüyorum.» (Aynı Bülten, Sf. 31-34)

Bu bölümü irdelerken, CHP'den daha solda olan güçlerin sosyal mücadele alanındaki «gerçek güçlerinin» ne olduğu konusunda CHP Genel Başkan'ının söylediği sözlerin incelenmesine geçmeden önce, göze çarpan bir çarpıtmayı dile getirmemiz gerekir.

Önceki paragraflarda da belirttiğimiz gibi, Ecevit sosyal demokrasi içinde kendisine soldan muhalefet yapanların görüşlerini yanıtlamaya girmeden, onları şu veya bu şekilde peşinen yargılayıp mahkum ediyor. Bu kişiler ya birtakım sızmacılarla işbirliği yapan mevki düşkünü kişilerdir, veya biryerlere seçilmek için CHP dışındaki sol örgütlerle, kuruluşlarla ilişkiye geçmişlerdir, veya CHP dışındaki soldan etkilenen veya kompleks altında kalan zayıf unsurlardır, veya Türkiye solunun değerlendirmesini gereğince yapamayan, CHP'nin ve onun demokratik sol anlayışının «erdemlerini» kavrayamayan, doğru politik değerlendirme yapamayan, % 57'lik oyun peşinde değil, % 1'lik oyun peşinde koşan, iyi niyetli fakat bön ve basiretsiz unsurlardır.

Meseleye böyle yaklaşıncı, sağ sosyal demokrasi kolayca işin içinden sıyrılacağını sanmaktadır.

Burada dile getirilen bir başka çarpıtma ise sosyal demokrasinin içindeki birtakım ileri eğilimlerin ya da bu eğilimlerdeki unsurların, CHP'den daha solda olan güçler ve onlarla ilişkiler konusunda getirdikleri görüşlerin yanlış tanıtılması şeklindedir.

Günlük basına da yansıyan haberlerden anlaşıldığına göre, sosyal demokrat hareket içinden Ecevit'e ve çevresine bu konuda getirilen başlıca eleştiri «CHP'nin kendi solundaki güçlerle faşizme ve gericiliğe karşı niçin işbirliği yapmadığı» noktasında yoğunlaşmaktadır. Örneğin DISK ve TÖB-DER'in faşizme karşı gerçekleştirdiği 20 Mart 1978 eylemine karşı çıkan ve ateş püsküren Ecevit, grupta bu tutumundan dolayı eleştirilmişti.

Gene partinin politikası konusunda zaman zaman CHP parlamento gruplarında açılan genel görüşmelerde, CHP'nin niçin kendi solundaki güçlerle güç ve eylem birliğine girişmediği yolunda eleştiriler getirmişlerdir.

Bütüne teşmil edilemeyecek olan ve deveye kulak kalan bir kısım sızmacı dışında, CHP'nin solundaki geniş güçler CHP'nin içine girip onun direksiyonunu şuraya ya da buraya kırmak niyetinde değildir. Bu sol güçler, CHP'nin sürekli olarak sağa ödün verdiğini söylemekte, faşizme ve emperyalizme, tekellerin egemenliğine karşı siyasal demokrasi amacıyla, toplumun ve devletin demokratikleşmesi, özgürlüklerin geniş-

lemesi, emekçilerin yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için CHP'nin ve onun solundaki güçlerin güç ve eylem birliği yapması gerektiğini belirtmektedirler.

Bu görüşü sosyal demokrasi içinde paylaşan bir kısım ileri unsurlar varsa —ki küçümsenmeyecek ölçüde vardır— böyle düşünenleri, mevki düşkünü, zayıf, kompleksli veya basiretsiz anlamına gelecek değerlendirmelerle nitelemek yanlıştır. Çünkü sosyal demokrasi içindeki sol kanat unsurlarının sınıfsal bir temeli vardır. Bu ileri unsurlar faşizmle uzlaşılmasına, tekelci sermayenin ekonomik anlayışının izlenmesine, emperyalizme teslimiyet politikası güdülmesine karşı iseler; işçi sınıfı ile sosyalist ve diğer ilerici güçlerle CHP'nin işbirliği, eylem birliği yapmasını istiyorlarsa, onların temsil ettikleri sınıfsal katmanın objektif çıkarları ve subjektif istemleri bunu gerektirmektedir.

Bu kişiler arasında Ecevit'in nitelediği cinsten unsurlar da bulunabilir, ama genel olarak sosyal demokrasinin sol kanat eğilimlerinin nedeni kişilerin sübjektif tutumları değildir. Onları sosyal demokrasi içindeki sağ kanat yönetimine ve onun hükümetine karşı eleştiriye ve muhalefete yönelten sınıfsal nedenler bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında ise, küçük burjuvazinin anti-tekelci özlemleri gelmektedir. Aynı şekilde bu sol sosyal demokrasi bir kısım sendikal hareketten, işçilerin acil taleplerinden de şu ya da bu oranda destek almaktadır.

Bu olgular dururken, onların hepsini yoksaymak, olguları değişik görmek veya göstermek, CHP yöneticilerine hayır getirmez. Türkiye'nin demokratikleşme sürecine de zarar verir.

Çünkü 1972'de CHP'nin sol kanat eğilimlerinin lideri olarak Parti başkanlığına getirilen Ecevit, kısa zamanda kendisinden daha solda unsurların ve eğilimlerin belirli dozlardaki muhalefeti ile karşılaşmaya başlamıştır. Önceleri daha çok gençlik kollarında ve yerel örgütlerde görülen bu durum, zamanla parlamento gruplarına kadar da tırmanmıştır. O zamandan beri sağ sosyal demokrasinin, sol kanada karşı aldığı tüm «önlemlere» rağmen, bu sol sosyal demokrat akımın engellenmesi mümkün olmamıştır. Kimbilir kaç kez gençlik kolları yönetimleri, sayısız il ve ilçe örgütü feshedilmiştir, seçim dönemlerinde sayıları yüzlere varan vetolar kullanılmıştır, fakat buna rağmen sol kanat eğilimlerinin bertaraf edilmesi mümkün olmamıştır. Şayet vetolarla, tasfiyelerle bu sol sosyal demokrat akımın «kökü kazınmadıysa», şu halde bu eğilimler, öznel nedenlerden değil, birtakım nesnel temellerden kaynaklanmaktadır.

Sosyal demokrasi içindeki farklılaşmalar ve bunların temelleri, politikaları konusunda, bilimsel sosyalizmin yol göstericiliğinde oldukça ayrıntılı yayın yapmış olduğumuz için bu noktayı burada tekrar işleme-yeceğiz. Henüz sosyal demokrasi içinde kristalleşme sürecini yaşayan

ayrışmalar bu yazımızın konusu değil. Ecevit burada «CHP dışı sol»un CHP'ye bakışını olduğundan farklı algıladığı ve yıllardır izlediği «sola duvar örme» politikasını vurguladığı için yukarıdaki noktaya değinmek gerekti.

«CHP DIŞI SOL»U KÜÇÜMSEMİK, SAĞA ÖDÜN VERMEK POLİTİKASININ ÖRTÜSÜDÜR

CHP Genel Başkanı, CHP'nin solundaki parti ve grupların toplumsal gücünü % 1'lik oy oranıyla değerlendirirken hem toplumumuzun en dinamik ve en ileri güçlerini küçümsemektedir, hem de MC'ye oy vermiş seçmen kitlesinden bir miktar daha oy almak için kendisini ve partisini «soldan tenzih etmektedir».

Ecevit'in anlayışına bakılırsa CHP'nin içinde, soldan etkilenenler ve onların uyandırdığı izlenim yüzünden CHP'nin oyları % 42'nin üzerine çıkmamıştır.

Bu sözler, CHP yönetiminin sağa ödün verme, kendisini soldan uzak gösterme politikasının en açık biçimde ifadesidir.

MC'ye oy veren % 47 oranındaki seçmen kitlesi gerici, anti-komünist, dinci ve milliyetçi şartlandırmaların etkisinden kendisini kurtaramamış kesimlerdir.

MC partileri bu kesimlerden sol düşmanlığı ile oy toplamışlardır ve gene MC partileri, bu kesimlerin CHP'ye oy vermesini önlemek için, «CHP'nin komünistleri, 'aşırı solcuları' himaye ettiği» propagandasına yaslanmışlardır.

Ecevit'in yukarıya aktardığımız sözleri, MC'nin güttüğü karşı-devrimci ve anti-komünist propaganda taktiğinde başarıya ulaştığını göstermektedir.

Çünkü bu taktik bir yandan uyanmamış seçmen kitlesinin gerici ve anti-demokratik partilere oy vermesini sağlamak amacını gütmüştür. Öte yandan ise CHP'yi bir tehdit ve şantaj altında tutmak istemiştir.

Daha önce pek çok defalar değindiğimiz bu şantaj, az önce altını çizdiğimiz gibi, CHP'nin aşırı sol ile işbirliği yaptığı, CHP'nin «komünistleri», «aşırı solcuları» koruduğu şeklindedir. Bu propagandalar, MC'nin CHP üzerine astığı bir demoklesin kılıcıdır.

Fakat bu propagandaların CHP için bir «Demoklesin Kılıcı» olmasını sağlayan gene CHP'dir. Çünkü CHP sosyal demokrasisi bu propagandalardan ölesiye korkmaktadır. Bu nedenle kendi soluna duvar örmektedir. Bu nedenle kendi solundan uzak durmaktadır. Kendisini, kendi dışındaki soldan münezzeh kılmaktadır.

CHP kendisine karşı MC'nin yaptığı propagandalardan bu denli korkunca, MC'nin o propagandasını gene kendi eliyle bir Demoklesin

Kılıcı durumuna sokmaktadır. CHP'nin bu korkusunu farkedenden MC partileri de özellikle bu noktadan CHP'ye yüklenmektedirler.

CHP iktidara gelmeden önceki yıllarda gerici partilerin ona yönelttikleri başlıca suçlama bu olmuştur. 9 aylık CHP iktidarı boyunca gericiliğin CHP'ye yönelttiği başlıca suçlamaların odağı, dikkat edilirse gene budur.

Böylece tekelci sermayenin bu gerici taktiği, Süleyman Demirel ve şürekasının kurnazlığıyla biçimlendirilmiş ve CHP'nin adeta «korkulu rüyası» haline getirilmiştir.

Egemen gerici güçler ve onların çeşitli politikacıları, yazar çizerleri, sözkonusu anti-demokratik manevralarıyla ne denli sevinseler yeridir. Çünkü görüldüğü gibi bu taktik sonuç vermekte ve CHP'yi toplumun en dinamik ve ileri kesimlerinden uzak tutmakta, böylece onun demokratik misyonunu kısıtlamakta, bir bakıma CHP'yi, karşı-devrim önünde yenik, hiç değilse başarısız düşürmektedir.

CHP ve onun kurmayları, şayet, henüz derin şartlanmalar altındaki yüzde elli yedilik seçmen kesimine şirin görünmek yolunda devam ederlerse ve toplumun en ileri kesimlerinden kendilerini uzak tutarlarsa, bir süre sonra hükümeti de kaybettiklerini göreceklerdir.

Çünkü Ecevit'in sözlerinden, sözkonusu seçmen kitlesine şirin görünmek için, sol'dan uzak durmak taktiğinin sağ sosyal demokrasi tarafından seçildiği anlaşılmaktadır. Yani CHP bu kesimlerin de demokratikleşmesini, gerici şartlandırmalardan kurtulmaya çalışması yolunu benimsememekte, onları, onlara hoş gelecek türden bir yolla kazanmaya çalışmaktadır. Büyük çoğunluğu emekçi olan, fakat çeşitli nedenler yüzünden henüz uyanış içinde bulunmayan bu kesimlerden MC, anti-komünist ve anti-demokratik motiflerle oy toplamıştır. CHP liderleri de aynı yolu izlemek eğilimlerini genel başkanlarının ağızından ifade etmektedirler.

Hemen belirtelim ki bu işi MC partileri CHP'den çok daha iyi yapmaktadırlar. Ve CHP onlarla aynı alanda aşık atmaya kalkarsa yaya kalır. Karanlıklar içindeki seçmen kitlesini uyarmak için anti-demokratik ve anti-komünist görüşlere ödün vermek, faşizm ve gericilik ile uzlaşmak CHP'ye hayır getirmez.

Sayın Ecevit unutmasın ki, partisi bugünkü «demokratik sol» çizgiye gelmeden ve oylarını % 42'ye çıkarmadan önce, % 27 civarında oy almaktaydı. Ve CHP eski çizgisine nazaran sola kaydığı için oy oranının, bu denli yükseltebilmiştir.

Üstelik CHP'nin sola kaymasının asıl nedeni 1960 sonrasında Türkiye sosyalist hareketinin gelişmesi ve emekçi kitlelerin uyanışına büyük bir ivme kazandırması sonucunda meydana gelmiştir. Halkın uyanışının ve toplumun demokratikleşmesinin başını sosyalistler çekmiştir.

Ne var ki, sosyalist hareket gerek geçmişten getirdiği zaaf lar, gerekse kendi içindeki s ̈bjektif ve ge ̈ici olgular nedeniyle bu potansiyeli toparlayıp, siyasal planda ̈rg ̈tlemeyi hen ̈z başaramadığı için, CHP, sosyalistlerin bu zaaf larından yararlanmış ve gerçekte halk güçlerinin çeşitli ileri kesimlerinin egemen sınıflara ve gericiliğe karşı olan tepkisini kendisine kanalize etmeyi şimdilik başarabilmiştir.

Ama CHP sanmasın ki bugün almış olduğu oylar kendisinin tapusundadır. CHP Genel Başkanı, CHP'nin solundaki güçlerin sosyal varlığını % 1 oranındaki oy düzeyinde görüp, solu küçümsemekle yanılmakta ve izleyicilerini yanıltmaktadır.

Çünkü birincisi; CHP'ye oy veren seçmen kitlesi içindeki geniş bir kesimin özelemleri ve istemleri CHP'nin temsil ettiği ve savunduğu «demokratik sol» çizginin, yani sosyal demokrasinin çok ilerisindedir. Bugünkü nicel durumuyla bir milyon civarındaki oy potansiyelini temsil eden ve sosyal-politik süreçte sürekli gelişmesi kaçınılmaz olan bu potansiyel şayet CHP'ye oy vermişse, MC karşısındaki demokratik bir alternatif olduğu için ve Türkiye sosyalist hareketinin s ̈bjektif faktörü, sosyalist siyasal ̈rg ̈tlenme düzeyi hen ̈z düşük olduğu için, CHP'yi ge ̈ici olarak ve demokratik planda seçmek zorunda kalmıştır.

Önümüzdeki yıllarda Türkiye sosyalist hareketinin toparlanması ve içinde bulunduğu dağınıklıktan kurtulması ile bu güçlü potansiyel sandık planında, oy olarak da kendisini gösterecektir.

Bugün CHP'nin solundaki partilerin aldıkları oy miktarını ve oranını, CHP'nin solundaki güçlerin reel gücü gibi görmek ve göstermek bir yanıltma, hiç değilse yanıltma'dır. Çünkü sandık göstergesi sosyal muhalefet güçlerini belirleyecek bir ölçüt değildir.

Bugün CHP'nin ilerisindeki güçler, büyük ölçüde ileri sendikalarda ve devrimci-demokratik meslek ̈rg ̈tlerinde, ekonomik-demokratik alanlarda ̈rg ̈tlenmişlerdir. Bu planda ̈rg ̈tlü olan ve CHP'nin ilerisinde bulunan bir milyon civarında ileri unsur bulunmaktadır. Ayrıca bu kesimler halkın şimdilik en ̈rg ̈tlü kesimini oluşturmaktadır. Ekonomik-demokratik mücadele planında ̈rg ̈tlenmiş bulunan bu halk güçleri, yukarıda da belirttiğimiz nedenden dolayı şu anda siyasal alanda ̈rg ̈tlenmiş değillerdir. Fakat Türkiye sosyalist hareketinin siyasal ̈rg ̈tlenmesi kendisini esas olarak bu alanda göstermektedir. Türkiye sosyalist hareketi, içinde bulunduğu dağınıklıktan kurtuldukça, öncelikle demokratik planda ̈rg ̈tlü bulunan bu ileri güçleri siyasal bakımdan ̈rg ̈tleyecek ve sosyalist siyasal harekette bu güçleri mobilize edecektir.

İşte o zaman, CHP, bugün pek böbürlendiği ve % 42 diye ilan ettiği zeminin ayakları altından kaydığını görecektir.

CHP'nin soldan uzaklaşması, sağa kayması, sağa ödün vermesi politikası konusunda önemli bir noktayı daha belirtmek isteriz. CHP, MC altında bunalmış halk güçlerinin anti-faşist ve demokratik istemlerine bir ölçüde ayak uydurarak iktidara gelmeyi başarmıştır. Bu % 42'lik seçmen kitlesi içinde bir milyon civarındaki seçmen zaten CHP'yi bir umut olarak görmemiştir. Geri kalan CHP'li seçmen kitlesi CHP'yi bir umut olarak görmüş olabilir. Ne var ki CHP'nin sağa ödün verme politikası, tekelci sermayenin ekonomik isteklerini ve planlarını uygulamaya tutumu, CHP'yi yakın zamanlara kadar «umut» kabul eden seçmen kitlesinin de gözünün açılmasına neden olmaktadır. Geniş CHP'li seçmen kitlesi son aylarda CHP'den hızla kopmaktadır. Bıryandan faşist saldırganlık karşısındaki uzlaşması sosyal demokrat politikanın fiyasko üstüne fiyasko vermesi, öte yandan tekelci sermayenin, uluslararası tekelci burjuvazinin ve onun IMF ve benzeri kurumlarının isteklerine uygun olarak izlenen ekonomik politika, üstüste getirilen zamlar, halkın belini büsbütün büküştür.

Ve CHP soldan uzaklaştığı içindir ki, — bugüne dek kendisini «umut» kabul eden seçmenlerin gözünde de— «umut» olmaktan hızla uzaklaşmaktadır.

Bu durumda, CHP yöneticileri hâlâ daha sağa ödün vermenin çeşitli bahanelerini getirmektedirler. CHP'ye umut bağlamış kesimlerin onun umut olmadığını, yani sosyal demokrasinin kurtuluş olmadığını anlamaları daha ileriye açılmaları olumlu bir gelişmedir. Buna karşılık CHP'nin kendisini soldan uzak tutması olumsuz bir gelişmedir. Çünkü CHP MC'ye oy vermiş olan seçmen kitlesine oy verdireceğim diye soldan uzak tutarken, bu politika; gerici, faşist ve diğer anti-demokratik güçlerin işine yaramaktadır.

CHP kendi tabanını yitirirken, bu çizgisiyle sağ seçmen kitlesinden oy toplamayı da hayal etmemelidir. Çünkü CHP'nin basiretsiz ve ödöncü politikası, MC partilerinin bugünkü başlıca gücünü oluşturmaktadır. CHP kendisini soldan uzak tuttukça, faşist terör sürmekte, hükümetin sallantılı durumu devam etmektedir. Ayrıca CHP tekelci sermayenin ekonomik politikasını uyguladıkça halk yararına bir işlevde bulunmamaktadır. Böylece % 57'lik seçmen kitlesinin MC partilerinden vazgeçip CHP'nin yanına gelmesi için tek bir neden yoktur.

CHP, % 57'lik seçmen kitlesini kazanmak için sola açılmak ve kendi solundaki güçlerle gücbrliği halinde faşizme ve gericiliğe karşı mücadele etmek yolunu seçmemekte, aynı şekilde emekçilerin yaşama ve çalışma koşullarında somut bir iyileşme getirecek kararlara yönelmemekte, sadece MC partilerinin anti-komünist propagandalarına teslim olarak bu % 57'den oy «apartabileceğini» düşlemektedir.

Oysa % 57'nin oylarından bir kısmını kazanmak için, CHP'nin ve

bu güçbirliğinden alacağı güçle, cesaretle faşizmin üstüne yürümesi, toplumun ve devletin demokratikleşme sürecini hızlandırması, karanlıklardaki kitlelerin önüne demokratik görüşlerle çıkması gereklidir. Bunun da ötesinde, CHP'nin bu seçmen kitlesinden oy alabilmesi için emekçi halk lehine olumlu kararlar alması şarttır. Söz konusu seçmen kitlesi ancak bu şekilde karanlıklardan çıkmaya, kendi koşullarının ve çıkarlarının gerici saflarda değil, demokrasi güçleri arasında olduğunu kavramaya başlarlar.

CHP Genel Başkanının yukarıdaki sözleriyle dile getirdiği bir başka sakat mantık da Türkiye sosyalist hareketi içindeki örgütlenmeleri «küçük partiler» diye niteleyen CHP üst yönetiminin algılayışıdır. Gerçi bu terimi kullanmamıştır, fakat % 1'lik oylar nitelemesiyle getirdiği mantık, CHP kurmaylarının bizce pek iyi bilinen bu anlayışının bir ifadesidir.

Bugün Türkiye sosyalist hareketi içindeki siyasal örgütlenmelerin «küçük partiler» halinde olduğu doğrudur. Ama bu sadece nicel bir tesbittir. Ve Türkiye sosyalist hareketinin önümüzdeki yıllarda mutlaka aşacağı zaaflarının bir sonucudur.

Fakat ülkemizdeki sosyalist örgütlenmeyi «küçük partiler» edebiyatı ile değerlendirmek, olsa olsa CHP taban teşkilatının ve CHP'li seçmenin yanıltılmasını getirir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi ekonomik - demokratik planda, meslek örgütlenmelerinde örgütlü olan bir milyon civarında emekçi bulunmaktadır. Ve ne gariptir ki «büyük parti» CHP'nin bu örgütler üzerindeki etkinliği, o «küçük partiler»inkinden fersah fersah geridedir. Yani CHP kurmaylarının «küçük partiler» diye nitelediği sosyalist örgütlenme, en dinamik, en ileri, en örgütlü halk güçleri üzerinde, onların demokratik hareketi üzerinde CHP'den daha etkindir.

Sadece bu kadar da değil, o «küçük partiler»in savunduğu görüşler, CHP içinde küçümsenmeyecek bir kesimi etkilemektedir. O kadar etkilemektedir ki, CHP Genel Başkanı kendi hattının, «demokratik sol»un en iyi olduğunu kanıtlamak için teşkilat önünde uzun uzun dil dökmektedir.

CHP Genel Başkanı o «küçük partiler»in veya grupların bir kısmının savunduğu bilimsel sosyalizmi uzun uzun eleştirme gereğini duymaktadır.

BİLİMSEL SOSYALİZMİN SOSYAL DEMOKRAT ELEŞTİRİSİ: BİLİMSELLİĞİ VE BİLİMİ İNKAR...

CHP lideri, bilimsel sosyalizm konusunda kendi eleştirilerini getirirken, —aşağıda da göreceğimiz gibi— bilimin kendisini peşinen inkâr etmeyi kendisine tek yol olarak seçmiştir. CHP Genel Başkanı bilimsel sosyalizm karşısında kayda değer bir eleştiri getiremediği için, siya-

sal akımların «bilimsel olan ve olmayan» diye ayrımlara tabi tutulamayacağını öne sürüyor. Burada da kalmayıp, bilim üzerine kuşku düşürüyor.

Aşağıdaki satırları hep birlikte okursak, Ecevit'in bilim hakkındaki görüşlerini ve bunun üzerine oturduğu bilimsel sosyalizm «eleştirisi»nin kofluğunu daha iyi görürüz.

Ecevit bu konuda şunları söylüyor:

İlkin kısaca bilimsel sosyalizm konusuna değinmek isterim.

Benim görüşüme göre, siyasal akımlar bilimsel yöntemlerle incelenebilir, eleştirilebilir. Ama siyasal akımlar «bilimsel olanlar» veya «bilimsel olmayanlar» diye ayrılmaz. Bir siyasal akım için önemli olan kendi içinde tutarlı olmaktır, belli ilkelere, kurallara bağlı olmaktır, belli koşullar altında bir topluma yararlı olmaktır, yararlı olacağına da toplumu inandırıcı olmaktır, iktidara gelebilir olmaktır ve iktidarda uygulanabilir olmaktır. Sol anlayışımızı bilimsel bulmadık, bıraktık, daha bilimselini aldık... O eğer oylarımızı yüzde 1'e indirecekse, bunun bilimsellik iddiasının hiçbir geçerliliği, hiçbir gerçekçiliği yoktur. Eğer demokratik süreç içinde iktidara gelmek istiyorsak, iktidarda kalmak istiyorsak; bu ölçütlere vurulduğunda, yani tutarlılık, geçerlilik, belli ilkelere ve kurallara bağlılık ölçütlerine vurulduğunda, Cumhuriyet Halk Partisinin demokratik sol anlayışı ile yarışabilecek başka bir sol akım Türkiye'de yoktur.

Bu, bilimsel olarak da demiyeyim, onun ötesinde matematik olarak kanıtlanmıştır.

Ülke veya dünya koşullarıyla ilişkisi bulunmayan, gerçeklere uymayan varsayımlar çerçevesinde geçerliliği öne sürülen siyasal akımlar veya ideolojiler, ençoğu birer kuramsal model sayılabilirler. Genellikle kuramsal model bile olamazlar, olsa olsa bir düşünce egzersizi ya da bir hayal yapısı sayılabilirler. Bazen de, demin değindiğim özümsememiş teknoloji transferi gibi, anahtar teslimi fabrika ithal eder gibi ancak yabancıların işletebileceği, yine yabancıların bir ülkeyi bağımlılaştırmak için kullanabileceği, dıştan alınmış şeyler gibi kalırlar bu tür ideolojiler.

Bir sol modeli halkın oylarından soyutlayarak, halkın oyna, onayına dayandırmaksızın uygulamaya kalkışmak, ancak halkın baskı altında tutulması karşılığında geçerli olabilir. Halka ters düşer, ancak halkı baskı altında tutarak ayakta durabilen bir sol düşünce modeli ise, solculuğun temel felsefesine ters düşer, çünkü o halktan kopmuş solculuk demektir. «Halktan kopmamış solun baskıya ihtiyacı yok; herkes dilediğini söy-

ler, eleştirisini yapar, oyunu serbestçe kullanır»der. Bunu diyemiyen sol, sol değildir. Çünkü halkın karşısında, halkın oyuyla kendini sinamaya cesareti yoktur.

Biz bu cesareti göstermişiz ve faşizm iktidarda iken yüzde 42 oy almışız. Öyleyse, bilemem bilimsel midir değil midir, ama Türkiye'nin en gerçekçi en geçerli solu, en doğru solu Cumhuriyet Halk Partisinin demokratik soludur.

Dar bir kadronun kafasındaki kuramsal modele, teorik modele göre oluşturulmuş bir sol, sol düzen tutundurulamaz mı bir toplumda? Tutundurulur. Dikta rejimiyle, zorla, baskıyla tutundurulur. Bunların örneklerini görüyoruz. Ama bu, solculuğun temel felsefesine ters düşer, solculuğun insanca amaçlarına ters düşer. Solculuğun bir amacı, insanı yabancılaşmaktan kurtarmak olmak gerekirken, bu tür sol model ve uygulama, insanı kendi Devletine, kendi toplumuna ve giderek kendi kendine yabancılaştırır.

Değerli arkadaşlarım, çağımızda düşünce özgürlüğü yalnız yasal açıdan değil insanların kendi kendilerini de aşarak özgürce düşünebilmeleri açısından o noktaya vardı ki, bir anlamda yapıcı ve bilimsel kuşkuculuk diyebileceğimiz kuşkuculuk o ölçüye vardı ki; bugün artık müsbet ilimlerin, doğa bilimlerinin bile bilimselliği tartışılıyor. Doğa bilimlerine, yani fiziğe, kimyaya, biyolojiye bilimsel denebilir mi, bu bile tartışılıyor. Çünkü birara bir fizik kuralı ortaya çıkıyor, «işte, bilimsel fizik budur» deniyor. Aradan elli yıl geçiyor, o kuramı altüst eden başka bir kuram geliyor, o kurama göre de fabrikalar kuruluyor, makineler, motorlar işliyor .Aradan yıllar geçiyor o fizik kuramı da değişiyor, yerine bir başkası geliyor insanlığın ve bilimin gelişme süreci içinde. «Bilimsel olan buymuş» deniyor. Sonunda bu duruma, bu gelişmelere bakan çağımızın bazı bilim felsefecileri «Artık müsbet bilime bile bilimsel denemez» noktasına vardılar. Böyle bir noktada siyasal akımlar için «bilimsellik»ten söz etmek, bence bilim dışı düşüncenin en ifrada varmış biçimidir. Bir siyasal akım için «bilimsellik» iddiasında bulunmak kaçınılmaz olarak bir toplumu, totaliter rejime götürür. Çünkü, bir Devletin başına geçenler, eğer kendi benimsedikleri siyasal akımın «bilimsel» olduğuna inanıyorlarsa, bu ne demektir? Tek doğru olduğuna inanıyorlar, en doğru olduğuna, evrensel doğru olduğuna inanıyorlar demektir. Bir devleti yönetenler, iktidardakiler, bir kez bu inanca saplanmaya görsünler, o zaman kendi inançlarını topluma kabul ettirebilmek için yapmadıkları zulmü bırakmazlar, yapmadıkları kötülüğü bırakmazlar o topluma. «Bilimsel» siyasal

akım olabileceği anlayışıyla, demokrasiye bağlılık bağdaşmaz. O bakımdan da Cumhuriyet Halk Partisinin Demokratik Sol anlayışı, solculuğun temel felsefesine olduğu kadar, demokrasiye de en uygun akımdır kanısındayım. Bizim Demokratik Sol anlayışımız, toplumun ve çağdaş dünya koşullarının gerçekleri göz-önünde tutularak, halkla birlikte oluşturulmuştur. En çetin koşullar altında ve en çetin engellere karşın birkaç yılda bir, hem geniş bir partililer topluluğunun hem de tümüyle Türk toplumunun seçimine ve oylarına sunula sunula yontulmuş, biçimlendirilmiştir bizim Demokratik Sol anlayışımız... Her kongrede eleştirile, eleştirile tartışıla tartışıla, Parti içinde, Parti dışında, her seçim halkın önünde aylarca tartışıla tartışıla, yontulmuş biçimlendirilmiş ve bugünkü aşamasına varmıştır. Bu Demokratik Sol anlayışımızın gerçekçi veya geçerli bulunmayan yönlerinin olduğu (ki bilimsellik iddiasında bulunmadığımızı göre, eksiklerinin, gerçekçi olmayan yönlerinin var olabileceğini de kabul etmek zorundayız) veya kendi Demokratik Sol anlayışımızın bugün geçerli olduğuna inandığımız bir yönünün belki önümüzdeki yıl geçerliliğini yitirebileceğini kabul edebiliriz. Yeter ki, temel ilkelimizden ve doğrultumuzdan sapmayalım. Eğer bu doğrultumuzun, Demokratik Sol anlayışımızın gerçekçi veya geçerli olmayan yönleri varsa, onlar da demokratik özeleştir ve çözümleme süreci içinde düzeltilmeye ve değiştirilmeye açıktır.

Toplum yapıları başka, tarihsel gelişmişlik süreçleri ve bugünkü gelişmişlik düzeyleri de başka, hele hele rejimleri bambaşka olan kimi ülkelerin sol modelleri Türkiye'ye uygulamaya kalkışmak, bir özenticilikten başka sonuç vermez. Bu, dünya gerçeklerine de şu bakımdan aykırıdır: Çünkü, günümüzde bir tek sol modelin aynen uygulandığı iki ayrı ülke gösterilemez kanısındayım. Son yıllarda, başka bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de bir kapitalist emperyalizmle uzlaşmacı bir sol çıktı. Kiminin bilinçli olarak, kiminin bilinç altı bir teslimiyetçilikle seçtiği bu uzlaşmacılık, onları yerli ve yabancı bazı sağ çevrelerce el altından korunarak yaşama ve bir ölçüde de gelişme olanağına kavuşturdu. Çünkü uluslararası denge değişiklikleri içinde, bazı uluslararası sağ güçler, onları desteklemekte yarar umabildiler.

Tabii neyi kastedtiğimizi anladınız. Maoculuğun Çin gerçekleri ile yoğrulduğunu anlamadan, bunu bile farkedmeden, bu anlayışa —Maoculuk dedikleri anlayışa— özenmiştir öyleleri. Son birkaç yılda, Mao gitmiş, Çin'in gerçekleri o arada belli bir değişmeden geçmiş ve Çin'de Maoculuk değişmeye başlamış,

ama bizdeki taklitçileri tabii bir hayli geriden geldikleri için hâlâ aynı yerde saymaktalar.

Kimi solcular da veya kendini solcu sananlar da değişik ulusları birarada bir denge yapısı içinde yaşatabilmek için başvurulmuş bir devlet biçiminin değişik parçaların birbirine tutuşturulmasından, biraz da eğreti olarak birbirine tutuşturulmasından oluşan bir ülkeler topluluğuna dayalı devlet yapısını akıl almaz bir özenticilikle, solculuğun gereği sanmışlardır. «Madem ki değişik ulusların zorla veya isteyerek biraraya gelmesinden oluşan falan sosyalist devlette şu devlet yapısı ve rejimi var, madem ki o sosyalist, madem ki biz de sosyalist veya solcu olmak istiyoruz, o halde biz de o yolda gidelim, öyle bir devlet yapısına özenelim» demişlerdir. Ulusumuzun birliğini bozmayı, bütünlüğü Kurtuluş Savaşında tüm Ulusun istenciyle, gücüyle sağlanmış ülkemizi bölmeyi akıllarına koymuşlardır. Başka bazı Devletlerin bölünmüşlükten kurtulmak için başvurdukları bir çareyi, bizimkiler bölünmemiş bir ülkeyi zorla bölmek için kullanmaya çalışmaktadırlar.

Özenticilik, kendilerinin bilimsel davrandığını sanan kimse-leri ne kadar gafletlere, saçmalıklara sürükleyebileceğine çok açık ve acı bir örnektir.

Bu arada ,böyleleri bir yandan solcu geçinirken, bir yandan da kimi bilinçli kimi bilinçsiz feodal güçlerle işbirliği yapmaktadırlar. Hatta onların aracı olmaktadır ve istemeseler de sağcı kafatasçılarla bir kaba dolmaktadırlar; akıllarından geçmese bile, sömürgeci ve bölücü emperyalizmin veya kapitalizmin bölgemizdeki oyununa düşmektedirler. «Çin uzakta, Maocu denilenler de uzağı göremiyorlar» dememek gerekir. Bilimsellik özenticileri yakın çevremize birazcık baksalar her biri «bilimsel», «evrensel» ve «tek» sosyalizm modelini uyguladığını iddia eden, ama birbirinden çok farklı ne kadar çok Devlet bulunduğunu görecekler. Her birinin uyguladığı sosyalizm «tek», ama hepsi birbirinden başka. Herbirinin uyguladığı sosyalizm «evrensel», ama herbirinde sosyalizm birbirinden dünyalar kadar farklı. Yine bu «bilimsel» sosyalizme özenenler, dünyada uluslararası koşullar olanak verdiği ölçüde, bu «bilimsel» sosyalizm uygulayıcısı Devletler arasındaki ayrılıkların giderek arttığını ve giderek artacağını görüyor olmalıdırlar. Cumhuriyet Halk Partisinin Demokratik Sol anlayışı, çok şükür bu türlü uzak veya yakın esin kaynaklı özenticilikten kendini ta doğuşundan itibaren kurtardığı için, bu yollara sapmadığı için ilkin on yıl halkın algılamasında ve değerlendirmesinde sınana sınana oluşmuştur, ve en büyük

engellere karşı iktidara getirilecek kadar halk tarafından benimsenmiş, desteklenmiş, şimdi de iktidarda iktidar uygulamasında en büyük sınavını vermektedir.

.....

Ama bazı arkadaşlarım demin de dediğim gibi, zaman zaman dışımızdaki solun bizde kompleks yaratmak, kendimize karşı güven eksikliği yaratmak oyunlarına kapılmışlardır, vehimlerine kapılmışlardır. Bunun bir ilginç ve acı örneği, biraz önce değindiğim Toplumsal Anlaşma. Bu yalnız işçiyi daha ileri haklara kavuşturma bakımından değil, aynı zamanda işçinin ağırlığını büyük ölçüde iktidara koyması bakımından da önemli bir adımdır. «İşçi iktidarlara ağırlığını koymalı» diye bağırانلار ve nutuk atanlar, bizim dışımızda, buna karşı çıkıyorlar. «Onlar buna karşı çıktı, onlar iyi solcudur, o halde biz de en azından şu Toplumsal Anlaşmayı sükutla geçiştirelim» eğilimini maa-lesef Partimizde yer yer görüyorum.

.....

Belki bilime uymuyordur, belki ideolojiye uymuyordur. Fakat siyasal akımlar bilimsel olmayacağı gibi dış politikalar da ideolojik olamaz. İdeolojik katılığı en ileri noktaya vardırırmış gibi görünen bir Devlet olan Çin'in dış politikasının hiçbir yerinde bırakınız ideolojiyi, ideolojik açıdan tutarlılığının zerresini göremezsiniz. Büyük bir Devlet olan ve dostça ilişkilerimiz olan Çin'e hiçbir saygısızlık anlamı gütmeyen söylüyorum. Ama, bir yandan en koyu faşist rejimlerle, en yakın diplomatik ilişkiler, ekonomik ilişkiler içine gireceksin, bir yandan da sosyalist olduğunu söyleyebileceksin... Ben bunu yadırgamıyorum. Burada yadırgadığım sadece ilkeler açısından olabilir. Dış politikada ilkelere bağlılık, birtakım insanca ilkelere bağlılık saygı değerdir, korunabilir ve korunmalıdır. Birtakım ahlaki kurallara bağlılık mümkündür ve bu bağlılık gösterilmelidir. Cumhuriyet Halk Partisi de dış politikada ilkelere bağlılığı, kurallara bağlılığı her zaman göstermiştir ve sonuna kadar gösterecektir. Ama ideolojik açıdan dış politika yapılamaz. Bunu ne Rusya yapıyor, ne Çin yapıyor, ne Amerika yapıyor. Arnavutluk belki birara yapmak istedi, o da sanıyorum bıraktı. Dünya bir tek bize kalmamıştır ideolojik açıdan politika yapacağım gibi bir garip davranışla ortaya çıkmak. Ama bunun da ötesinde Türkiye'de bazı solcularda öyle bir anlayış var ki, kendi Ulusunun yararına karşı çıkmayı solculuğun gereği sanıyor. Hatta kendi Ulusunun yararına ne kadar karşı çıkarsa, o kadar daha bilimsel solcu olduğunu kanıtlayabileceğini sanıyor. Böylece yıllar yılı zulüm altında inleyen,

sömürülen Türklerin haklarını savunmamış olan bazı solcular, bugün birtakım militan Kıbrıs Rumları ile birlikte, «Kıbrıs'ta iş-gale son» diye Türkiye'de ve Kıbrıs'ta slogan yazabiliyorlar.

Değerli arkadaşlarım, barışı gözetmek, insanca kurallardan ayrılmamak şartıyla milliyetçilik ayıp değildir. Milliyetçilik solculukla bağdaşmaz değil. Hangi sosyalist Devlet gösterebilirsiniz ki milliyetçi olmasın? Uzakdoğu'sundan Batısına kadar... Size bir ilginç örnek vereyim: Sanırım açıklamamda sakınca yok. Sosyalistliği en saf şekliyle uygulamaya çalışan bir Arnavutluk var. Bu Arnavutluk'la —dostluk duyguları beslediğimiz, saygı duyduğumuz bir millet— ilişkilerimizi daha da geliştirmek istedik. İktidara geldikten sonra bir heyet gönderdik. Arnavutluk'un en yetkilileri o gün anlayış gösterdiler, fakat ilişkilerimizi geliştirebilmek için bir koşulları, istekleri bulduklarını ileri sürdüler: Dediler ki, «Şemsettin Sami Arnavut'tur, onun kemiklerini Türkiye'deki mezarından çıkarıp Arnavutluk'a göndereceksiniz». Milliyetçiliği bu ölçüye vardırmış, kendine Arnavutluk modeli sosyalizmi benimsemiş sayan birtakım Türk solcuları, Türk Milletinin haklarını korumayı sol açıdan ayıp sayıyorlar. Bu çağdışı bir anlayıştır arkadaşlar.

Kendi milliyetçiliğinin gereğini yapmaya, kendi ulusunun... haklı yararını savunurken insanca amaçlara ters düşmemeye, insanlığın başına sorun yaratmamaya, dünya barışını tehlikeye atmamaya da azami özeni gösteriyoruz. Onun için arkadaşlarımdan ricam şudur. Bütün dünyanın sanırım başarısını kabul ettiği bir dış politikamız var. Bizim dışımızdaki bir avuç başka solcunun telkinlerinden komplekse kapılıp, bu başarıyı halka gereği gibi aktarma gayretinden geri durmasını arkadaşlarımız. Gerçi bizim halkımız dış politikayı iyi bilir, geleneksel olarak bilir, çok şükür biz anlatmasak da anlar. Ama bizim ağızımızla duymayınca, «Acaba bunların kendilerinin mi bir kuşkusu var?» diye bir kuşkuya kapılabilir.

Değerli arkadaşlarım, biz dışımızdaki solda yer alan, o yüzlerce fraksiyonlara bölünmüşlükten doğan parçalanmayı, bugüne kadar çok şükür içimize sokmadık. Bundan sonra da sokmayacağız. Bir partide her zaman belli çerçeveler içinde, belirli kurallar içinde, ayrılıklar tartışmalar çekişmeler olur. Fakat bu tür ayrılıkları da asgari düzeyde tutmayı, asla parti içinde birbirine karşı klikleşme, kadrolaşma noktasına vurdurmamayı gerekli kılan bir dönemden geçiyoruz. Çünkü, ulusal birliğin ciddi sarsıntı geçirdiği, tehlikeye düştüğü bir noktada iktidara geldik. Biz kendi içimizdeki parti olarak yeterince birlik sağlayamamış olur-

sak —çok şükür var bu birliğimiz— bu birliği sürdüremezsek, Ulus düzeyinde birlik sağlamak işlevini yerine getirmek bizden kolay kolay beklenemez.» (Aynı yerde, sf. 34-43)

Yukarıda yaptığımız alıntının uzun tutulması ve Ecevit'in bilimsel sosyalizm konusunda söylediği sözlerin aynen buraya aktarılması, sosyal demokrasi liderlerinin taşıdığı zihinsel kargaşayı, bu kargaşanın altındaki bilim dışı temeli göstermek içindir.

Önce birkaç kelimeyle belirtelim ki, Ecevit'in Maoculuğu emperyalizm ile işbirliği yapmakla nitelemesi doğrudur. Fakat bu tesbit, Ecevit'ten çok önce bilimsel sosyalistler tarafından belirtilmiş ve kanıtlanmıştır. Ama Ecevit, bilimsel sosyalizmi «eleştirirken», Maocuları bilimsel sosyalist gibi göstermeyi ve bilimsel sosyalizmin eleştirisinde Maoculuğu örnek göstermesi bir başka yanılma ve yanıltmadır.

Çünkü bilimsel sosyalistler ve bilimsel sosyalizm, günümüzden yirmi yıl öncesinden başlayarak Maoculuğu eleştirmeye başlamışlardır. Bugün Maoculuğa karşı en tutarlı ve en etkili mücadeleyi veren de gene bilimsel sosyalistlerdir.

Maoculuk, bilimsel sosyalizm dışında olduğu için adigeçen yirmi yıl içinde karşı-devrime ve uluslararası emperyalizm ile işbirliğine kadar gitmiştir.

Maoculuğu bilimsel sosyalizm içinde bir akım olarak göstermek ve «bilimsel sosyalistlerin de birbirlerine kıyasıya düşman olabildiğini ve bu denli zıtlıştığını» ileri sürmek ya bilgisizliktir, veya bilerek yanıltmadır.

Aynı şekilde, Arnavutluk'un «saf sosyalizmi» uyguladığı iddiası da temelsizdir. Bilimsel sosyalistler, Arnavutluk'un izlediği yolu bilimsel sosyalizm olarak görmemekte, yani Arnavutluk'un «saf sosyalizmi» izlediği iddiası CHP liderlerinin kuruntusunda kalmaktadır.

Bunun dışında, diğer sosyalist ülkelerin değişik modeller uygulamasını bilimsel sosyalizmi inkâr için gerekçe olarak kullanmak gerçekte bilimsel sosyalizmi hiç anlamamış olmaktır. Çünkü her ülkenin kendine özgü koşulları sosyalist biçimlenmeleri ve modelleri seçmesi, bilimsel sosyalizmin bölünmüşlüğü ve tutarsızlığını değil, doğruluğunu kanıtlar. Çünkü bu bilimsel sosyalizmin bir gereğidir. Ve Ecevit'in söylediği «özgü modeller» sadece biçimdedir. Fakat bilimsel sosyalizm tektir. Sosyalist ülkeler, bilimsel sosyalizm temeli üzerinde, bu sosyalizmin rehberliğinde kendi ülkelerinin özgül koşullarına uygun biçimlere yönelmişlerdir. Çünkü bilimsel sosyalizm dogmatizmin ve şematizmin reddini gerektirir. Bir başka deyimle bilimin ilkelerinin her ülkenin koşullarına uygulanmasının bir sonucu olan bu değişik biçimler, bilimsel sosyalizmin gereğidir.

Ecevit'in bilimsel sosyalizm hakkındaki sözlerini ayrıntılı bir şekilde

de yanıtlamak bile gereksiz kalmaktadır. Çünkü Ecevit, bilimsel sosyalizmin «eleştirisi»ne girmeden önce, peşinen kendi partisinin bilimsel olmadığını söylemektedir. Ecevit partisinin bilimsel olmadığını fakat «gerçekçi» olduğunu ileri sürmekte, böylece kocaman bir muğlaklık ve bilinmezlik yaratmaktadır. Bu muğlaklık ve bilinmezcilik, bu konuyla ilgili tüm sözlerinde açıkça kendisini ortaya koymaktadır.

Ecevit politik akımların bilimsel olan ve olmayan olarak ayrılama-yaacağını söylerken, politikayı bilimden soyutlamaktadır. Sadece burada da kalmayarak, bilimin bir bütün olarak kendisini de inkâra yönelmekte, bilim üzerine kuşku getirme tutumunu «bilimsellik» olarak nitelemektedir.

Ecevit, çağımızda «özgürce düşünme»nin gelişmesi nedeniyle artık «müsbet bilimlerin», ya da «doğa bilimlerinin» bile bilimselliğinin tartışıldığını belirtmekte ve bu tutumu «yapıcı ve bilimsel kuşkuculuk diye nitelemektedir.

Sayın Ecevit kültürlü bir insandır. Düşünce tarihinde kuşkuculuk (septisizm) akımının ne denli bilim dışı olduğunu bilir. Burada ise, doğa bilimlerini bile tartışma masasına getirerek onlar üzerinde kuşku yaratmayı olumlamakta ve metafizik, bilim dışı bir akım olan kuşkuculuğu, bilimsel ilan edebilmektedir.

Düşünce tarihindeki septikler (kuşkucular) kısa zamanda sönüp gitmişlerdir. Misyonları ise zamanın gelişen ilerici akımlarına karşı, o devirdeki egemen gerici güçlere hizmet etmek olmuştur. Çünkü bilim kendisini doğanın ve toplumun her alanında zamanla dayatmış ve kuşkuculuk güderek bir düşünce ekolü yaratmak isteyenler, kendi kitapları ve saçmalıklarıyla birlikte kütüphanelerin tozlu raflarının yolunu tutmuşlardır.

Şimdi «kişinin düşünme özgürlüğü» adı altında bu kuşkuculuğu canlandırmak isteyenlere «bilimsel» payesi vermek ise, bilimin bu denli geliştiği, bilimsel ve teknolojik devrimin bu denli ilerlediği bir çağda bilimin inkârından başka birşey olamaz.

Öte yandan, bilimleri «müsbet bilimler», «menfi bilimler» diye sınıflandıran ve hâlâ daha okul kitaplarında öğrencilere bunu öğreten anlayış, burjuvazinin demagojisine hizmet etmektedir.

Çünkü egemen burjuvazi, günümüzden çok önce, bilimsel sosyalizmin gelişmesi ve toplumsal olayların bilimsel ilkelerini getirmesi, tarihsel determinizmin (tarihsel maddeciliğin) ilkelerini koymasına karşısında, fizik, kimya, biyoloji, matematik vb. gibi fen konularını «müsbet bilim» diye ilan etmiş, toplum bilimi ise «menfi bilim» diye tanıtmıştır. Bu yolla sosyal olayların bilimsel temelini olamayacağını, toplumun bilim temelinde incelenemeyeceğini öne sürmek ve özellikle batılı aydınları bilimden ve bilimsel sosyalizmden uzak tutmak istemiştir.

Oysa tıpkı doğa bilimleri gibi toplumun da bilimi vardır. Bir başka deyimle bilim tektir. Bilimsel sosyalizm ise, hem doğa bilimlerinin hem de insanlığın toplumsal evriminin temellerini açıklamıştır. Çünkü bilimsel sosyalizm sadece toplumu açıklamaz, tüm evreni açıklar. Diyalektik materyalizm temeli üzerinde, tüm evreni kucaklayan doğal ya da toplumsal olayların biricik bilimsel açıklamasını getirir.

Ecevit, kişisel düşünme özgürlüğünü öylesine metafizik bir şekilde yüceltiyor, öylesine adeta mistikleştiriyor ki, burjuvazinin «müsbet» ve «menfi» bilim şeklindeki bilim dışı ayırımlarını ve demagojilerini de aşarak, «müsbet bilim» denilen doğa bilimlerini yani fiziği, kimyayı, biyolojiyi vb. inkâr edenleri bile aklama noktasına varıyor. «Artık müsbet bilim bile bilimsellik denemez noktasına varanları» kendisinin bilimsel sosyalizm «eleştirisi»ne baz yapmaya çabılıyor.

Burada CHP liderinin başvurduğu «yöntem» açıktır. Ecevit, bilim dışı bir tasnif olan «müsbet bilim - menfi bilim» ayırımını peşinen kabul ederek bilim dışına düşüyor, sonra «müsbet bilimlerin bile tartışma götürdüğünü» söyleyerek bilimi bir bütün olarak yadsıyor. Bir bütün olarak bilimin üzerine kuşku getiriyor. Bu kuşkuculuğu ise «bilimsel tavır» olarak açıklıyor. Böylece düşünce planında binbir labirentin içine girerek, kuşkuculuğu, yani metafiziği özgürlük yıldızı ile, «bilimsel derinlik» görünümü altında sunuyor.

Böylece, CHP lideri, kendisine göre politik akımların bilimsel olmayacağını kanıtlamaya, çünkü doğa bilimlerinin bile bilimselliğinin kuşku götürdüğünü iddia etmeye çabılıyor.

Ecevit, bilimsel gelişmenin yeni bulgularını gerçekte bilimin gelişmesi olarak almıyor, tersine onları bilimin inkârı olarak tanıtıyor. Şayet geçmişte doğa bilimlerinde kuram olarak, ya da varsayım olarak öne sürülen, fakat doğruluğu kanıtlanmamış birtakım iddialar var idiyse ve bilimsel-teknolojik devrimin gelişmesi bu kuramların, bu iddiaların yanlışlığını kanıtlayıp, yerlerine doğrusunu koyduysa, bu olgu bilimin inkârını, ve de «bilimsel kuşkuculuğu» değil, tam tersine bilimin doğruluğunu ve bilime daha fazla inanmayı gerektirir.

Toplum konusundaki bilim ilkelerinde de durum aynıdır. Bilimsel sosyalizmin ilk şekillenmesinden bu yana 130 yıl geçmiş, bilimsel sosyalizmin teorik planda olgunlaşmasından bu yana ise yüz yıl geçmiştir. Bu zaman içinde, sosyalizmin kurulması ve dünya sistemi haline gelmesi bilimsel sosyalizmin bir tez, bir iddia olmadığı, bilimsel sosyalist öğretinin sosyal pratikte doğrulandığını kanıtlamıştır. Böylece ilk kez Marksizmin bir bilim kabul ettiği toplumsal süreç (tarihsel maddecilik) pratik içinde doğruluğunu kanıtlamıştır. Ve boyunca kanıtlamaktadır. Yani burjuvazinin deyişiyle «menfi bilim» diye ilan edilen ve Marksist deyimle toplum bilimi diye de tanımlayabileceğimiz tarihsel maddeciliğin bir tez olmadığını, bilimin kendisi olduğunu pratik göstermiştir.

Sayın Ecevit gibi düşünenler, yüz yıl önce bu sözleri söyleselerdi belki bu sözler bir tartışma konusu olabilirdi. Ama bugün, bilimsel sosyalizm düşünsel bir güç olmaktan çıkıp, koskoca bir dünya sistemi halinde maddi güce dönüştükten sonra, kalkıp tarihsel maddeciliği ve onun içinde bir öge oluşturduğu bilimsel sosyalizmi ameliyat masasına yatırmak, bu konuda da yeterince ikna edici olamayınca, doğa bilimleri üzerine de kuşku düşürmek ve bütün bunları «insanın düşünme özgürlüğü» gibi soyut bir yüceltmeye bağlamak bütününü bilim dışıdır. Bilim dışı olmak bir yana bilimin bir bütün olarak inkârıdır.

Ecevit, artık doğa bilimlerinin bile tartışıldığını, «müsbet bilimlerin» bile bilimsel olamayacağını söyleyip, bilimsellik diye kuşkuculuğu hortlatırken bütün bu sözlerini nereye bağlamıştır? Asıl önemli olan budur.

Ecevit, «... bu gelişmelere bakan çağımızın bazı bilim felsefecileri 'Artık müsbet bilime bile bilimsel denemez' noktasına vardılar. Böyle bir noktada siyasal akımlar için 'bilimsellik'ten sözetmek, bence bilim dışı düşüncenin ifrada varmış noktasıdır» diyor. Kendisinin savunduğu bilim inkârcılığını «bilim» diye tanıttınca, «kuşkuculuğu» bilimsel olarak ilan edince, ister istemez, bilime sahip çıkanları bilimi savunanları «bilim dışı» diye görmek kaçınılmaz olur.

Ama Ecevit, sözlerinin tam burasında dilinin altındaki baklayı çıkarmakta ve savunduğu «bilimsel kuşkuculuğun» amacını açıklayarak, sadede gelmektedir: Yukarıdaki cümleden sonra Ecevit şöyle diyor: «Bir siyasal akım için bilimsellik iddiasında bulunmak, kaçınılmaz olarak bir toplumu totaliter rejime götürür».

İşte bütün burjuva ideologlarının bilimi inkâr etmekten kasıtları da budur. Ecevit'de aynı yolu izleyerek sosyalizmi «totaliter» diye ilan etmeye varmıştır.

Sosyalizme «totaliter» deyiimiyle kimlerin sövdüğü herkesçe bilinmektedir. Bu konuda fazla söz söylemeye gerek yoktur.

Üzerinde durmamız gereken nokta, Ecevit'in «bilimsel sosyalizm» —kendi deyiimiyle— «totaliter rejim» karşısına koyduğu şey nedir?

Ecevit bu sorunun yanıtını «demokratik sol düşünce» diye getiriyor. Fakat o savunduğu bilinemezliliğini, o sevdiği «bilimsel kuşkuculuğu»nu hiç kuşkusuz burada da koruyor ve şöyle diyor: «Sol anlayışımızın bugün geçerli olduğuna inandığımız bir yönün, belki de önümüzdeki yıl geçerliliğini yitireceğini kabul edebiliriz. Yeter ki temel ilkelerimizden ve doğrultumuzdan sapmayalım»

Yani Demokratik sol anlayışının da şurasını, burasını değiştirebiliriz, fakat temel ilkelerimizden ve doğrultumuzdan sapmayız. Oysa «bilimsel kuşkuculuğu» savunan ve bilimi yadsıyan bir anlayış demokratik sol'un ilke ve doğrultusunu da koymaması gerekir. Kaldı ki, o demokratik sol ilkeler nelerdir? Demokratik sol, bir bilim değilse, onun ilkeleri

de yoktur. Hiç değilse temel ilkeleri yoktur. Herşey bir muğlaklık içindedir. Demirel gibi «dün dündü, bugün başka bir gündür» deyip işin içinden çıkılır. Çünkü **ilkeler** ancak bilimin olduğu yerde sözkonusudur. Şayet bilim yoksa, demokratik sol anlayış bilimsel değilse, onun dayandığı bir temel ilke de yok demektir.

Böyle bir siyasal çizgi. önünde sonunda egemen tekelci burjuvaziye, uluslararası emperyalizme yarar.

Nitekim de CHP'nin dokuz aylık icraatı da öyle olmuştur. Ve Ecevit'in sözünü ettiğimiz konuşmasında savunduğu birçok nokta da bunu açıkça göstermektedir. Örneğin, «toplumsal anlaşmayı» solculuk olarak tanıtan Ecevit, bu anlaşmanın işçi lehine değil, tekelci sermaye ve onun devleti lehine olduğunu bilmez mi? Örneğin «milliyetçiliği» erdem gibi gösteren Ecevit, bu milliyetçiliğin egemen güçlere yaradığını bilmez mi? Örneğin «bölücülük» edebiyatı yapan Ecevit, Doğu Anadolu'daki Kanatlı J-78 Tatbikatını yaptıran İçişleri Bakanının, bu tatbikatın temel felsefesini oluşturan devletin başbakanı değil midir?

Hatta Ecevit bazı yerlerde ölçüyü öylesine kaçırmıştır ki, Amerikancı faşist bir rejim tarafından yönetilen ve kurtuluşu emperyalizmin silahlı gücü tarafından zorla engellenen Güney Kore için «kurtuluşuna bizim katkıda bulunduğumuz Kore» deyimini kullanmıştır. Yani Ecevit, emperyalizmin Kore'ye silahlı müdahalesi sonucunda kurulan kukla rejimi, Kore'nin kurtuluşu olarak görebilmekte ve Kore'nin yani Amerikancı diktatörlüğün kurulmasına, halkın köleleştirilmesine Türkiye'nin «katkıda bulunmasıyla» övünebilmektedir. Kaldı ki, hatırlanacak olursa, genel olarak Ecevit'den çok daha sağda bir politikacı olan İsmet İnönü, o zamanlar Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesine karşı çıkmış ve bu konuda Menderes hükümetine karşı muhalefet yapmıştı.

Burada sayısız örneklerden sadece birkaçına değinmekle yetindik. Bütün bu demokratik sol çizginin doğrultusunun kimin değirmenine su taşıdığı, zaten yaşadığımız olaylarla kendisini kanıtlamaktadır.

Esasen, başında belirttiğimiz gibi, Ecevit, bütün bu uzun ikna çabalarını, kendi partisi içindeki sol eğilimlere karşı getirmektedir.

Ecevit konuşmasının sonunda teşkilata söylemek istediği en önemli noktaya varmaktadır.

«Değerli arkadaşlarım, dediğim gibi, her partide bir ölçüde ayrıntılar olabilir. Fakat bunu, hele bugünkü ortamda ayrı ekip-ler oluşturma, ayrı kadrolar oluşturma noktasına vardırırmaktan kaçınmalıyız. Şükranla belirtebilecek durumdayım ki, daha önce o noktaya doğru yaklaşırken, Partideki durum, özellikle iktidara gelmenin sorumluluğu içerisinde ve benim daha önceki Küçük Kurultay'daki dileklerime de uyararak pek çok arkadaşım böyle bir eğilimden ya kurtuldular, ya da kendilerini kurtarma-

ya sanırım ciddi olarak çalışıyorlar. Bu arada, tabii yapanlar ol-
duysa, örgütün gözetimine güveniyorum, sonuna kadar da gü-
veneceğim.

Değerli arkadaşlarım, bu arada son yıllarda her zaman be-
lirttiğim gibi, Türk toplumunun bugünkü aşamasının sorunları
karşısında hayati önem taşıyan Kadın ve Gençlik Kollarımızı,
kendi içimize, kendi Parti içi çekişmelerimize hapsolmaktan kur-
tarmaya ve onlara serbestçe dışarı açılmalarını önermeye mec-
buruz. Bunu yapmadığımız zaman, bizim dışımızdaki bir avuçluk
kuruluşların elinde kalabilir Türk gençleri. Bunu geçmişte ye-
terince yapamadığımız içindir ki, Türkiye’de sayıya vurulduğun-
da, düşünce geçerliliğine vurulduğunda, hiçbir gücü olmaması
gereken bazı kuruluşların Kadın Dernekleri, Gençlik Dernekleri,
CHP’nin Gençlik Kollarından, Kadın kollarından daha etkin ola-
bilmeyi veya daha etkinmiş gibi görülmeyi başarabilmişlerdir. Se-
vinerek söylüyorum ki son zamanlarda Gençlik ve Kadın Kolla-
rımız, dışa dönük çalışmaya büyük ağırlık ve önem vermeye baş-
lamışlardır. Bu yalnız CHP’yi güçlendirmekle kalmayacaktır, ay-
nı zamanda Türk toplumunu huzursuzluktan kurtarmaya da bü-
yük katkıda bulunacaktır.

Değerli arkadaşlarım, benim kadrolaşmaktan, ekipleşmek-
ten kaçınma, hele dışarıda bize yandaş gibi görünen bazı güc-
lerden, öyle sanılan kuruluşlardan güç almayı reddetme tutu-
munu ve yaklaşımını zaman zaman yadırgayan arkadaşlarımız
olduğunu biliyorum. Bu tutumumuz bizi, oyları yüzde 27’ye in-
miş bir parti durumundan, kısa sürede yüzde 42’ye yükselen bir
parti durumuna getirdi. Eğer bu konularda daha da çok titizlik
gösterirsek, inanıyorum ki yüzde 50’nin üzerine kısa sürede çı-
kabiliriz.

Kamu yönetiminde kadrolaşmanın çok daha sakıncalı oldu-
ğuna inanıyorum. Partilerde zaman zaman bunu önlemek zor
olabilir. Belli bir ölçüde hatta doğal da sayılabilir. Ama kamu
yönetiminde kadrolaşmanın hiçbir zaman mazur görülemeye-
ceği kanısındayım.

Değerli arkadaşlarım, bir demokratik toplumda, siyaset a-
damlığı da gereklidir, kamu görevliliği de gereklidir. Ama ikisi
birbirine karıştırılmamalıdır. Kamu görevlisi olduğunu bilmeli-
dir ve nerede duracağını bilmelidir. Siyaset adamı da siyaset
adamı olduğunu bilmeli ve nereye kadar gidip nerede durması
gerektiğini bilmelidir. İkisi birbirine karıştırılırsa, bundan Dev-
lette ve toplumda ancak kargaşalık ve huzursuzluk doğar. El-
bette bizim Anayasamıza göre meşru olan Hükümet

Programımızı uygulamak istemiyen, bunun uygulanması bakımından kendisine düşen görevleri yerine getirmeyen kamu görevlileri ile çalışmak gibi bir yükümlülüğümüz yoktur. Yasa gerekleri içinde onun gereği ne ise yerine getiririz. Asla bu tür durumları kasdetmiyorum. Ama, görevini dürüstçe yapmak istiyor, gücü yettiği kadar yapmak istiyor. Böyleleri arasında «bizdendir-değildir» ayırımı yapamayız. Yapmaya başladık mı zararı orada kalmaz, kamu yönetimindeki bölünme orada kalmaz her parti içinde, ne kadar istemesek de, şu veya bu ölçüde kadrolaşma, ekipleşme, hizipleşme olur. Bu kadrolaşmalar, ekipleşmeler, hizipleşmeler çok daha kabarak, büyüyerek kamu yönetimindekilere de sıçrar. O zaman artık siz bırakınız Halk Partili yurttaşları bile tatmin edemez hale gelirsiniz. Çünkü bazı kamu görevlileri size sormaya başlar: «Anladık Halk Partilisin ama, şu hizipten misin, bu hizipten misin, o hizipten misin?»

Sanırım zaman zaman bu heves içine kapılanlar görülür. Bizim Programımızı engelleyen kamu görevlileri ile karşılaştığım vakit yasal müeyyideleri nasıl en ileri noktaya kadar onlara uygulamak için direneceksem; bu türlü bizim lehimize olduğunu sanarak partizanlığı, parti içi hizipçiliği kamu yönetimine yansıttığını gördüğüm kamu görevlileri olursa, onlar da beni karşılarında bulacaklardır. Biliyor ve inanıyorum ki, örgütümüzü de karşılarında bulacaklardır.» (A.g.y.)

CHP'nin içindeki olaylar hiç kuşkusuz o partinin kendi iç sorunu- dur. Fakat CHP yöneticileri, bilimsel sosyalistlerin CHP'yi ve genel olarak sosyal demokrasiyi eleştirmeye devam edeceğini bilmelidirler.

CHP'nin parti içi sorunu şöyle mi sonuçlanır, böyle mi sonuçlanır bunu bilemeyiz. Ama bildiğimiz tek şey varsa, sosyal demokrasiyi sağa ödün veren, sağa kayan, seçim öncesindeki demokratik ve ekonomik vaatlerini yerine getirmeyen, emekçi halk lehine adımlar atmayan ve kendi soluna duvar örmeye çalışan tutumu sürdürdükçe, bütün bu politikalar, Ecevit'in iddia ettiğinin aksine hiç de «gerçekçi sol» kategorisine girmeyecektir. CHP'nin izlediği politika böyle sürerse, bu olsa olsa MC'ci güçlerin ve tüm demokrasi düşmanlarının ekmeğine yağ sürecektir.

GÖREV: SOSYALİST HAREKETİMİZİ GÜÇLENDİRMEK

Bilimsel sosyalist hareket ise, sosyal demokrasiyi umut olmadığını daha geniş kitlelere göstermek, sosyal demokrasiyi hızla kopmakta olan geniş emekçi yığınlarını, sadece ekonomik demokratik bakımdan değil, aynı zamanda politik bakımdan da örgütlemek ve onları sosyalist siyasal mücadelede seferber etmek görevi ile karşı karşıyadır.

Bilimsel sosyalist hareket, bir yandan sosyal demokrasiye karşı sosyalizm mücadelesi verirken, öte yandan faşizme ve gericiliğe karşı sosyal demokrasinin, kendi şolundaki güçlerle güçbirliği yapması gereğini sürekli vurgulayacak ,aynı şekilde tüm anti-faşist güçlerin demokratik birliğini savunarak, CHP'yi faşizm karşısında tutarlı olmaya çağıracaktır.

Sosyal demokrasinin gösterdiği tüm olumsuzluklara rağmen, DİSK ve TÖB-DER konusunda başvurduğu çeşitli oyunlara rağmen, bu politikanın demokratik güçlere zarar vermekten başka bir «yarar getirmeyeceğini» sürekli vurgulayarak, sosyal demokrasiyi anti-faşist güçbirliğine çağırarak politikasını sürdürmek, faşizme karşı en geniş demokratik bloku oluşturmanın gereğidir.

Bu politikada başarılı olmak ve faşizmi geriletmek,aynı zamanda sosyal demokrasiye karşı sosyalist alternatifi oluşturmak ise, herşeyden önce işçi sınıfı sosyalistlerinin sosyalist siyasal çalışmalarına bağlıdır. Türkiye sosyalist hareketinin güçlenmesini, merkezleşmesini ve Ecevit'in gözündeki «küçük parti» imajını silmesini, aynı şekilde kitlelerin ve «çizgisi belirsiz sosyalistlerin» belleğindeki aynı izlenimi etkisiz kılmasını, sosyal demokrasiye karşı alternatif durumuna gelmesini sağlamak asıl görevimizdir.

Ve bu görev mutlaka başarılacaktır. Asıl sorumluluğumuz bu görevi mümkün olduğu kadar erken ve mümkün olduğu kadar sağlam başarmaktır.

Evet, bu görev mutlaka başarılacaktır. Sayın Ecevit, bilimsel sosyalizmi ne denli eleştirirse eleştirsin, bu görev başarılacaktır. Sadece bununla da kalınmayacak, bilimsel sosyalizmin önderliğinde tüm ilerici güçler, tüm halk güçleri bir cephe oluşturarak, sadece faşizme karşı değil, aynı zamanda tüm egemen güçlere karşı Demokratik Halk İktidarı mücadelesine seferber olacaklardır. Ve sayın Ecevit'in iddia ettiğinin aksine bilimsel sosyalizm, Türkiye'de yığınsallaşacak, bilim kendisini pratikte bir kez daha doğrulayacak ve bilimsel sosyalizm önderliğindeki, işçi sınıfı partisi önderliğindeki halk güçleri iktidara gelerek sosyalizmi kuracaklardır.

Sayın Ecevit bir zamanlar -12 Mart döneminde- tarihsel akışın önüne hiçbirşeyin geçemeyeceğini söylerdi. Biz, bilimsel sosyalistlere ait olan bu sözü kendisine hatırlatıyoruz ve tarihsel akışın sosyalizm doğrultusunda olduğunu, Türkiye toplumunun da bu akış dışında kalamayacağını ve toplum biliminin (tarihsel maddeciliğin) de bilim olduğunu belirtiyoruz. Ve bilimin öngördüğü şekilde, bilimsel sosyalistlerinin asıl toplumsal görevinin bu tarihsel akışı hızlandırmak olduğunu dile getiriyoruz.

ilke 20 Lira

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜSTAV